

VHAGI BUNI

Vhagi Buni Ndi Hian Rigi Gap

Khe fharav ganinga buni

khare.

Mbe guigira Zisas kothigi gumgi gu mbigir farfagi tugen, mbe kha gava khergi. Ne kha muungi, mba guigira Zisas kothigi gumgi gu mbigi, mbe khuen kothigi, Zisas Kraiss, ana mbe Bakime ma.

Kha gap, ana guigira Zisas kothigi gumgi gu mbigi, Zisas kothigi ndikndigi havharirim, simtigi bakivi mben hirim, mbe fhura nta ganirim, nta mbe mbevrga fhu. Kha gap, ana zumgum hirga bigir vhirvera vhunaa ga si gap ma. Kha ntige guigira Zisas kothigi gumgi gu mbigi, mbe mba vhunaa ga si buni, mbe nta kanji, mba guigira Zisas kothigi fhuv gumgi gu mbigi, mbe kanji fhu. Mba vhunaa ga si buni ningge kha muungi. Zisas Kraiss, ana nduara Guma Bakime ma, Fhe Bakime anan farver panan, ana za kha pana gumgi mbevav, vhira Satan mbevarga. Zisas za won njaara vhezgira tugen, Fhe Bakime, mba thiga havhargiap, guigira Zisas kothigi ndikndigi kanji gumgi gu mbigi, ana ne suanv bigina vhuun fhara mben ninga. Mbe Fhe Bakime han kiv, mbe wom simtik kirga fhu. Ne kha muungi, Fhe Bakime za bigir nkaara muungirga.

Zisas Kraiss Kaman Ndi Harathigi

Siosir Ki Gumgi Gu Mbigi Ndi

Mbai.

¹ Fhum kha buni zorga kim, Zisas Krai nta ndi hian tigi. Fhe Bakime maan muunjiap, kha bunin Zisas ga ningim, ana ntan won njaara gumgi khivirga. Mba bigi, nta vhemkora higirga. Maan muunjiap, Zisas won enser ga sarigim, ana za mba bigi bun, gu Zon anan njaara guma, ana nta bun na suangi. Gu mba buni bun ana njaara gumgi ga suanga. ² Gu Zon, gu mba bigi gangiap, gu Zisas Krai Fhe Bakime bunin na suangim, gu nta bun nzuai. Gu nta bun nzuav, gu kha nzuai, mba buni, nta guigira buni guari ma.

³ Kha kamen, ne Fhe Bakime nduara won kamthoon guma nzuai mbugum suangi kamen ma. Kha kamen garim, harigi gumgi gu mbigi mba kamen mbararagi, mba guma, ana ndikndigiri. Gu Fhe Bakime kamen khergim, mba kamen mbararagiap, ne zin vui gumgi gu mbigi, mbe vhira ndikndigiri. Ne kha muunji, tuk ntige hir za mbui. Fhe Bakime mba muun za suangi bigi, ana ntige mba bigir muunga.

Zon Harathigi Siosi Ndi Gavi Khergi.

⁴ Gu Zon, gu kha gava khergiap, nde mba Esia ngu bakime fhain ki harathigi siosir ki gumgi gu mbigi, gu anan nde ndi mbai. Ntige khar ki Fhe Bakime, ana fhum guarara ki Fhe Bakime ma. Ana vhira zungum taagi zirirga. Ana fhura nden korar muunv, nden ndavir muunrim, nde

1:1 Dan 2.28-29; Zo 3.32; 12.49; VB 1.19; 4.1; 22.6; 22.16 **1:2** 1 Ko 1.6; 1 Zo 1.1; VB 6.9 **1:3** Ru 11.28; Ze 5.8; 1 Pi 4.7; VB 22.7; 22.10

1:4 Kis 3.14-15; Sek 3.9; Zo 1.1; VB 1.8; 3.1; 4.5; 4.8; 5.6; 11.17; 16.5

ndavi mbirav wari kiri. Mba harathigi njiningi, mbe Fhe Bakimen ngui vhirve gari guman pan pigi mpirmpiriga nima thivgiap ki. Mbe vhira fhura nden korar muunv, nden ndavir muunrim, nde ndavi mbirav wari kiri. ⁵ Zisas Kraiss, ana za Fhe Bakime buni guarira bun nzuai guma ma. Ana za kha gumgi kharav, ringiap, fhara khavgi guma ma. Ana vhira za kha nuianan ki ngui vhirve gari gumgir panin guma bakime ma. Ana vhira fhura nden korar muunv, nden ndavir muunrim, nde ndavi mbirav wari kiri.

Ana guigira won ndavar nza niingiap, ana wo vizinra ana nza muunggi tivi mbatigi, ana nta vhezgim, nza bikbigi. ⁶ Ana nza muungim, nza anan Ndia Fhe Bakime piin ki gumgi gu mbigi ki. Nza kav, Fhe Bakimen rotu garim, nza za kha bigi ga suanv ara han ngip, nza zazera harigi gumgi gu mbigir kurkurigi. Mba Fhe Bakime, ana Zيسان Ndia ma. Zisas Kraiss, ana zazera guigira zi bakime kav, ana nkasnjka ki. Ne guigi guarara.

⁷ Nde gani! Ana mbu buiva hurivige phorga zeri. Kha gumgi gu mbigi, mbe bevbevira za wari won ringira ana gangirga. Mba fugar ana segi gumgi, mbe bevbevira za ana ganinga. Kha nuianan ki gumgi gu mbigi, mbe za ana ndikndigip, ana korar muunv, thagir nzir muunga. Ahan, kha bigi guigira hirga. Ne guigi guarara.

⁸ Guma Bakime, ana Za Nkasnjka Ki Fhe Bakime

1:5 Sng 89.27; Ais 55.4; Zo 15.9; 18.37; Ef 1.20; Kor 1.18; 1 T 6.13; Hi 9.14; 1 Zo 1.7; 4.10; VB 3.14; 17.14 **1:6** Kis 19.6; 1 T 6.16; Hi 13.21; 1 Pi 2.5; 2.9; VB 5.10; 20.6 **1:7** Dan 7.13; Sek 12.10; Mt 24.30; Mk 13.26; Ru 21.27; Zo 19.34; 19.37; FG 1.11; 1 Te 4.17 **1:8** Kis 3.14; VB 1.4; 1.17; 4.8; 11.17; 15.3; 21.6; 22.13

ma. Ana khaᅇ nzuai, “Gu nduara, gu Guigira Fharav Ki, gu vᅇira Zin Ki.” Mba Fhe Bakimera, ana ntige khar ki. Ana vᅇira fhum guarara ki. Ana vᅇira zungum taagi zirirga.

Zon Kraiᅇ Gangi.

⁹ Gu Zon, gu nde phorga guigira Zisas kᅇothigi guma ma. Gu nde phorgap, nza Zisas ntᅇiri ma. Gu khurkhum nde khuav, simtigi gu zaagi ndi. Gu nde phorgap, nza Fhe Bakime wo gumgi gu mbigi garim, nza ana piin ki. Nza za wari tiga thivgia havhargiap, simtigi ndi. Gu Fhe Bakimen buna vhuueᅇ bun nzuav, gu khaᅇ nzuai, “Gu Zisas kᅇothigi.” Maanᅇ muuᅇgiap, mbe panan na kegap, na ndi kha rigikirige tigi, mba rigikirige, mbe kha zin ninᅇe rigi, Patmos. ^a ¹⁰ Guma Bakime raar, Sanden, Fhe Bakime Nina Naar na rugim, gu wo zin kirar mbararagim, guma mbe khiriv kaaim, ana kamthoonᅇ mbariva bi fara muuᅇgi. ¹¹ Mba guma khaᅇ nzuai, “Ndu khar gari bigi, ndu gavar za nta khergip, nta ndi kha harathigi siosi ndi mbarari. Ndu Efesus ᅇgu bakimen ki sios ndi maanᅇv, Smerna gu, Pergamum, Taiataira gu, Sardis, Firaderfia gu Raodisia, ndu za mbe ndi maanᅇgiri.”

¹² Gu mbara mba bunin na nzuai guma, gu dorgap ana nzuav gari. Gu dorga garav, gu

1:9 Fi 1.7; 2 T 1.8; 2.12; VB 6.9 **a 1:9** Fhum mbe Romiᅇ, mba mbe vuzvugi tivi zin vui fhuv gumgi, mbe mbe suigap, mbe ndi phena tivneᅇ ga sui. Mbe tugi mbarir, mbe mbe sasarigim, mbe vov rigikiriviger ki. Patmos, ana mba phena tivanen ki gumgi ki rigakira mbige ma. **1:10** Zo 20.26; FG 10.10; 2 Ko 12.2; VB 4.1-2

1:12 Kis 25.37; Sek 4.2; VB 1.20

harathigi kinivige mbe gorar nta muunġi, mbe raar nta ndai, gu nta gari, nta thivgia ki. ¹³ Gu guma mbe garim, ana mba kinivige kitigar thigap ki. Gu ana garim, ana guman fara muunġi. Gu ana garim, ana shaar mpeenġ guarara sharigim, ana za vera vov ana kurareranira thigi. Ana gorar muunġi rerar wo tġim, ana ana fheenphugi zigi. ¹⁴ Anan pan gum anan pana riġi, nta guigira hurgiap, sipsiva riġir huri fara muunġiap, vħira buiva hura fara muunġi. Anan riġmani foga shiav, vħav foga shi fara muunġiap, guigira foga shi. ¹⁵ Anan ŋkarveni ŋgarav, mbe bras ndi vħava bakime khingim, ana shigim, mbe ana hivgim, ana ŋgara gari fara muunġi. ^b Gu anan kamthoon mbararagim, ana mbi fombai khikhim bakime fara muunġi. ¹⁶ Ana harathigi ŋkaa, ana won guva haren nta suirigi. Anan kamthoon, gu gari, ntari ga mbui kos, ana kamthoon hġim, ana ana ŋġiġi, ana guigira birgiap, ana birtik ndereni vħira ki. Ana ana kamthoon kega kirar hi. Anan khom, ana guigira ŋgarav, ra guigira sharav, havhargi fara muunġi.

¹⁷ Gu ana gangiap vov, wo thipanani phirgiap, ana ŋkarveni niġman fav rimġi guma fara muunġiap ki. Ana wo guva haren na khingiap, kħaġ na nzuai, “Ndu riġi thari! Gu nduara, gu Guigira

1:13 Ese 1.26; Dan 7.13; 10.5; VB 15.6 **1:14** Dan 7.9; VB 2.18; 14.2; 19.12 **1:14** Dan 10.6 **1:15** Ese 1.24; 43.2; VB

14.2 **b** **1:15** Mbe bras tuegap, ana tuituigiap ŋgara gari fhu. Mbe mbaram bigina mbe ndigap, ana shav kim, ana guigira ŋgara garav guigira vhekvhigi. **1:16** Ef 6.17; Hi 4.12; VB 1.20; 2.1; 2.12; 2.16; 3.1; 19.15; 19.21 **1:17** Ais 41.4; 44.6; 48.12; Ese 1.28; Dan 8.18; 10.10; VB 2.8; 22.13

Fharav Ki Guma ma. Gu vhira Guigira Zin Ki Guma ma. ¹⁸ Gu vhira Zazera Mbara Muungiap Ki Guma ma. Gu fhum rimgi. Ndu ntige na gani, gu ntigem zazera mbara muungip kirga. Ndu gani, gu Vhizi Tivar kii suirap, gu vhira mba Vhizgi Gumgi Ki Ngun kii suirigi. ¹⁹ Maan muungiap, ndu khar gari bigi, ndu nta khergiri. Kha ntige khar ki bigi gu zungum hirga bigi, ndu nta khergiri. ²⁰ Ndu mba harathigi nkaa gari, gu won guva haren nta suirigi. Ndu vhira mba harathigi kinivige, mbe gorar nta muungi, mbe raar nta ndai, ndu nta gangi. Nta zorga ki buni ma. Nta nunge khan muungi. Mba harathigi nkaa, nta mba harathigi siosi gari enseri ma. Mba harathigi kinivige, mbe gorar nta muungi, mbe raar nta ndai, nta mba harathigi siosi ma.”

2

Khe Efesus Sios Ga Nzuai Buni khare.

¹ Mba guma buni nzua vov, wom khan nzuai, “Ndu buni thari khergip, Efesus ngu bakimen ki siosar ki enser ndi mbarari. Mba buni khan muungi, ‘Gu harathigi nkaa gu won guva haren nta suirav, gu mba harathigi kinivige, mbe gorar nta muungi, mbe raar nta ndai, gu nta kitigi ga rui. Gu kha bunin ndu ndi mbai. ^a ² Gu nde mbui tivi, gu za nta kanji. Nde vhira, nde njara mbatiga

1:18 Sng 68.20; Ro 6.9; VB 4.9; 5.14 **1:19** VB 1.1; 1.11; 2.1; 4.1

1:20 Sek 4.2; Fi 2.15; VB 1.12; 1.16; 2.1; 3.1 **2:1** VB 1.16; 1.20

a **2:1** Kha kamej ne mba sios gari enser ga nzuai kamej ma. Ana mba siosan vhen ki gumgi gu mbigi mbui tivi ga nzuai kamej ma.

2:2 2 Ko 11.13; 2 Pi 2.1; 1 Zo 4.1; VB 2.9; 2.13; 2.19; 3.1; 3.8; 3.15

mbui, gu nde kanji. Gu vhira nde kanji, nde thiga havhargiap, nde guigira mba gumgi mbatigi, nde mbe vuzvugi fhu. Mba gumgi khan nde suangi, “Nza vhira Zisas farasegi njaara gumgi ma.” Fhuvara, mbe Zisas farasegi njaara gumgi fhuvara. Nde mbe nzuai buni, nde nta kanjiap, nde mbe kanji. Mbe bigi guiguigi gumgi ma. ³ Kha gumgi nde garim, nde na zi suirigim, mbe tivi mbatigir nde mbui. Gu khan muungiap kanji, nde thiga havhargiap, mba simtigi ndiav, nde mba njaara mbatiga mbuav, nde nen vhukvhugi fhuvara. ⁴ “Gu vhira khan muungi kama havharej vhira nden ki. Nde fhum kamara nde guigira na kothigap, nde won ndavir na niingi, nde ntige fhu. ⁵ Nde fhum tivar vhuuan muungi, nde ntige mba tiva thav, nde rav, niien regi. Maan muungiap, nde mba fhum muungi tivi, nde wom nta ndikndigiri. Nde nta ndikndigip, nde wom ndavi dorgip, nde mba fara muungi tivi, nde wom ntan muunri. Nde maan muungip, maan muunga fhu, gu nden han ziv, nde tin mba rama ndigirga. ⁶ Nde mbui tivar vhuun mbe khare. Nde guigira Nikorasinj mbui tivi vuzvugi fhu. Gu vhira, gu mbe mbui tivi, gu guigira nta vuzvugi fhu.

⁷ “Guma ana khuarani kiv, ana tuituigip Fhe Bakimen Njina Njaar kha siosi ga nzuai buni mbararari. Guma, ana maan muungip, ntarar muunv, ana nkasnkagip, mba ntara kambararga, gu fhura ana ganirim, ana ziv, zazera mbara

2:3 Ga 6.9; Hi 12.3-5 **2:5** Mt 21.41-43; VB 2.16; 2.22; 3.3; 3.19

2:6 Sng 139.21 **2:7** Stt 2.9; Ese 28.13; 31.8; Mt 11.15; VB 2.11; 2.17; 2.29; 3.6; 3.13; 3.22; 22.2; 22.14; 22.19

muungiap ki biiṅbiiṅ ndi ndii khaṅ mba ndigi mbirga. Mba kha, ana Hevenan Fhe Bakime minan ki.’ ”

Khe Smerna Sios Ga Nzuai Buni Khare.

⁸ Mba guma mba buni nzua vov wom khaṅ nzuai, “Ndu vhira buni thari khergip, Smerna ngu bakimen ki sios gari enser ndi mbarari. Mba buni khaṅ muunggi, ‘Gu nduara, gu Guigira Fharav Ki Guma ma, gu vhira Guigira Zin Ki Guma ma. Gu fhum rimgiap, gu ntige khavgiap, gu khar ki. Gu kha bunin nde ndi mbai. ⁹ Gu nden hi simtigi gu zaagi, gu nta kaṅgi. Gu vhira nde kaṅgi, nde guigira fhirgerigap ki. Nde vhira guigira bigi vhirve ki. Gu gumgi mbari nde nziiv nde nzuai buni mbari, gu nta kaṅgi. Mba gumgi khaṅ nzuai, “Nza Zudaiṅ ma.” Mbe Zudaiṅ fhuvara. Zakira fhuvara! Mbe Satan ntiri ma. ^b ¹⁰ Nde tuga bisanera, nde zaa ndirga. Nde nen rivi thari. Nde mbarara. Fhe Bakime nde ana kothigi ndikndiga ganin za mbui, nde guigira ana kothigi o, fhuvara? Ana maan muungiap, ana fhura nde ganirim, nden Satan mben muunga, mbe nden panin sanv rigar gumgi thari suigip, mbe fup bina surga. Nde mba simtigi gu zaagi, nde phikthigi rarir, nde mba simtigi gu zaagi ndirga. Nde guigira Zisas kothigi ndikndik, nde ana kuemkuegi thari. Nde ana suira havhargip, kiv, ngip, rimgiri. Gu nen vhezar nde

2:8 Ais 44.6; 48.12; VB 1.17; 22.13 **2:9** Ro 2.17; 2 Ko 11.14-15; 1 T 6.18; Ze 2.5; VB 3.9 **b** **2:9** Kha nuiana bigi, mbe Smerna siosan ki gumgi gu mbigi, mbe bigi sosuagiap, mbe guigira bigi ki fhuv gumgi fara muungiap ki. Mbe Fhe Bakimen Nina Naarar bigi, mbe guigira tuktigap, mbe bigi vhirve guarira ki. **2:10** Mt 10.22; 10.28; 24.13; 2 T 4.8; Ze 1.12; VB 3.11

ndiini farar muungip, gu zazera mbara muungiap ki biiñbiin nden niñgirga.

11 “ ‘Guma ana kharani kiv, ana tuituigip Fhe Bakimen Nina Naar kha siosi ga nzuai buni mbararari. Guma, ana maan muungip ntarar muunv ana ñkasñkagip mba ntara kambararga, ana fhara vñizgi, ana wom vñizgirga vñiz, ana wom anan farfagirga tuktigi fhuvara. Zakira fhuvara!’ ”

Khe Pergamum Sios Ga Nzuai Buni Khare.

12 Mba guma mba buni nzua vov wom khar nzuai, “Ndu buni thari khergip, Pergamum ngu bakimen ki sios gari enser ndi mbarari. Mba buni khar muungip, ‘Gu ntari ga mbui kos, gu ana suirigi. Ana guigira birgiap, ana birtik ndereni vñira ki. Gu kha bunin nde ndi mbai. 13 Gu mba nde ki ngu, gu guigira ana kanji. Satan ngui vñirve gari guman pan pigi mpirmpirik mba ngun ki. Nde khar tiga havhargiap, na zi suirav, na khotigap, nde mba na khotigi ndikndik, nde ana vhagi fhuvara. Fhum kha guma Antipas, ana na buna vhuuen bun nzuai guma kegi. Ana nde phorga kegi. Ana guigira na buni zin vui guma kegi. Mbe nde ngura ana shogim, ana rimgi. Mba ngu, Satan anan ki. Mba tugen nde vñira kir na segi fhuvara.

14 “ ‘Gu vñira ntige buni havhari mbari ndun ki. Nde gumgi mbari Pergamuman ki, mbe Baraman tivi, mbe nta suira havhargi. Baraman tivi khar muungip. Ana fhum Isrerin gumgi gu mbigi guiguigirga tivir Barak khivigim, ana mbe muungim,

2:11 VB 13.9; 20.14; 21.8 **2:12** Ais 49.2; VB 1.16 **2:13** VB 3.8

2:14 Nam 22-24; 25.1-3; 31.16; Lo 23.4; FG 15.29; 1 Ko 6.13; 8.9; 2 Pi 2.15; Zu 1.11

mbe regap, tivi mbatigi ga muunji. Barak mbara higap, Isrerinj ga ruga khingim, mbe mbarivi gu tori ofa muunji sigi mbegav, mbe fhura ferferap, ruarir gumgi gu mbigi wari ndi tivi ga muunji. ¹⁵ Mba tivara mbui gumgi mbari nden han ki. Mbe Nikorasinj ntiri nzuai buni zin vui. ¹⁶ Maan muunjiap, nde ndavi dorgiri. Nde ndavi dorgirga fhu, zungum tuga bisanera, gu ndun han zirga. Gu ziv, mba nan kamthoon ki ntari ga mbui kos, gu anan mba gumgi phorgi shogirga.

¹⁷ “ ‘Guma, ana khuarani kiv, ana tuituigip Fhe Bakimen Nina Naar kha siosi ga nzuai buni mbarari. Guma, ana maan muunjiap ntarar muunv, ana njkasnjkagip, mba ntara kamararga, gu ntige kha zorga ki mba, mana thanen ana niingirga. Gu vhira kima hurar ana niingirga. Gu mba kima hurar, gu ana zin kama khergirga. Mba zi, guma the ana kanjirga fhuvara. Mba kima ndigi guma, ana nduara mba zi kanjirga.’ ” C

Khe Taiataira Sios Ga Nzuai Buni Khare

¹⁸ Mba guma mba buni nzua vo wom khan nzuai, “Ndu buni thari khergip, Taiatairan ngu bakimen ki sios gari enser ndi mbarari. Mba buni khan muunji, ‘Gu Fhe Bakimen Kam ma. Nan rimani foga shiav, vhav, foga shi fara muunjiap, guigira foga shi. Nan njkarveni, mbe bras hivgim, ana ngara gari fara muunji. Gu kha buni ndiv, nde

2:16 Ais 11.4; 2 Te 2.8; VB 1.16; 3.11; 19.15; 19.21; 22.7; 22.12; 22.20

2:17 Kis 16.4; 16.14-15; 16.33-34; Ais 62.2; 65.15; Zo 6.48-50; VB 2.7; 2.11; 3.12; 19.12 C **2:17** Mana, ana Fhe Bakime fhum Isrerinj mba gumgi ki fhu nuianan vui, ana mba mban mbe ndiim, mbe nta mbegi. Ndu Kisim Bek sapta16 gu Buk Song sapta 78.24 gani.

2:18 VB 1.14-15

ndi mbai. ¹⁹ Gu nde mbui t̄ivi, gu za nta kaŋgi. Gu kaŋgi, nde guigira mba gumgi gu mbigi, nde won ndavir mbe nd̄iv, nde na k̄hothigap, nde mba gumgi gu mbigir kurkurav, mbarkirga ŋaari, nde nta mbui. Gu kaŋgi, nden hi simt̄igi, nde za nta kh̄igathigap havhargi. Gu nde fhum muuŋgi ŋaari, gu nta kaŋgi. Nde ntigem mbui ŋaari, nta guigira nde fhum muuŋgi ŋaari kamarigi.

²⁰ “ ‘Gu vhira khaŋ muuŋgi kama havharen̄ vhira nden ki. Nde mba mbik Zeseber, nde fhura ana garim, ana nden han ki. Mba mbik khaŋ nzuai, ana Fhe Bakimen kamthoon mbik ma. Ana maan̄ mbuav, ana nan ŋaara gumgi guiguigap, fhura ferferap, ruarir mbigi gu gumgi wari ndi t̄ivar mbe kh̄ivav, mba mbar̄ivi gu tori ofa mbui sigi, ana vhira mbe mbuim, mbe nta pi. d ²¹ Gu ana ndava dorgirga ne vuzvugiap, gu fhura ana garim, ana kha tugi mbarir khar ki. Ana ndava domdori thagi. Ana ndav dorgip, mba wo ruarir gumgi ndi t̄iva thamtha thagi. ²² Nde gan̄iri! Gu mba mbigar muuŋgirim, ana rim̄iv, zaa bakime ndirga. Mba ana phorga ruarir gumgi gu mbigi wari ndi gumgi, mbe ndavi dorgip, ana mba mbui t̄ivi, mbe kir nta si tharga, gu vhira zaa bakime

2:20 1 Kin 16.31; 2 Kin 9.7; FG 15.20; 15.29; 1 Ko 10.19; VB 2.14

d **2:20** Zeseber, ana guigira mbiga mbatiga guar ma. Ana fhum Isrerin kuin kegi. Ndu 1 King 18.4 gan̄iv, ndu vhira 19.1 kegi gani ŋgi ves 2 thigiri. Ndu vhira 21.26 gan̄iri. Ndu vhira 2 King 9.22 gan̄iv, 9.30 kegi gani ŋgi ves 37 thigiri. Nza khaŋ muuŋgi gangana muuŋgi, Nikoras shigar mbiga mbe ana Taiataira gumgi gu mbigi mbari ŋgirigim, mbe ana t̄ivi mbatigi zin vegi. Mbe ne nzuav, kha zin ana kaai, Zeseber. **2:21** Ro 2.4; VB 9.20

gu simtiga bakimen mben niingirga. ²³ Anan tari vhira, gu mbe shogirim, mbe vhezgirga. Gu maan muungirga, mba siosi za kangirga, gu tuituigira gumgi ndavi vheri gum mben ndikndigi gari. Gu nde bevbevira mba mbui tivi tugiratigip nta suanyv vhezar za nden niingirga.

²⁴ “ ‘Gu ntigem nde mba harigi gumgi gu mbigi, nde Taiataira siosan ki, gu kamenj nden ki. Nde mba mbigar kamenj zin vegi fhuvara. Nde vhira mbe khan nzuai tivi, “Satanan zorga ki buni,” nde mba tivi kangi fhuvara. Gu khan nde nzuai, gu harigi simtigar nden ti khingirga fhuvara. ²⁵ Nde mba suirigi bigi, nde nta suira havhargira kirim, gu taagi zirga.

²⁶ “ ‘Guma, ana maan muungip ntarar muunyv, ana nkashkagip, ntara kambarav, nan tivi zin ngivra kirim, kha bigi za vhezirga tugar higirga, gu zi bakimen ana niingirim, ana za kha nuianan ki gumgi gu mbigi gari guman pan kirga. ²⁷ Ana ainan muungi mpiinsiga suirav, ana khan tigip nkashkagip mbe ganiv, ana mbe mba nuianan muungi nda shoga ana berberi fara muungi tivar mben muunyv mben kora muungirga fhu. Gu ana niinga nkashka, ana na Ndia na niingi nkashkara fara muungi. Ana mba naarar na niingim, gu kha gumgi gu mbigi gari. ²⁸ Gu vhira mba min gori ndai kam, gu vhira anan anan niingirga. ²⁹ Guma khuarani kiv, ana tuituigip Fhe Bakimen Njina Naar kha siosi gu nzuai buni mbararari.’ ”

2:23 Sng 7.9; 62.12; Jer 11.20; 17.10; Ro 8.27; 2 Ko 5.10; 2 T 4.14; VB 20.12-13 **2:25** VB 3.11 **2:26** Mt 19.28; Zo 6.29; 1 Ko 6.3; 1 Zo 3.23; VB 20.4 **2:26** Sng 2.8-9 **2:27** Dan 7.22; VB 12.5 **2:28** VB 22.16

3

Sardis Sios Ga Nzuai Buni Khare.

¹ Mba guma buni nzua vov, wom khan nzuai, “Ndu buni thari khergip, Sardis ngu bakimen ki sios gari enser ndi mbarari. Mba buni khan muungi, ‘Gu Fhe Bakimen harathigi njiningi garav, gu vhira harathigi njkaa suigi. Gu kha buni ndi nde ndi mbai. Gu nde mbui tivi, gu za nta kangji. Mbe nde nzuav khan nzuai, “Kha sios, ana guigira thiga havhargiap khar ki.” Fhuvara. Nde ringi fara muungiap ki. ² Nde za kuigi, nde khavik. Nden Kraisan tivir vhuuinj zin vui tivi za khar ki, nde nta havhargiri. Nde muunv kirim, nta fhura vhezgira. Ne khan muungi, gu nden njari garim, nta za nan Fhe Bakime rimani niman nde mba khavgi njari, nde za the vhezgi fhuvara. ³ Nde mba fhum mbararagiap ndigi buna vhuuen, nde taagi ne ndikndigiri. Nde tuituigip ana zin ngip, wom ndav dorgiri. Nde maanj muungip njkuu thav khavgira fhu, gu kiii guma zi farar muungip, gu vhemkora nden higira. Nde gu zirga tuk, nde ana kangira tuktiigi fhuvara.

⁴ “ ‘Nde gumgi gu mbigi mbari mbe Sardisan ki. Mbe wari won shagi ga mbuim, nta nzanjzai fhuvara. Mben tivi nzerara, maanj muungiap, mbe shagi huri shargip, na phorgi rurga tuktiigi.

⁵ “ ‘Guma ana maanj muungip ntarar muunv ana njkasnjagip, mba ntara kambararga, ana mba

3:1 VB 1.4; 1.16; 2.2; 5.6 **3:3** Mt 24.43-44; Ru 12.39-40; 1 Te 5.2; 5.6; 1 T 6.20; 2 Pi 3.10; VB 2.5; 16.15 **3:4** FG 1.15; Zu 1.23; VB 6.11; 7.9; 7.13 **3:5** Kis 32.32-33; Sng 69.28; Mt 10.32; Ru 10.20; 12.8; Fi 4.3; VB 3.18; 19.8; 20.12

khesharigi shagi hurir shargirga. Gu vñira zazera mbara muunjiap ki biññbiññ ndi gumgi ziri ki gavar, ana zi ngargirga tuktigi fhuvara. Zakira fhuvara! Gu wo Ndia niman ana zi bun suanv, vñira ana enseri niman vñira ana zi bun suanga. ⁶ Guma ana khuarani kiv, ana tuituigip Fhe Bakimen Njina Naar kha siosi ga nzuai buni mbararari.’ ”

Khe Firaderfia Sios Ga Nzuai Buni Khare.

⁷ Mba guma buni nzua vov, wom khan nzuai, “Ndu buni thari khergip, Firaderfia ngu bakimen ki sios gari enser ndi mbarari. Mba buni khan muunji, ‘Gu mba guigira Fhe Bakime niman ngarav, ana vuzvuga zin vov, ana ñaara mbui guma ma. Gu ñgui vñirve gari guman pan Devitan kii suirigi, gu fhirgirga bigin, guma the ana mpirarga tuktigi fhuvara. Gu vñira mpirarga bigin, guma the ana fhirgirga tuktigi fhuvara. Gu kha kamen khergiap, nde ndi mbai. ⁸ Gu nde mbui tivi, gu za nta kanji. Nde gani! Gu nde niman, gu thima ntarigim, ana ki. Guma the, ana puigirga tuktigi fhuvara. Gu khuen kanji, nde ñkasñka bisanera mbar kim, nde na buni zin vui. Nde kir na zi segi fhuvara. ⁹ Nde mba Satan gumgi kanji. Mbe khan nzuai, mbe Zudain ma. Mbe maan nzuai, mbe Zudain fhuvara. Mbe guiguigi gumgi ma. Nde mbarara! Gu mba gumgir muunrim, mbe ziv nde ñkarveni niman thivi phiriv, mbe khuen kanjirga, gu guigira wo ndavar nde niñgi. ¹⁰ Nde na kamen zin vov, nde hi simtigi, nde za thiga havhargiap,

3:7 Jop 12.14; Ais 22.22; Ru 1.32; FG 3.14; 1 Zo 5.20 **3:8** 1 Ko 16.9; 2 Ko 2.12; VB 2.2 **3:9** Ais 43.4; 45.14; 49.23; 60.14; VB 2.9
3:10 Ais 24.17; Ru 21.19; 2 T 2.12; 2 Pi 2.9

nta ndi. Maan muunjiap, gu nde ganinga, mba za kha nuianan ki gumgi gu mbigir hiv mben paninga mparmpare gum mba zaagi, nta nden higirga tuktigi fhuvara. ¹¹ Gu vhemkora nden han zigirga. Nde guigira na kothigi ndikndik, nde ana suira havhargiri. Nde muunv kirim, guma the nde tin nden vheza ndigirga.

¹² “Guma, ana maan muunjiap ntarar muunv, ana nkasnkagip, mba ntara kambararga, gu ana ndi farga, ana na Fhe Bakime Phena havhargi kininge farar muunjiap thigirga. Ana maan muunjiap thigip, ana wom Fhe Bakime Phena thav kirar higirga tuktigi fhuvara. Zakira fhuvara! Gu wo Fhe Bakime zin ana khergirga. Gu vhira wo Fhe Bakime ngu bakime zin ana khergirga. Mba ngu, ana na Fhe Bakime han Hevenan kega zeri, ana Zerusareman kam ma. Gu won harigi zi, gu vhira anan ana khergirga. Ana na zin kam ma. ¹³ Guma ana khuarani kiv, ana tuituigip Fhe Bakimen Nina Naar kha siosi ga nzuai buni mbararari.’ ”

Khe Raodisia Sios Ga Nzuai Buni Khare.

¹⁴ Mba guma wom khan nzuai, “Ndu buni thari khergip, Raodisia ngu bakimen ki sios gari enser ndi mbarari. Mba kamen khan muunji, ‘Gu Fhe Bakime buna vhuuen gum ana suangi kamen, gu khan nta nzuai guma ma, “Ne guigi guarara.” Gu vhira guigira Fhe Bakime buni guarira, gu nta bun nzuai. Gu vhira zazera buni guarira bun

3:11 Fi 4.5; VB 2.10; 2.16; 2.25; 22.7; 22.12; 22.20 **3:12** Ais 62.2; 65.15; Ese 48.35; Ga 2.9; 4.26; Hi 12.22; VB 14.1; 21.2 **3:14** Snd 8.22; Ais 65.16; 2 Ko 1.20; Kor 1.15; VB 1.5; 19.11; 22.6

nzuai guma ma. Gu za Fhe Bakime muungu bigi, gu za ntan niinge ma. Gu kha bunin nde ndi mbai. ¹⁵ Gu nde mbui tivi, gu za nta kangi. Gu nde kangi, nde rangi fhu, nde vhira shigi fhu. Gu vuzvugi, nde rangira kirga o, nde shigira kirga. ¹⁶ Ne fhuvara. Nde manen bisanera shigi. Nde pim shigi fhuvara, nde vhira pim rangi fhuvara. Maan muungiap, gu won kamthoon nde viar za mbui. ¹⁷ Ndu khang nzuai, “Gu nkha vhirve kav, gu bigi vhirve khar ki. Gu bigin the sosuagi fhuvara.” Nde maan nzuai, nde fhuvara. Nde guigira za mbatigiap ki. Nde kha gumgi nde korar muunga tukti. Nde guigira bigi sosuagip, nden rimani mbatigim, nde vhira mbugumra ki. Nde maan muungiap kav, nde ne kangi fhuvara. ^a ¹⁸ Maan muungiap, gu mba ndikndigar nden nin za mbui. Nan gor, vhav za ana tuav, anan vhen ki bigi mbatigi, ana za nta vhezgi. Maan muungiap, nde nan gor ga vheziri. Nde ana vhezgira, nde guigira nkha vhirve guarira kirga. Nde vhira shagi huri ga vhezgip, nta shargirim, nta nde fhava vharari. Maan muungira, mba gumgi nde ganinga, nde mbugumra ki ne suanv mberirga fhu. Nde vhira won rimanin vhora marasin ga vhezgip, won rimanin vhuigirim, nden rimani nzerarim, nde tuituigip ganinga. ¹⁹ Gu mba vuzvugi gumgi, gu

3:15 Ro 12.11; VB 2.2 **3:17** Hos 12.8; Ru 12.21; 1 Ko 4.8 ^a **3:17** Mbe wari won ringi thugir, mbe wari gari. Mbe Raodisiai, mbe bigi vhirkivgi. Mbe Fhe Bakime rimani niman, ana mbe garim, mbe guigira bigi sosuagiap, fhireregap, bigi tivgiap wari ki. Nde vhira Vhagi Buni 2.9 ganiri. **3:18** Ais 55.1; Mt 13.44; 2 Ko 5.3; Ze 2.5; VB 3.5; 4.4; 7.13; 16.15 **3:19** Snd 3.12; 1 Ko 11.32; Hi 12.6; Ze 1.12; VB 2.5

mbe vhegap, mbe mbui tivi ndiv thigar mbai. Maan muungiap, nde khan tigip havhargip won tivi ndi thigar maanri. Nde won tivi ndi thigar maanv, vhira ndavi dorgiri.

²⁰ “ Nde mbarara, gu thimkamani thigap kav, thima fukfugap ki. Guma the na kamthoon mbararagip, thima ntararga, gu vhen ngirip, ana phorgi kirga. Gu ana phorgi kiv, ana phorgi mbirga, ana na phorgi mbirga. ²¹ Guma ana maan muungip ntarar muunv, ana nkasnkagip mba ntara kambararga, gu fhura ana ganirim, ana na phorgip ngui vhirve gari guman pan pigi mpirmpiriga perarga. Gu fhum maan muungiap, ntara kambarav, gu won Ndia phogap, anan ngui vhirve gari guman pan pigi mpirmpiriga perigi, ana vhira mba mpirmpirigar muungirga. ²² Guma ana khuarani kiv, ana tuituigip Fhe Bakimen Njina Njaar kha siosi ga nzuai buni mbarari.’ ”

Sipsiva Nguk Hevenan Gava Fhogim, Bigina Mbatiga Gorenra Kha Nuianan Higi.

4

Mbe Hevenan Fhe Bakime Rotu Mbui.

¹ Gu zumgum wom garav, gu Heven gari, thima mbe fhogap ki. Gu mba fhum mbararagim, khiriv nan kamgi guma, gu ana kamthoon mbararagim, ana mbariva fara muungiap nan kamgi. Gu wom ana kamthoon mbararagim, ana ntige khan

3:20 Ru 12.37; Zo 14.23; 1 Zo 2.24 **3:21** Mt 19.28; Ru 22.30; 2 T 2.12; VB 2.26-27 **4:1** VB 1.1; 1.10; 1.19; 11.12; 22.6

nzuai, “Ndu khan ziv naanrim, gu mba zumgum hirga bigi, gu za ntan ndu khivarga.” ² Ana nen na nzuavra thagim, Fhe Bakimen Nina Njaar khan tigap na rugim, gu Hevenan garim, ngui vhirve gari guman pan pigi mpirmpiriga mbe kim, guma mbe mba mpirmpiriga perav ki. ^a ³ Mba guma, ana guigira ngarav zaspakima fara muungiap vhira konirian kima hiva fara muungi. Gu vhuisha mbe garim, ana mba ngui vhirve gari guman pan pigi mpirmpiriga behuigi. Gu ana gari, ana ngarav emerar kima ngariñ fara muungi. ⁴ Gu garim, gumgir pani piigi 24 mpirmpirigi, nta mba ngui vhirve gari guman pan piigi mpirmpiriga behuigia naanji. Gu gari 24 gumgir pani mba mpirmpirigi ga piigi. Mba gumgir pani, mbe shagi huri shargiap, mbe ngui vhirve gari gumgir pani fi khorshigi mbe gorar nta muungi, mbe ntan fegi. ⁵ Gu mba ngui vhirve gari guman pan pigi mpirmpirigar, gu gari, buip vhekvhegap fhura shikshiga ndogi. Gu mbararagim, khikhii bakivi him, buip phireri. Mba mpirmpiriga niman harathigi nteni kigi, mbe nta poongim, nta shiav ki. Mba harathigi

4:2 Sng 47.8; Ais 6.1; Jer 17.12; VB 4.9; 17.3; 21.10 **4:2** Ese 1.26-28; 10.1 **a** **4:2** Zon garim, ngui vhirve gari mpirmpiriga perigi guma, ana Fhe Bakimera. Zon maam, ana thukhingira khan ana nzuai fhuvara, ana Fhe Bakime ma. Ana maan nzuai fhuvara. Ndu zumgum 7.10 ganinga, ana khan nzuai kamenj ki. “Fhe Bakimera mba ngui vhirve gari guman pan pigi mpirmpiriga perigi.” Zon vhira khan suangi fhuvara, Fhe Bakime, ana guma guara gari gangana mbui. Zakira fhuvara! Ana Fhe Bakime vhunama sav, ana vhava bakime gum ana mbarkirga nkeeri hivi gu ngariñ ga suangi. **4:4** VB 3.18; 6.11; 11.16; 19.14 **4:5** Kis 19.16; Ese 1.13; Sek 4.2; VB 1.4; 8.5; 11.19; 16.18

nteni kigi, nta Fhe Bakimen harathigi niningi ma.
⁶ Mba ngui vhirve gari guman pan pigi mpirmpiriga niman bigina mbe ki. Ana mbasiga fara muungiap rigav ki. Mba mbasik, mbe grasan ana muungi fara muungi. Ana guigira ngara gari.

Fethigi bigi, nta namki, nta mba ngui vhirve gari guman pan pigi mpirmpirigar fethigi gagiven thivgia ki. Mba fethigi namki bigi, nta guigira ringi vhirve ki. Mba ringi za mbe khargi suvav, vhira mbe zin kirir ki. ⁷ Mba namki bigi rigar fharigine, ana raion fara muungi. Mba ara thigi namki bigin, ana borombaga pura fara muungi. Mba phuni thigi namki bigin, ana khom, ana guma khoma fara muungi. Mba fethigi namki bigin, ana banga bakime fara muungiap gaa rui. ⁸ Mba fethigi namki bigi, nta bevbevira, nta mporathigi vthigi ki. Ntan ringi za ntan khargi suvgiav, vhira ntan vthigir piin ki. Nta kav, ra gu maan, mbe khan nzuai, “Guma Bakime, ana Za Nkasnka Ki Fhe Bakime ma. Ana ngarigi, ana ngarigi, ana ngarigi. Ana fhum guarara ki, ana ntige ki, ana zungum taagi zirirga.” Mbe vhuksuegap mba kamen nzuai fhuvara.

⁹ Mba namki bigi, nta mba ngui vhirve gari guman pan pigi mpirmpiriga perigi guma, nta guigira ana ndikndigi. Ana zazera mbara muungiap ki guma ma. Mbe zi bakimen anan ndiv, ana zi ndi vun kuamkuav, ana ndikndigap, ana phorga nzuav, mba fethigi namki bigi, mbe zazera maan

4:6 Ese 1.5-10; 1.22; VB 15.2 **4:6** Ese 1.5-10; 10.14 **4:8** Ais 6.2-3; Ese 1.18; 10.12; VB 1.4; 1.8 **4:9** Dan 4.34; 6.26; 12.7; VB 1.18; 4.2; 4.10; 5.14; 15.7

mbui. ¹⁰ Mbe maan mbui tugar, mba 24 gumgir pani, mbe zazera mba n̄gui v̄h̄irve gari guman pan pigi mp̄irmp̄ir̄iga pigi guma, mbe ana n̄iman th̄ivi ph̄ira fav, ana rotu mbui. Ana zazera mbara muun̄giap ki guma ma. Mbe zazera wari won gorar muun̄gi khorsh̄igi, mbe nta fuav, ana n̄gui v̄h̄irve gari guman pan pigi mp̄irmp̄ir̄iga n̄ima sui. Mbe nta ndi suav khañ muun̄gia tigap, n̄gava mbui.

¹¹ “Guma Bakime, ndu nza Fhe Bakime ma.

Ndu nduara, ndu vu guarara kim, kha gumgi za ndun ndikndigira tuktigi.

Mbe zi bakimen ndun n̄iñv, ndun ndikndigip ndu zi ndiv vun kuamkuav, ndun n̄kas̄ka piin kirga.

Ne khañ muun̄gi, ndu za kha bigi ga muun̄gi.

Ndu won vuzvugara ndu za kha bigi ga muun̄gim, nta h̄igap ntige khar ki.”

5

Zon Gava Mbe Garim, Mbe Ana Mp̄irigi.

¹ Mba guma, ana n̄gui v̄h̄irve gari guman pan pigi mp̄irmp̄ir̄iga perav kim, gu ana guva haren garim, gava mbe rigap ki. Mba gap, ana gava mpeen̄mpeen̄ fara muun̄gim, mbe ana ñim̄giap ana kegi. Mba gava ndereni v̄h̄ira n̄keri ki. Mbe ana ñim̄giap, mbe harath̄igi n̄aniven mbe kendorar vhera ndigap, ana v̄huigim, ana havhargi. Mbe maan̄ muun̄giap, mbe mba kendorar v̄huigi harath̄igi n̄ani, mbe za bigi mbarir nta khergi.

² Gu Fhe Bakime enser n̄kas̄ka mbe garim, ana

4:10 VB 4.4; 4.9; 5.1; 5.7-8; 5.13-14; 6.16; 7.15; 19.4; 21.5 **4:11**
 FG 17.24; Ef 3.9; Kor 1.16; VB 5.12; 10.6 **5:1** Ais 29.11; Ese 2.9-10;
 Dan 12.4

khiriv, kaav, khan nzuai, “The guman ṅkasṅka guar, ana kha mbe kha gava mpirigi kendorar vhera daangip kha gava fhogirie?” ³ Kha Hevenan ki guma the fhu, kha nuianan ki guma the fhu, vhirra kha nuiana piin ki guma the fhu. Mbe zam, mbe the kha gava fhogip, ana vhee gangirga tukṭigi fhuvara. ⁴ Gu khan mbui gangana muṅgi. Mba gava fhogip, ana vhee ganinga tukṭigi guma the ki fhu. Gu maan muṅgiap nzi mbatiga mbui. ⁵ Mba guman pana mbe khan na nzuai, “Ndu nzi thari! Ndu mbarara! Mba Zuda Shigar Higi Raion, ana mba ṅgui vhirve gari guman pan Devitan nziga mbe ma. Ana ntara mbuav, won pana gumgi kamarav mbe mbeviggi. Ana mba harathigi kendorar vheri mba gava mpirigi, ana nta daangip mba gava fhogirga tukṭigi.”

Zon Sipsiva Nguga Gari.

⁶ Gu Sipsiva Nguga mbe garim, ana ṅgui vhirve gari guman pan piggi mpirimpiriga gaara thigim, mba ṅamki fethigi bigi, gum mba gumgir pani piigi mpirimpirigi, ana rorgia naangi. Ana mbe fhum ofa muun zav, ana shogim, ana ringi gangana mbui. Ana harathigi koo ki. Ana vhirra harathigi ringi ki, mba harathigi ringi, nta Fhe Bakimen harathigi ṅiniṅgir panpana rugi. Fhe Bakime nta sarigim, nta za kha nuianan vegi. ⁷ Mba Sipsiva Nguk vov, mba ṅgui vhirve gari guman pan piggi mpirimpiriga perigi guman han anan guva haren mba gava ndigi. ⁸ Ana mba gava ndigim, mba

5:5 Stt 49.9; Ais 11.1; 11.10; Ro 15.12; Hi 7.14; VB 6.1; 22.16 **5:6**
 Ais 53.7; Sek 4.10; Zo 1.29; 1.36; VB 1.4; 4.5; 5.9; 5.12; 13.8 **5:7** VB
 4.2; 4.10 **5:8** Sng 141.2; VB 4.8-10; 8.3-4; 15.2

ḡamki fethigi bigi gum mba 24 gumgir pani, mbe thivi phirav, mba Sipsiva Nguga niman fegi. Mbe fegap, mbe bevbevira, mbe gita fara muḡngi bigi suigi. Mbe nta suigiap, gorar muḡngi thuuri, mbe nta phorga suigi. Mba ndiga vhuuḡ hi vhava thuuri za mba thuurir kav hi. Nta Fhe Bakime gumgi gu mbigi ana phorga nzuai nen panpana rugi bigi ma. ⁹Mbe mbara ḡgavar kama mbe mbui. Mba ḡgav khaḡ nzuai,

“Ndu mba gava ndigip, mba kendori vhera daaḡgira tukḡgi.

Ne khaḡ muḡngi, mbe ndu shogim, ndu rimgiap, ndu wo vizinan panan Fhe Bakime nzuav kha gumgi gu mbigi ga vhezgi.

Ahaḡ, ndu za kha nuianan ki fhavi ki gumgi gu mbigi mbari ga vhezav, za kha nuianan ki kaa mbari ga vhezav, vhira za kha ḡguir ki gumgi gu mbigi mbari ga vhezav, vhira za kha nuianan ki ḡgui bakivir ki gumgi mbari, ndu zam mbe vhezgi.

¹⁰ Ndu mbe muḡngim, mbe nza Ndia Fhe Bakime piin ki gumgi gu mbigi ki. Mbe kav Fhe Bakime rotu, garim, mbe za kha bigi ga suanv ara han ḡgip, mbe zazera harigi gumgi gu mbigir kurkurarga.

Mbe za kha nuianan ki gumgi gu mbigi ganḡga.”

Mbe Sipsiva Nguga Zi Ndi Vun Kuamkuagi.

5:9 Sng 33.3; 40.3; 96.1; 98.1; 144.9; Ais 42.10; FG 20.28; Ef 1.7; Hi 9.12; 1 Pi 1.18-19; 1 Zo 1.7; VB 14.3 **5:10** Kis 19.6; Ais 61.6; 1 Pi 2.5; VB 1.6; 20.6; 22.5

¹¹ Gu mbara garav, gu Fhe Bakime enseri vhirve guarira kaathoori mbararagi. Mben vhirve khan muongi, 100 mirion gum tausen vhirve ma. Mbe mba ngui vhirve gari guman pan pigi mpirmpirik gum mba namki bigi gum, mba gumgir pani, mbe mbe rorgia thivgi. ¹² Mbe thivgiap, khiriv kaav, khan nzuai,

“Mbe mba fhum shogi rimgi Sipsiva Nguk, ana guigira nkasnka bakime gum, bigir vhuuig gum, ndikndigir vhuuig gum, nkasnka bakime ndigirga.

Ana guigira kha gumgi za ana zi ndiv vun kuamkuav anan ndikndigip, ana phorgi suanga tukti!”

¹³ Gu mba Fhe Bakime muongi bigi, gu za nta mbararagi. Gu mba Hevenan ki bigi mbararav, nuianan ki bigi mbararav, nuiana piin ki bigi mbararav, mbasigar ki bigi mbararav, gu za mba bigi mbararagi. Ahan, gu za mba bigir ki bigi mbararagim, nta khan nzuai,

“Mba ngui vhirve gari guman pan, ana won mpirmpiriga pigi.

Mba Sipsiva Nguk vhira, mani vhira wani tigip, mbe manin ndikndigap, mani ga nzuai buni gum, zi bakime gum, manin ndikndigi ndikndik gum, manin nkasnka, mani

5:11 Sng 68.17; Dan 7.10; Hi 12.22; VB 4.4-6 **5:12** 1 Sto 29.11; VB 5.6 **5:13** Ro 9.5; Fi 2.10; 1 T 6.16; 1 Pi 4.11; VB 4.2; 4.10; 6.16; 7.10

wani tīgip zazera nta ndiv, zazera mbara muungip kirga tuktiği.”

¹⁴ Mba ŋamki fethiği bigi, nta khaŋ nzuai, “Nai guigi guarara!” Mbe maan nzuaim, mba gumgir pani thivi phirav, fegav, mani rotu mbui.

6

Sipsiva Nguk, Ana Mba Gava Mpirigi Kendorir Vheri Daai.

¹ Gu mba Sipsiva Nguga garim, ana mba gava mpirigi harathigi kendorir vheri, ana ntan fharigi ne daai. Gu mba ŋamki fethigi bigina mbe mbararagim, ana buna muen nzuaim, gu ana kamthoon mbararagim, ana buip phireri fara muungi. Gu ana mbararagim, ana khaŋ nzuai, “Ndu zi!” ² Gu ana mbararagiap, mbaram garav, gu hos hura mbe garim, guma mbe mbi suirav, ana perigi. Mbe ŋgui vhirve gari guman pan fi khorshiga mben ana fagim, ana ntara kambarav vui guma fara muungiap, vov, Heven thay, nuianan vergap, won pana gumgi kaman za vui.

³ Mba Sipsiva Nguk mbaram higap, mba fharigi kendorar vhera thigi kendorar vhera suirav ana daangi. Gu mbararagim, mba fharigi ŋamki biginara thigi ŋamki bigin, ana kama hegap nzuai. Ana khaŋ nzuai, “Ndu khar zi!” ⁴ Ana maan na nzuaim, gu gari, harigi hos mbe kirar hīgi. Mba hos, ana hosa hip ma. Mba hos ga perigi guma, Fhe Bakime ŋkasŋkar ana niingi. Mba ŋkasŋka, ana kha nuianan ki gumgi gu mbigir muungirim, mbe panin wari ga kegirga ŋkasŋka ma. Mbe panan

6:1 VB 4.6-7; 5.1; 5.5-7

6:2 Sek 1.8; VB 6.3; 6.6; 14.14; 19.11

6:4 Sek 1.8; 6.2

wari ga kegip, kha nuianan ki gumgi thari, mbe harigi ntiri shogirim, mbe vhezirga. Mbe mba njaarar muun zav ntari ga mbui kos baki mben ana ningi.

⁵ Gu gari mba Sipsiva Nguk higap, mba gava mpirigi kendorar vhera phuni daangiap, ana mbara higap, khegene suirav, ana daangi. Ana ana suirav, ana daangim, gu mbararagim, mba namki bigina phuni thigi bigina khegene, gu ana mbararagim, ana khan nzuai, “Ndu khar zi.” Ana maan na nzuaim, gu mbaram gari. Gu garav, gu hos phiga mbe gari. Ana perigi guma, ana bigi ndia tuav, ntan simtigi gari bigin sker, ana ana suirigi. ⁶ Gu guma kamthoon fara muungi bigin mbe mbararagim, ana mba namki fethigi bigi rigar kav khan nzuai, “Gumgi gu mbigi, mbe wari won njaarir muunga, mben mba vhira tivgirga. Maan muungiap, mben vhez, ra bavira ngargiap, nen vheza ndi. Mba vhez, ana mbe wit nda bisanera vhezirga o, bari nda bisan mpuneni khegeneni ga vhezirga tuktigi. Ndu mben oriv khira gum wain karigir farfa thari. Maan muungip, mbe orivar mporiin kiv, mbe vhira wain mbi kirga.” a

⁷ Gu mbaram gari, mba Sipsiva Nguk mba gava mpirigi fethigi kendorar vhera suirav ana daangi. Gu mbararagim, mba namki fethigi bigin khan nzuai, “Ndu zi!” ⁸ Ana maan nzuaim, gu

6:5 Sek 6.2; 6.6 **6:6** Ese 5.12; 5.17 a **6:6** Mba gumgi, mbe rezi o, shishir vhihi ndi mbav, wit ndi mbav, shishir vhihir bari ndi mbav, mbe nta ndi sker ga tuav, ntan simtigi garav, nta ndi gumgi gu mbigi ga ndim, mbe nta vhezi. Maan muungiap, mba hos ga perigi guma, ana bigir simtigi ndi tuav, ntan simtigi gari sker mbe suirigi. **6:8** Jer 15.1-3; Ese 5.12; 5.17; 14.21; 33.27; Sek 6.3

mbaram garav, gu hos nguriñ tavuara gari. Mba hos nguriñ tavuara perigi guma, ana zi khare, Vhizi. Gu gari, mba vhizgi gumgi gu mbigi ki ngu vhira mba guma zin zi. Mba ngu zi khare, Hedis. Fhe Bakime kha nuianan ki gumgi heeny mbe ndi fethigi phinin maanga nkashkar mani ga nñngi. Mani mbe ndiv phinin maangip, mani phina the, mani mbe shogirim, mbe vhizgirga. Mani ntara bakime khavgip ntari ga mbui kozan mba gumgi gu mbigi shogirim, mbe vhezirim, mani mba tiviv, thir vhezirga tuga mbatigar mben nñrim, mbe thir vheziv, mbe thari vhezgirga. Mani vhira rimri bakivi ga sararim, nta ziv, mben hiv, mbe shogirim, mbe vhezgirga. Mani vhira kha nuianan ki ruanruangi sigi ga sararim, nta ziv, mbe shogirim, mbe vhezgirga.

⁹ Gu mbaram gari, mba Sipsiva Nguk mba gava mpirigi meenthigi kendorar vhera daangi. Gu garav, gu fhum vhizgi gumgir ntuu garim, mbe Fhe Bakime nzuav ofa mbui artara piin ki. Mba gumgi, mbe fhum Fhe Bakimen buna vhu-uen suira havhargiap, ne bun nzuaim, mbe mbe shogim, mbe vhizgi gumgi ma. ¹⁰ Mba gumgir ntuu khiriv kaav, khañ nzuai, “Ndu za kha bigi gari nkashka ki Guma Bakime ma. Ndu zazera ngaravra kav, ndun tivi guigi guarara. Ndu rarara tugir ndu za kha nuianan ki gumgi gu mbigi muungi tivi mbatigi ga suany mbe suany, nen rargi kirie? Ndu rasi tugar nza vizi ngarkararie?” ¹¹ Mbe mbara shagi huri mpeenmpeen mba gumgi gu

6:9 2 T 1.8; VB 1.9; 8.3; 12.17; 19.10 **6:10** Lo 32.43; Sng 78.10; VB 11.18; 16.7; 19.2 **6:11** Hi 11.40; VB 3.4-5; 3.18; 7.9; 7.13-14; 14.13; 19.14

mbigi, mbe bevbevira ntan mbe n̄ngiap, khan mbe nzuai, “Nde thaneŋ phorgi vhuksu. Nden pana gumgi, nde phorga ŋgari gumgi, mbe mbe shogip, nde phorga guigira Zisas kothigi gumgi, mbe v̄hira mbe shogirim, mbe v̄hira v̄hizgirga. Mbe nde shogim, nde v̄hizgi tivara, mbe mbe shogirim, mbe v̄hizgirga. Fhe Bakime mbe mba shogirim v̄hizgirga gumgi gu mbigi, ana mben v̄hirve kaŋgi. Mbe za mbe shogi ŋgip, mba tugira thigirga, mben pana gumgi za mbe shogirim, mbe za v̄hizgirga. Mba tugen Fhe Bakime nden v̄zi ŋgarkarga.”

¹² Gu mbaram garim, mba Sipsiva Ngu mpo-rathigi kendorar vher, ana mba gava mpirigi, ana ana suirav, ana daaŋgi. Gu mbaram garim, khimkhiga bakime kha nuianan h̄igi. Gu gari ra guigira phigiap, maan ḡingi fara muuŋgi. Gu kini garim, ana guigira h̄ivgiap, v̄zina fara muuŋgi.

¹³ Gu garim, kha buivar ki ŋkaa kora n̄ien ri. Nta b̄in̄b̄in̄ fik khage rigim, ana v̄higi ŋamtiri kora n̄ien ri fara muuŋgiap, kora n̄ien ri. ¹⁴ Buip, ana v̄hira mbar vugi. Buip mbe ti kui tue d̄ii fara muuŋgiap ana d̄imgim, ana vugap v̄hizgi. Mba mbiksh̄i gum rigakirivige nta wari wo ki ŋani thav, vov, harigi ŋaniven̄ thivgi. ¹⁵ Kha nuianan ki ŋgui v̄hirve gari gumgir pani gum, mba ŋgui v̄hirve gari gumgir pani, mba ntari ga mbui gumgir pani, mba shik kav, ŋk̄ia v̄hirve ki gumgi, mba ziri ki gumgi, mba ŋaara khina mbui gumgi,

6:12 Ais 13.10; Jol 2.10; 2.31; 3.15; Mt 24.29; Mk 13.24-25; Ru 21.25; FG 2.20; VB 8.12; 11.13; 16.18 **6:13** VB 8.10; 9.1 **6:13** Ais 34.4

6:14 Jer 4.24; Hi 1.12-13; VB 16.20 **6:15** Ais 2.10; 2.19-21

mba bikbiiigiap ki gumgi gu mbigi, mbe za wari tigip, riv, ngip, mba nkii bakivi thoorir ngirip, zomzoriv ngip, mba mbikshiiir ki nkii bakivi piin ngip, zomzorgirga. ¹⁶ Mbe zomzorgip, mba mbikshii gum nkiiir kamiv khañ mbe suanga, “Nde riv, nzan ti riv, nza vhagiri. Mba ngui vhirve gari guman pan pigi mpirmpiriga perigi guman rimani niman nza ndi zorgirim, mba Sipsiva Nguk ziv won ndav shirir bakimen nzan niiny, muumbara mbatigar nzan muungirga tuktiigi fhuvara. ¹⁷ Ne khañ muungi, mani kha nuianan ki gumgi gu mbigi muungi tivi mbatigi ga suany ndav shiri bakimen mben muuny, ne vheza mbatigar mben niinga tuga bakime higi. The manin ndav shiri bakimen nkasñka bakime daangi mbur khangip, nzerara kegirga tuktiigi?”

7

Isreran 144,000 Gumgi Gu Mbigi, Fhe Bakime Won Ruun Mbe Khangi.

¹ Gu mba bigi garim, nta za hega thugim, gu fethigi enseri garim, mbe hav kha nuianan fethigi khoriven, mbe za nta thivgi. Mbe thivgiap, kha nuianan fethigi biiñbiiñ, mbe nta suigi. Biiñbiiñ kha nuian gu mbasik gu khirar rigirga tuktiigi fhu. ² Gu mbe garav, mbaram garim, Fhe Bakime enser mbe ra ndai fhain kegap zi. Ana mba zazera mbara muungiap ki Fhe Bakimen ruun suirav zi. Ana zav, Fhe Bakime kha nuian gum

6:16 Hos 10.8; Ru 23.30; VB 4.2; 4.10; 9.6 **6:17** Sng 76.7; Ais 13.6; Jol 2.11; Nah 1.6; Sef 1.14; Mal 3.2; VB 16.14 **7:1** Jer 49.36; Dan 7.2; Sek 6.5 **7:2** Ese 9.4-6; VB 6.6; 9.4; 14.1; 22.4

mbasigar farfar zav ṛkasṛkar niṅgi fethigi enseri, ana kama bakimen khiriṽ, mben kaai. ³ Ana mben kaav, khaṅ mbe nzuai, “Nde fhumra mba biṅbiṅ ganirim, nta nuian gu mbasik gu khirar farfa thari. Nza fhara wari won Fhe Bakimen ruun anan ṛaari gumgi gu mbigi ga suv, ana zin mbe ṛivi phogirga.” ⁴ Ana ne nzuaim, gu ne mbararagiap, gu mbararagim, mbe mba ruun suegi gumgi gu mbigir vhirve zitagi. Gu mbararagim, Fhe Bakime mba 12 thigi Isrerin nzigir rigar 144,000 gumgi gu mbigi ruun tigap, ne bun nzuai. ⁵ Maan muṅgiap, mbe Zuda shiga ntiri rigar, mbe 12,000 gumgi gu mbigi, mbe ruun ndigi. Mbe Ruben shiga ntiri rigar, mbe 12,000 gumgi gu mbigi, mbe ruun ndigi. Mbe Gat shiga ntiri rigar, mbe 12,000 gumgi gu mbigi, mbe ruun ndigi. ⁶ Mbe Aser shiga ntiri rigar, mbe 12,000 gumgi gu mbigi, mbe ruun ndigi. Mbe Naptari shiga ntiri rigar, mbe 12,000 gumgi gu mbigi, mbe ruun ndigi. Mbe Manase shiga ntiri rigar, mbe 12,000 gumgi gu mbigi, mbe ruun ndigi. ⁷ Mbe Simeon shiga ntiri rigar, mbe 12,000 gumgi gu mbigi, mbe ruun ndigi. Mbe Rivai shiga ntiri rigar, mbe 12,000 gumgi gu mbigi, mbe ruun ndigi. Mbe Isakar shiga ntiri rigar, mbe 12,000 gumgi gu mbigi, mbe ruun ndigi. ⁸ Mbe Zeburun shiga ntiri rigar, mbe 12,000 gumgi gu mbigi, mbe ruun ndigi. Mbe Zosep shiga ntiri rigar, mbe 12,000 gumgi gu mbigi, mbe ruun ndigi. Mbe Benzamin shiga ntiri rigar, mbe 12,000 gumgi gu mbigi, mbe ruun ndigi. Mbe kha gumgi gu mbigi, mbe Fhe Bakime ruun mbe tigi.

Gumgi gu mbigi vhirvera, mbe Fhe Bakime rotu mbui.

⁹ Gu mba bigi mbararagia thugim, nta zi mbugum, gu garim, gumgi gu mbigi vhirve guarira, guma the mben vhirver ruemgirga tuktigi fhuvara. Kha nuianan ki ngui bakivir ki gumgi gu mbigi mbari, za kha nuianan ki fhavi mbari za kha nuianan ki nguir ki gumgi gu mbigi mbari, za kha nuianan ki kaar gumgi mbari, mbe zam wari tigap zav, mba ngui vhirve gari guman pan pigi mpirmpirik gu mba Sipsiva Nguga nima thivgi. Mbe za shagi huri mpeeinra shargiap, wari zam parmen nzari suigiap wari thivgi. ¹⁰ Mbe thivgiap kama bakimen kaav, khañ nzuai, “Ndu nzan Fhe Bakime ma. Ndu mba Sipsiva Ngugar kov, taagia nza ndigi. Ndu, Fhe Bakime, ndu won ngui vhirve gari guman pan pigi mpirmpiriga perigi.”

¹¹ Mba gumgir pani, gu mba fethigi namki bigi, gu mba ngui vhirve gari guman pan pigi mpirmpirik, mba Fhe Bakime enseri zam, mbe za nta rorgia thivgi. Mbe thivgiap, wari wo thivi phirav, fegap, wari wo nkoo ndi segap, Fhe Bakime rotu mbuav khañ nzuai, “Guigi guarara! ¹² Nza Fhe Bakimen nkashka bakime ndikndigip, ana ndikndigi vhuuin gum, ana zi bakime ndi vun kuamkuarga. Ana guigira nkashka bakime ki. Ana nkashka zazera mbara muungip kirga. Ne guigi guarara!”

Mba gumgi gu mbigi, mben zaagi ntige vhezgi.

13 Gu mbe garim, mba guma ruma mbe nan nzarigi, “Maanji gumgi mbu shagi huri mpeeinj sharigi. Mbe maanj kega zegi?” 14 Gu ana ngarkarav khan nzuai, “Gu kanji fhu, guman rum, ndu mbe kanji.” Ana khan na nzuai, “Mba gumgi, mbe fhum mba simtigi gum zaagi mbatigi guarira hi tugir, mbe thiga havhargiap, mbara muungia kegi gumgi ma. Mbe mba Sipsiva Ngugar vizina wari won shagi huri mpeeinj ruagim, nta guigira hurgi. 15 Mbe maanj muungiap, ra gu maan, mbe Fhe Bakime niman ana phena vhen, ana won ngui vhirve gari mpirmpiriga perigim, mbe ana rotu mbui. Mba ngui vhirve gari guman pan pigi mpirmpiriga perigi guma, ana mbe phorgi kiv mbe ganinga. 16 Mbe wom thi hirga fhu. Mbe wom fhir khirga fhu. Ra wom mbe turga fhu, bigin the wom mbe fhavi turga fhu. 17 Ne khan muungi, mba Sipsiva Nguk, ana mba ngui vhirve gari guman pan pigi mpirmpiriga rigigera ki, ana mbe gari guman pan kirga. Ana mben kov ngip, mba mimir kav hi mbogi pharar ngirga. Mba mbi zazera mbara muungiap ki biinjbiinj ndi ndiii. Fhe Bakime vhira za mbe thee phara mbiriga. Mbe wom nzirga fhu.”

8

Mba Sipsiva Nguk mba harathigi kendora vhera daanji.

7:13 VB 3.18 **7:14** Ais 1.18; Dan 12.1; Mt 24.21; Mk 13.19; Hi 9.14; 1 Zo 1.7; VB 1.5; 6.9 **7:15** Ais 4.5-6; VB 4.2; 4.10; 21.3 **7:16** Sng 121.6; Ais 49.10; VB 21.4 **7:17** Sng 23.1-2; Ais 25.8; 49.10; Ese 34.23; Zo 10.11; 10.14; VB 5.6; 21.4

¹ Gu mba buni mbararagiap mbaram garim, mba Sipsiva Nguk mba harathigi kendora vher, ana mba gava mpirigi, ana ana daangi. Ana ana daangim, bigin the khikhim hegi fhu. Guma the Hevenan kav, kama hegap, buna thuen suangi fhu. Mba bigi fhura vhuav tuga mpeenera kegi. ² Gu zumgum garim, Fhe Bakime zi ki harathigi enseri, mbe Fhe Bakime nima thivgim, mbe harathigi mbarivir mbe ndii.

³ Gu gari, harigi enser mbe zav mba ndiga vhuun hi ruina mpooi artar han thigi. Ana gorar muungi thuu suirigi. Mba thuu ana ndiga vhuun hi thuura ndi mbai rui ana ki. Mbe mba khesharigi ruin vhirver ana ningi. Ana ntan Fhe Bakimen gumgi gu mbigi ana phorga nzuai buni phorgap nta tikhingirga. Ana ntan Fhe Bakime niman, mba gorar muungi artaran ofar muunga. ⁴ Mba ndiga vhuun hi vhava thuur gum mba Fhe Bakimen gumgi gu mbigi ana phorga nzuai buni, nta mba Fhe Bakime nima thigi enser farve thav vun ndai. ⁵ Mba Fhe Bakime enser mbara mba artaran vhava ndigap, mba rui ki thuan sgegim, ana za givigi. Ana za givigim, ana ana fegap, kha nuiana khingi. Ana ana fekhingim, buip phirerim, khikhii bakivi him, buip vhekvhegap fhura shikshiga ndogap, kha nuianan vuim, khimkhik kha nuiana suirav ana ningkui.

Harathigi enseri mbarivi ga bi.

8:1 Hab 2.20; VB 6.1 **8:2** 2 Sto 29.25-28; Mt 18.10; Ru 1.19 **8:3** Kis 30.1-3; Sng 141.2; Amo 9.1; Ru 1.10; VB 5.8; 9.13 **8:5** Kis 19.16-19; Wkp 16.12; 1 Kin 19.11; Ese 10.2; FG 4.31; VB 4.5; 11.19; 16.18

⁶ Mba harathigi enseri, mbe harathigi mbarivi suigi, mbe nta bir za mbui.

⁷ Mba fharigi enser ana won mbariva berigim, mbok fara muunji ais, vhav vizina digap, ni wani tigap, rav, nuiana ri. Kha nuian, mbe rigira ana sharav figa mpuani khegene ga muunji fara muunji. Mba nuiana figa mpuani khegene vhav za tamtam nta shigi. Mba vhav shigi bigi, nta za wari tigap kha muunji. Mba nuiana figa mpuani khegenen figa muenj za vhav ne shigi fara muunji. Nta maanj muunjim, vhav mba nuianan figa muenj, ana za ne shiav, mba khira, ana vhira mba tivara nta muunji. Mba namki vhazigi nkariinj vhav vhira za nta shigi.

⁸ Mba fharigi enser thigi enser, ana wo mbariva berigi. Mbe bigina baki mbe mbikshima fara muunji vhav anan kav shi, mbe ana feqa khingim, ana vov mbasiga rigi. Mbe maanj muunjim, mbasik wo shiga suegap, figa mpuani khegene ki. Anan figa muenj vizin, ne ga perigi. ⁹ Mbe vhira mba mbasigar namki bigi, mbe vhira nta shigav, nta ndiv phina phuni khegenen mbarigi. Mbe nta ndim, phina phuni khegenen mbarigim, phina mbe za vhezgi. Mbe vhira mba mbasigar ki nkee bakivi, mbe vhira nta ndiv phina phuni khegenen mbarigi. Mbe nta ndiv, phina phuni khegenen mbarigim, phina mben ki nkee bakivi, nta za mbatigi.

¹⁰ Mba fharigi enserani thigi enser, ana wo mbariva berigi. Mba kama mbe, anan vhav gui-

8:7 Kis 9.23-25; Ais 2.13; Ese 38.22; Jol 2.30; VB 9.4; 16.2 **8:8**
 Kis 7.20-21; Jer 51.25; Ese 14.19; Amo 7.4; VB 16.3 **8:9** Ais 14.12
8:10 Ais 14.12; VB 9.1; 16.4

gira nteniver vhavara fara muunji, ana Hevenan kegap, verav, nien rigi. Mbe mba phara, mbe za nta shigap, nta ndiv phina phuni khegenen mbarigi fara muunji. Mba kam, rav phara mbari ga rav, vhira mbogi phara mbari ga regi. ¹¹ Mba kama zi khan muunji, Girgir Mbatiga Muunji Nkirin ma.^a Ana rav mba phina mben ki phara regim, ana guigira girgir mbatiga muunji ngirin fara muunji. Gumgi gu mbigi vhirve mba phara pim, mba phara mbe ndavi vheri tuim, mbe vhirve vhizi.

¹² Mba fethigi enser, ana wo mbariva berigi. Mbe ra, gu kini, nkaa, mbe nta shigap, nta ndiv, phina phuni khegenen mbai fara muunji. Mbe bigin mben nta shogim, ran figa muen mbe nen farfagiap, mbe kinin figa muen farfagiap, mbe vhira nkaar figa muen, mbe vhira nen farfagi. Mbe maan muungim, mba bigir figi mbariven, nta vhavar naar ki fhu, nta za gingingi. Maan muunjiap, mba ran figa muen gu maan figa muen, mani vhava naar ki fhu.

¹³ Gu mba bigi him, gu nta gara vov, gu banja baki mbe garim, ana gegap, rigira kha buiva shaara khingiap, vui. Gu ana garav, ana mbararagim, ana khiriv, kaav, khan nzuai, “Eke! Eke! Eke! Nde nuianan ki gumgi gu mbigi! Kha enser phuni khegene wari won mbarivi ga bir za mbui. Mbe wari won mbarivi ga birga, simtiga

8:11 Kis 15.23; Jer 9.15; 23.15 **a 8:11** Nkirin, ana nza “Marasin” ga nzuai kamej ma. Ana nza Kirer Kaman “Marasin” ga rigi zi ma.

8:12 Ais 13.10; Ese 32.7; Jol 2.10; 2.31; 3.15; Amo 8.9; VB 6.12-13

8:13 VB 9.12; 11.14

bakı guarara kha nuianan ki gumgi gu mbigir hırğa.”

9

Meen̄thigi enser wo mbarıva bi.

¹ Mba meen̄thigi enser wo mbarıva bim, gu garim, kama mbe buiva thav, rav, nuiana rıgi. Mbe mbara mba khın ki kakagi mbogar thıma fhıri kiin ana nııngi. Mba mbok khın ki mbok fhuvara. ² Mba kam mbara mba khın ki kakagi mbok thıma fhırgim, vhava thuur mba mbogar kega tuga bakime shi thuura fara muun̄giap hi. Mba vhava thuur mba mbogar kega hav, buivar ndaim, ra gu buip za gingıngi. ³ Mba mboga vhen kuambogi vhirve guarira nta mba mboga vhen kegap hav, za mba vhava thuura thav, za gav kha nuianan vui. Fhe Bakime vhezemıı kha nuianan kav, kha gumgi gu mbigi ga bi nkasıkar mba kuambogi ga nııngi. Nta bi zaa hi vhezemen bi zaa hi fara muun̄gi. ⁴ Mba kuambogi hegim, Fhe Bakime khaı mbe nzuai, “Nde kha vhazıgi gu kha nuianan hegi bigi gu khira nde ntan farfa thari. Nde mba Fhe Bakime ruun̄ nıvir ki fhuv gumgi gu mbigi, nde mbera farfav zaar mben nıııri. ⁵ Nde zaar mba gumgi gu mbigir nıııv kirim, meen̄thigi kını vhezıgiri. Nde mbe shogiri, mbe vhezıı thari.” Mbe maan̄ suan̄gim, mba kuambogi fhura tamtam za mba nuianan vov, zaar mbatıga guarara mba gumgi gu mbigi ga ndııı. Mbe vhezemen zaar

9:1 Ru 8.31; 10.18; VB 8.10; 17.8; 20.1 **9:2** Stt 19.28; Kis 19.18; Jol 2.2; 2.10 **9:3** Kis 10.4; 10.12-15; Het 7.12; VB 9.10 **9:4** Ese 9.4; VB 6.6; 7.3 **9:5** VB 9.10; 11.7

gumgi gu mbigi ga ndii zaa fara muungi zaa mbe ndii. ⁶ Mba tugen mba gumgi gu mbigi, mbe vhizirga tuavi ndi ganinga, mbe vhizirga tuktigi fhuvara. Mbe mba tugar, mbe guigira vhizirgen vuzvugirga, mba tugar vhi zi tiv, mbe thav riv ngigirga.

⁷ Gu mba kuambogi garim, nta ntari ga mbui hozi fara muungiap, ntarir ga mbui bigir wari shargiap ntarar muun zav thivgi. Gu mbe garim, mbe panin, mbe gorar muungi khorshigi fara muungi bigi mben panin fegi. Mben nkoo, nta gumgir nkoo fara muungi. ⁸ Mben pani rigi mpeengiap mbigir pani rigi fara muungiap mpeengi. Mben tari, nta raionan tari fara muungi. ⁹ Mbe fheenphugi siot kapa fara muungi bigin mben fheenphugi vharigi. Mben vhi gi, nta khikhim, mbe ntari ga mbui hozi ntarir vov karisi vhirve ngaa vuim, nta khikhim hi fara muungi. ¹⁰ Mba kuambogi thia nta vhezemin mpiri fara muungi. ^a Mbe mba suun ndii zaa mbatik, ana vhezemen nkiri ng ndii zaa mbatigara fara muungi. Mbe mba n ngi zaa mbatik, mba gumgi gu mbigi ana ndiv kirim, meenthigi kini vhizirga. ¹¹ Mbe ngui vhirve gari guman pana mbe ki, ana mbe gari. Ana mba khinan mbar vergap khin ki fhuv mbok gari enser ma. Mbe Hibrur kaman kha zin mba enser kaai, Abadon. Mbe Grikin kaman kha zitir

9:6 Jop 3.21; Ais 2.19; Jer 8.3; VB 6.16 **9:7** Dan 7.8; Jol 2.4; Nah 3.17 **9:8** Jol 1.6 **9:9** Jol 2.5 **a 9:10** Kha vezar nde ganinga, nde mbe kuambogi bun nzuai. Mba kuambogi nta mpiri vhezemin mpiri fara muungi. Nta mpiri ngiri ng mbatik nta ki.

ana mbui, Aporion. b

¹² Khe fharigi simtiga bakime ma, ana vhezgi. Nde mbarara! Simtik baki phuni khar ki, ni zungum hirga.

Mporathigi enser ana wo mbariva bi.

¹³ Gu gari, mporathigi enser wo mbariva berigim, gu gorar muungi artar mbe garim. Mba artar Fhe Bakime niman ki. Mba artarar fethigi koriven fethigi koo vhora ki. Mba koor rigar guma kamthoon mbe nzuai. ¹⁴ Ana mba mporathigi enser ana mbariva suirigi, ana khar ana nzuai, “Ndu mba Ufretis mbi bakime gaar mbe shenin kegi fethigi enseri, ndu mben sheni fhigirim, mbe ngiri.” ¹⁵ Ana mba fethigi enseri, ana mben sheni fhigi. Mba enseri, mbe mba njarar muun zav, mba tuk, gu ra, gu kini, gu mpariven rarga wari kegi. Mbe mba tugar hegap, mbe za mba gumgi gu mbigi, mbe mbe ndi phina phuni khegenen mbarav, mbe phina the, mbe za mbe shogirim, mbe za vhezgirga. ¹⁶ Mba ntari ga mbui gitiivi, mbe hosi ga piigi. Gu mbararagim, mbe mben vhirve bun na nzuai. Mben vhirve khar muungi 200 mirion thigi. ¹⁷ Gu rima kui fara muungiap mba hosi garav, nta piigi gumgi, gu mbe gangi. Mbe mbui tivi khar muungi. Mba gumgi mbe shargi siot kapagi nta fhavi khar muungi. Mba siori hivi vhava fara muungi, nkarini buiva fara muungi, ngurini sarfa kima fara muungi. Mba hozir pani,

b 9:11 Nza Kire kaman mba zi niien khar nzuai, “Za Kha Bigir Farfagi Guma”. **9:12** VB 8.13 **9:13** Kis 30.1-3; VB 8.3 **9:14** VB 16.12 **9:15** VB 8.7-12 **9:16** Sng 68.17; Ese 38.4; Dan 7.10 **9:17** 1 Sto 12.8; Ais 5.28-29

nta raion pani fara muungu. Mba hozir kaathoori vhav gu vhava thuur gum sarfa kiman vhav, nta mba hozi kaathoorin kav kirar hi. ¹⁸ Mbe maan mbuav, mba gumgi gu mbigi, mbe mbe shigap, mbe ndi phina phuni khegenen mbav, mbe phina mbe mba bigina mbatiga phuni khegene panan za mbe shogim, mbe za vhezgi. Mba bigina phuni khegene khare, mba vhav, mba vhava thuur, mba sarfa kiman vhav, nta mba hozi kaathoorir kegap kirar hi. ¹⁹ Mba hozir nkasaka, nta kaathoorir kav, nta mpirir ki. Mben mpiri kurugi fara muungiap pani ki. Mba hozi, nta wari won mpirir zaagi mba gumgi gu mbigi ga ndii.

²⁰ Mba harigi gumgi gu mbigi, mba bigina mbatiga phuni khegene mbe shogim, mbe vhezgi fhuv ntiri. Mbe ndavi domdorgiap, kir mba gumgi nduarira wari won farir kargiap rotu mbui bigi ga segi fhu ntiri ma. Mbe njiningi mbatigi rotu mbui tivi thagi fhu. Mbe vhira mbarivi gu tori, gor gu sirvar bras gu nkasa khirar kargi bigi ntuu rotur muu thagi fhu. Mba bigi ringi kav, gari fhu, khuari kav, buni mbararagi fhu. Mbe vhira rui fhu. ²¹ Mba gumgi gu mbigi, mbe harigi gumgi gu mbigi shogim, mbe vhezgi. Mbe kugi ga mbui. Mbe vhira harigi tor gu nkasaka ki bigi ga mbui. Mbe ruarir harigi gumgi gu mbigi kiv, mbe ndi tivi ga mbui. Mbe harigi gumgi gu mbigi bigi kii. Mbe mba tivi thav, ndavi domdorav kir mba tivi ga si fhu.

9:20 Lo 31.29; Sng 106.37; 115.4-7; 135.15-17; Ais 2.8; 2.18-20; Dan 5.23; 1 Ko 10.19-20; VB 16.9-11

10

Fhe Bakimen enser gavar Zon ga n̄ngim, ana ana pi.

¹ Gu mbara wom garav, gu Fhe Bakime enser n̄kasn̄ka mbe garim, ana Hevenan kegap zeri. Ana buiva hurar wo ndogiap, shaar wo sharigi fara muungim, vhuisha ana panan ki. Ana khom n̄garav, ran fara muun̄gi. Ana suani vhavir khua gari gangana mbui. ² Mba enser, ana d̄im̄gi gava bisan̄ manen̄ suirigi. Mba gavanen̄ fhoga ki. Ana won guva son mbas̄iga t̄i kh̄ngi. Ana won harigi son, nuiana t̄i th̄igi. ³ Ana maan̄ muun̄giap, th̄igap, guigira kh̄r̄iv kama bakime rugap raion kaai kakama mbui. Ana kamgia thugim, harath̄igi buivi ph̄irerav wari wo buni nzuai. ⁴ Mba harath̄igi buivi ph̄ireregim, gu mbe suan̄gi buni kher̄ir za mbui. Gu nta kher̄ir za mbuav, gu wom mbararagim, guma kamthoon̄ mbe Hevenan kav khañ nzuai, “Ndu mba harath̄igi buivi suan̄gi buni, ndu ndiknd̄igar nta suirav kiri. Ndu nta kher̄i thari.”

⁵ Gu mbara mba enser garim, ana so mbas̄ik th̄igim, ana so mbe nuiana th̄igi. Gu ana garim, ana won guva haren̄ n̄gav, Heven farasarigi. ⁶ Ana Heven farasarav khañ nzuai, “Guigi guarara kha vun ki Fhe Bakime, ana zazera mbara muun̄giap ki. Ana kha Heven ga muun̄giap, anan ki bigi, ana vh̄ira za nta muun̄gi. Ana vh̄ira kha nuiana muun̄giap, anan ki bigi, ana vh̄ira za nta muun̄gi.

10:1 Ese 1.28; Mt 17.2; VB 1.15-16 **10:3** VB 8.5 **10:4** Dan 8.26; 12.4; 12.9 **10:5** Kis 8.6 **10:5** Kis 20.11; Lo 32.40; Dan 12.7; Amo 3.7 **10:6** Neh 9.6; Sng 146.6; VB 4.11; 14.7; 16.17

Ana vñira kha mbasiḡa muunḡiap, ana vñira anan ki bigi, ana vñira za nta muunḡi.” Mba enser vñira khañ nzuai, “Tuk ntige vñizir za mbui. Fhe Bakime ntigem wom rargi kegirga tuktigi fhuvara. Zakira fhuvara! ⁷ Mba harathigi enser wo mbariva berarga, ana khikhim hirga, Fhe Bakime mba muun za suanḡi bigen, ne zorga ki, Fhe Bakime nen muunḡirim, ne guigira higriga. Ana fhum mba bigen won kamthoonḡ gumgi, mbe anan ñaara mbui, ana nen mbe suanḡim, mbe ne bun suanḡi.”

⁸ Gu mba fhum mbararagi guman kamthoonḡ Hevenan kav wom khañ na nzuai, “Ndu ḡḡip mba mbasiḡ gum nuiana thiḡi enser, ana mba gava fhogap, ana suirav ki. Ndu ḡḡip, ana han ana ndigiri.” ⁹ Gu ne mbararagiap, mba enser han vov, khañ ana nzuai, “Ndu mba gava bisaneñ nan niñḡ.” Ana mbara khañ na nzuai, “Ndu ana ndigip, ana mbi. Ndu ana mbegirga, ndu fheenḡ shiv kenkenḡ maanga. Ndu ana mbirga, ana ndun kamthoonḡ guigira vherḡip, hanin vñira farar muunḡirga.” ^a ¹⁰ Ana maanḡ suanḡim, gu mbara ana farve tin mba gava bisaneñ ndigap, ne pi. Gu ne pim, ana nan kamthoonḡ hani fara muunḡiap, guigira vherḡi. Gu ana mbegap, fheenḡ shiav kenkenḡ mbai.

¹¹ Mbe mbara khañ na nzuai, “Ndu Fhe Bakime kamthoonḡ guma nzuai mbugum, ndu taagip zumgum kha gumgi gu mbigi vñirve hirga bigi

10:7 Dan 9.6; 9.10; Amo 3.7; Ro 16.25-26; VB 11.15 **10:8** Ese 2.8-3.3 **10:9** Jer 15.16 ^a **10:9** Kha bigin “Hani,” ana mbin vñer ma. Ana para gum niññiñ mbui mbi ma. Nta ndia ruav, parawa shivir phara ndia vov, hani ga mbui. Gumgi gu mbigi vñirve ana pav, anan wari won mba suim, nta vherḡi. **10:10** Ese 2.10; 3.3

bun mbe suanḡirga. Ndu kha nuianan ki ḡui bakivi, gu mbarkirga fhavi, mbarkirga kaar nzuai gumgi gu mbigi, gu kha nuianan ḡui vhirve gari gumgir pani zam, ndu mba buni bun mbe suanḡiri.”

11

Guma phunini Fhe Bakime buni vhuuiḡ bun nzuai.

¹ Mbe mbara bigi mpeein paninga sigiman na niḡḡi. Ana suigap, santiva rui panpanan fara muuḡḡi. Mbe ana na niḡḡiap, khaḡ na nzuai, “Ndu khavḡip, Fhe Bakime Phen gum ana ofa mbui artarar paniri. Ndu vhira za kha phenan rotu mbui gumgi gu mbigir vhirver ruemiri. ² Ndu kha Fhe Bakime phena biḡḡi bina vhen kirar, mbe phogi ga vhuav kav, buni nzuai ḡanen pani thari. Ne khaḡ muuḡḡi, mba ḡanenḡ, ne harigi fhainḡ ḡui gumgi gu mbigi zav, phogi ga vhui ḡanenḡ ma. Mba gumgi gu mbigi, mbe ziv, Fhe Bakime ḡu bakime, Zerusarem, thiphogip kirim, 42 kini vhiḡḡirga.^a

³ Gu wo buni vhuuiḡ bun suanga guma phuni ga sararim, mani ḡirga. Mani guigira kora mbui tiva ndi khivi shagi shargip, mani na buni vhuuiḡ bun suanḡ kirim, 1,260 rari vhiḡḡirga.”

⁴ Mba gumani, mani mba oriv khageni gum mba za kha nuiana gari Guma Bakime nima thiḡi

11:1 Nam 35.5; Ese 40.3; Sek 2.1-2; VB 21.15 **11:2** Ese 40.17-20; Dan 8.10; Ru 21.24; VB 12.6; 13.5 ^a **11:2** 42 kini nta 1,260 rarira fara muuḡḡi, o, mpari mpuveni kheḡntirive fiḡḡ phorga. Ndu Danier 7.25 ganiv, vhira 9.27 ganiv, 12.7 ganiri. Mba harigi gumgi Zerusarem thiphogi kameḡ, ndu Ruk 21.24 ganiri. **11:3** VB 12.6; 19.10; 20.4 **11:4** Jer 11.16; Sek 4.11-14

kinigeni, mbe ramanin, nian ndai.^b ⁵ Guma tiva mbatigar manin muun san muunga, vhav mani kamthoonin kegi hiv, panan mani ga kegi gumgi, mba vhav guigira mbe shigirim, mbe vhezgira. Maan muungiap, guma the tiva mbatigar manin muun san, muunga, ana mba tivara muungip, vhezgira. ⁶ Mani buip pininga nkasnka ki. Mani maan kiv, Fhe Bakime kamthoon gumgi nzuai mbugum, Fhe Bakime buni vhuuin bun suanga tugir mbok nzigirga fhu. Mani vhira za mba pharar muungirim, nta vizina gegirga nkasnka ki. Mani vhira mbarkirga bigi mbatigir muungirim, nta kha nuianan farfarga nkasnka ki. Mani wani wo vuzvugar mba bigir muunga nkasnka ki.

⁷ Mani Fhe Bakime buni vhuuin bun suanga njaarar muungi thugirga, mba ruanruangi sik mba khin ki kakagi mbok thav, kirar hirga. Ana kirar higip, mani phorgip shogirga. Ana mani phorgip shogip, mani kambarav, mani shogirim, mani rimgirga. ⁸ Ana mani shogirim, mani rimgirga, manin khumani ngu bakimen tuav bakime rigip kirga. Nza mba ngu bakime vhunama sav, khan nzuai, Sodom o Idzip. Mbe mba ngu bakimera fhum mani Guma Bakime ndi khanararen ga ntorgap, ana shogim, ana rimgi. ⁹ Mba gu-manin khumani maan kirga, za kha nuianan ki nguir ki gumgi gu mbigi thari, gum za kha

b **11:4** Ndu Sekaraia 4.10 kecip gani ngip, 14 thigiri. Nde Vhagi Buni 1.12 ganiri. **11:5** Wkp 10.2; 2 Sml 22.9; 2 Kin 1.10-12; Sng 97.3; Jer 5.14; Hos 6.5 **11:6** Kis 7.17-19; 1 Sml 4.8; 1 Kin 17.1 **11:7** Dan 7.7; 7.21; Sek 14.2; Ru 13.32; VB 9.2; 12.17; 13.1; 13.5-7; 13.11; 17.8 **11:8** Ais 1.9-10; Ru 13.34; Hi 13.12; VB 14.8; 18.10; 18.24

nuianan ki fhavi thari, za kha nuianan ki kaa thari, za kha nuianan ki ŋgui bakivir ki gumgi gu mbigi, mbe ra phuni khegene figen phorgip, mbe mani khumani ganinga. Mbe fhura gumgi thari ganirim, mbe mani khumani ndi mbogar tigirga fhu. ¹⁰ Kha nuianan ki gumgi gu mbigi, mani rimgi ne suanv mani khumani ganiv ndikndigirga. Mbe ndikndigip ŋgavir muunv, bigir vhuuin fhura wari won kivntogir nninga. Ne khan muungi, mba Fhe Bakimen kamthoon gumani, mani zaa mbatigar kha nuianan ki gumgi gu mbigi ga nningi.

¹¹ Mba ra phuni khegenen figen phorgap vhezgim, Fhe Bakime taagiap biinbiiin mani ga nningim, mani taagia khavgia thigi. Mani taagia khavgia thigim, mba gumgi gu mbigi mani gangip guigira ririva mbatigar muungirga. ¹² Mani khavgia thigap, guma kamthoon mbe mbararagim, ana Hevenan kav khiriv, manin kaav khan mani ga nzuai, “Nko khan ziv naanri.” Manin pana gumgi mani garav kim, mani vov, buiva vhen vergim, mba buip mani ndigap ndav, Hevenan ndagi. ¹³ Mani Hevenan ndavra thagim, khimkhiga baki guarara mbuim, mba ngu bakimen figa muen za mbatigim, mba ŋgun khan muungia mbur ki, fari bavera fethigi figivenra mbur ki. Mba khimkhik muungim, 7,000 gumgi gu mbigi vhezgi. Mba ki gumgi gu mbigi, mbe guigira ririva mbatiga muungiap, mbe kha Hevenan ki Fhe Bakime zi ndi vun kuamkuagi.

11:10 VB 12.12; 13.8; 16.10 **11:11** Ese 37.5-14; VB 11.9 **11:12**
2 Kin 2.1; 2.5-7; 2.11; Ais 14.13; FG 1.9; VB 12.5 **11:13** VB 6.12;
8.5; 14.7; 16.9; 16.18

14 Mba fharigi simtiga bakimera thigi simtiga bakime, ana hıgap vhezgim, tuga tıvanenra kegip, mba fharigi simtigani thigi simtiga bakime, ana hirga.

Harathigi enser won mbarıva bi.

15 Mba harathigi enser won mbarıva bim, gu mbararagim, mba Hevenan ki gumgi gu mbigi khırv kaav, khaı nzuai, “Nza Guma Bakime gum ana mba taagip won gumgi gu mbigi ndir zav suanıap farasarigi guma, mani ntigem za kha nuiana gari ıgui vhirve gari guman pana ıkasıka ki. Nza Guma Bakime, ana ıgui vhirve gari guman pan kıv, ana zazera mbara muıngip kirga.” C 16 Mba gumgir pani, mbe Fhe Bakime nıman wari won mpımpırigi ga piigi, mbe zam wari wo thıvi phırgiap, wari won ıkoo ndi nuiana segap, Fhe Bakime rotu mbui. 17 Mbe ana rotu mbuav khaı nzuai,

“Guma Bakime, ndu Za ıkasıka Bakime Ki Fhe Bakime ma.
 Ndu za kha bigi gari ıkasıka ki.
 Ndu ntige khar ki, ndu vhirı fhum guarara ki.
 Ndu won ıkasıka bakime ndıgap, ndu guıgıra ıgui vhirve gari guman pan ki.
 Maan muıngiap, nza ne nzuav ndun ndikndıgap, ndu phorga nzuai.

11:14 VB 8.13; 9.12; 15.1 11:15 Kis 15.18; Sng 10.16; Ais 27.13; Dan 2.44; 7.14; 7.27; Oba 1.21; VB 10.7; 12.10; 19.6 C 11:15 Mbe Grikar kaman, “Mba guma, ana anan farasarigi, ana taagip ana gumgi gu mbigi ndirga,” mbe kha zin ana rigi, “Krais.” 11:16 VB 4.4; 4.10; 5.8; 19.4 11:17 VB 1.4; 1.8; 4.8; 15.3; 16.5; 19.6

18 Mba Fhe Bakime kothigi fhuv gumgi gu mbigi, mbe guigira ndavi shigi. Ndu ntige wo ndav shiri bakime ndi khivirga tuk, ana ntige higi. Ntigem, mba vhezgi gumgi gu mbigi, mbe ndu nima thivgirim, ndu mbe muungu tivi ga suany, mbe suanga tuk ma. Ntige vhira, ndu vheza vhuun won nara gumgi ndun kamthoon gumgi, ndu mben nanga tuk ma. Ndu mben nany, ndu vhira won rivi gumgi gu mbigir nany, mba zi ki gumgi gu mbigir nany, mba zi ki fhu gumgi gu mbigi, ndu vhira vhezar mben nanga. Ndu kha nuiana farfagi gumgi, ndu ntigem, mben farfarga tuk ma.”

19 Mba gumgir pani suangim, Fhe Bakime enseri, mbe Hevenan Fhe Bakime Phena thima fhigi. Mbe ana fhigiap, garim, Fhe Bakime Suangi Kaman Vuren Ki Kovsik, ana phena vhen kirara ndarav ki. Mba buip vhekvhegap, fhura shikshiga ndogi, khikhii bakivi him, buip phirerim, khimkhik kha nuianan him, mbok ais fara muungiap nzi.

Satan Wo Ntirir Kov, Mbe Za Mbatigi.

12

Zon mbiga garav, kuruga bakime gangi.

11:18 Sng 2.1; 2.5; 46.6; 110.5; 115.13; Dan 7.9-10; Ro 2.5; VB 6.10; 10.7; 13.10; 18.6; 19.5; 20.11-13 **11:19** Hi 9.4; VB 8.5; 15.5; 15.8; 16.18; 16.21

¹ Gu mbaram gari harigi khesharigi bigenra kha buivar higi. Mba bigen khan muunji. Gu mbiga mbe garim, ana shaa shari fara muunjiap, ana sharigi. Gu kini garim, ana ana suani piin ki. Gu 12 thigi nkaa garim, nta khorshiga fara muunjiap ana panan fegi. ² Mba ndavar ki mbik, mba ndavar ki tar ana mbuim, ana ana tir zav, ana zaa ndi. Ana maan muunjiap, khiriv, nziii. ³ Gu wom garav, gu harigi khesharigi bigina mbe garim, ana buivar higi. Mba bigin khan muunji. Gu kuruga hiva ruma garim, ana ki. Ana harathigi pani kim, phikthigi koo anan pana bavira ki. Anan panin harathigi ngui vhirve gari guman pan fi khorshigi fara muunji khorshigi bisanjire, anan panin fegi. ⁴ Anan piinj mbu buivar ki nkaa, ana za nta biav, za nta fov, nuiana sui. Mbe kha buivar ki nkaa, mbe nta shigap, phina phuni khegenen mbarigi fara muunji. Ana phina mbe, ana za ana fuav, nuiana suegi.

Mba kuruk mba tara tir za mbui mbiga nima thigi. Ana khuenj nzuav mba mbigar rargi, ana mba tara tivara tharim, ana ana thuigirga. ⁵ Mba mbik nguga ruagi. Mba tar, Fhe Bakime ana farasarigi. Ana aina mpiinsiga suirav, khan tigip nkasnkagip, za kha nuianan ki gumgi gu mbigi ganiv, mben kora muungirga fhu. Mba mbik mba nguga ruagira thagim, mbe vhemkora mba tara ndiga nda vov, Fhe Bakime niman ana wo ngui vhirve gari guman pan pigi mpirmpiriga niman vugi. ⁶ Mba mbik, ana ra vov, gumgi ki fhuv nanen

12:2 Ais 66.7; Ga 4.19 **12:3** Dan 7.7; VB 13.1; 17.3; 17.9 **12:4**
 Dan 8.10; VB 9.10; 17.8 **12:5** Sng 2.9; Ais 7.14; 66.7; VB 2.27; 19.15
12:6 VB 11.2-3; 12.4

vugi. Mba n̄anen Fhe Bakime ana nzuav bevahegi n̄anen ki. Mbe mba n̄anen, mbe 42 kinin, mbe mban anan n̄iŋv, ana ganinga.

⁷ Ana maan̄ kim, mbe ntigem Hevenan ntara bakime khavgi. Maiker won enserir kov, mbe mba kuruga bakime phorgip shogirga. Mba kuruga bakime won enserir kov, mbe ntara ngarkav, mbe phorgi shogirga. ⁸ Mbe mba ntara kambarav, mbe mbevarga n̄kasn̄ka ki fhuvara. Maan̄ muun̄giap, mbe wom fhura mbe ganirim, mbe Hevenan kegirga tuktigi fhuvara. ⁹ Maan̄ muun̄giap, Fhe Bakimen enseri, mbe mba kuruga bakime, mbe ana fekh̄ngi, ana zergi. Ana mba fhum ki kuruk ma. Mbe kha zin ana kaai, Satan. Ana bunin, “Za Kha Nuianan Ki Gumgi Gu Mbigi Ga Si Guma” ma. Ana za kha nuianan ki gumgi gu mbigi guiguigim, mbe t̄ivi mbatigi ga mbui guma ma. Mbe ana fekh̄ngi, ana kha nuianan zergi. Mben ana enseri, mbe v̄hira mbe fuasuim, mbe v̄hira kha nuianan zergi.

¹⁰ Gu mbararagim, guma kamthoon̄ mbe Hevenan kav, kh̄riv̄ kaav, khañ nzuai, “Nza Fhe Bakime ntigem taagia nza ndigi. Ana n̄kasn̄ka, ana ntigem za k̄irar h̄igi. Ana ntigem nzan ngui v̄h̄irve gari guman pan ki. Ana taagip wo gumgi gu mbigi ndir zav kha guman farasarigi. Ana won zi bakime gum n̄kasn̄ka bakime ndi kh̄ivigi. Ne khañ muun̄gi, mba nza phorgip guigira Zisas k̄oth̄igi gumgi gu mbigi bunin mbe sav, mbe nzuav nzuai guma, ana Fhe Bakime n̄iman, ana

12:7 Dan 10.13; 10.21; 12.1; Zu 1.9; VB 20.2
3.14; Ru 10.18; 22.31; Zo 12.31; VB 9.1; 20.2-3
Sek 3.1; VB 11.15; 19.1

12:8 Stt 3.1; 3.4;
12:10 Jop 1.9-11;

ra gu maan buni mbe sav, mbe nzuai. Ana ntigem Fhe Bakimen enseri ana fega niin khingi. ¹¹ Nza phorgap guigira Zisas kothigi gumgi gu mbigi, mbe ntara mbuav, wari won pana guma kamarav, ana mbeviggi. Mbe Sipsiva Nguga vizin gum mbe Fhe Bakime buna vhuuon bun nzuai, nen panan ana mbeviggi. Mben pana guma mbe shogim, mbe vhizi, mbe nen rivi fhu. Mbe nzerara kha nuianan kirga ndikndik havhargi fhuvara. Mbe guigira Zisas kothigav, ana zin ngip, rimin zavra ki. ¹² Maan muungiap, nde Hevenan ki ntiri, nde zam ndikndigiri. Nde nuian gu mbasigar ki ntiri, simtiga bakime nden hir za mbui. Satan nkon han zergi. Ana guigira ndav shigi. Ne khan muungi, ana vhira kanji, ana kha nuianan kirga tuga tivanenra.”

¹³ Mba kuruk kanjim, mbe ana fega nuiana khingim, ana mba tara tegi mbiga zitigir zav, ana ndi gari. ¹⁴ Mbe maan muungip banga bakime vhanin mba mbiga sararim, ana gegap, wo nanen gumgi ki fhu nanen ngirga. Ana ngigip, mba kuruga thav, samra kirga. Ana mba nanen kirga, mbe tuituigip ana ganiv, mban ana niinv kirim, mpari mpuveni khegntirive figen phorgi vhezirga. ¹⁵ Mba kuruk mbara won kamthoon mbi ndi mbai. Mba mbi, ana mbi bakime fara muungiap, mba mbiga zin vui. Mba kuruk khuen vuzvugi, mba mbi mba mbiga zin ngip, ana ndigi ngigirga. ¹⁶ Nuian mba mbigar kurkurigi. Nuian fhomsigerim, mba kuruk mbai mbi, anan veri.

12:11 Ru 14.26; Ro 8.33-34; 8.37 **12:12** Ais 44.23; 49.13; VB 8.13; 10.6; 11.10; 18.20 **12:14** Dan 7.25; 12.7; VB 12.6; 17.3 **12:15** Ais 59.19

¹⁷ Maan muunjiap, mba kuruk, ana guigira mba mbiga nzuav ndav shigi. Ana maan muunjiap vov, ana mba ki tari gu nzigi, ana mbe shogir za mbui. Mba gumgi gu mbigi, mbe Fhe Bakime nzuai tivi zin vov, Zisasan buna vhuuej bun nzuav, ana zin vui. ¹⁸ Mba kuruk vov, mbasik taan thigav ki.

13

Ruanruangi siga phunini higi.

¹ Gu mbaram garav, gu ruanruangi siga mbe garim, ana mbasigar higi. Ana harathigi pani kav, ana phikthigi koor ana panan ki. Ana vhirra ngui vhirve gari guman pan fi khorshiga fara muunji phikthigi khorshigi bisarire ana koor fegi. Ana panin buni mbari ki. Mba buni, nta mbarkirga bunin Fhe Bakime mbevav, ana nzii buni ma. ² Gu mba ntige gari ruanruangi sik, ana ruanruangi pusi bakime fara muunji. Mba sik, mbe kha zin ana rigi, repat. Ana nkari, bear nkari fara muunji. Ana kamthoon, raion kamthoon fara muunji. Mba kuruk won nkasnkar mba ruanruangi siga niingi. Ana ana muungim, ana ara fara muunjiap, ngui vhirve gari guman pan kim, ana nkasnka bakimen ana niingi. ³ Mbe fhum anan rimingen nzuav mbe ana pana mbe segim, ana za rimin za muunji. Mbe ana segi sum, ana kungim, ana taagia nzerigi. Kha gumgi gu mbigi, mbe ruanruangi siga gangiap, ngava mbatiga muunjiap, ana zin vui. ⁴ Mba kuruga bakime won nkasnkar mba ruanruangi siga

12:17 Stt 3.15; 1 Ko 2.1; 1 Zo 5.10; VB 11.7; 13.7; 14.12; 20.4 **13:1**
 Dan 7.2-3; 7.7; VB 12.3; 17.3; 17.7-12 **13:2** Dan 7.4-6; VB 12.4;
 12.9; 16.10 **13:3** VB 13.12-14; 17.8 **13:4** VB 18.18

nñngim, mba gumgi gu mbigi ne nzuav ana rotu mbuav, vhira mba ruanruangi siga rotu mbui. Mbe mani rotu mbuav khañ nzuai, “The kha ruanruangi siga fara muungi? The ana shogirga tuktigi?”

⁵ Fhe Bakime fhura mba ruanruangi siga garim, ana kama bakime nzuav kaav, Fhe Bakime nziv, ana mbevi buni nzuai. Ana 42 kinin mba tivar muunga, ñkasñka kegirga. ⁶ Ana maan muungiap won kamthoon ntarav, Fhe Bakime nzii. Ana vhira buni mbatigir Fhe Bakime zi nzuav, ana vhira buni mbatigir ana ngu nzuav, vhira mba Hevenan ki enseri gu gumgi gu mbigi, ana vhira buni mbatigir mbe nzuai. ⁷ Fhe Bakime fhura ana garim, ana anan gumgi gu mbigi phorga shogap, mbe kambarav, mbe mbevigir. Ana mbe mbejav, za kha nuianan ki gumgi gu mbigi ganinga ñkasñka ndigi. Ana za kha nuianan ki fhavi ganiv, za kha nuianan ki nguir ki gumgi gu mbigi ganiv, za kha nuianan ki kaa, za kha nuianan ki ngui bakivir ki gumgi gu mbigi, ana za mbe ganinga. ⁸ Fhum guarara Fhe Bakime zungum kha nuiana muungi, Fhe Bakime wo gumgi gu mbigir zirir mba zazera mbara muungip ki gava khergi. Mba gumgi gu mbigi, mbe ziri mba zazera mbara muungip ki gavar ki fhuv, mbe mba ruanruangi siga rotur muunga. Mba gap, ana Sipsiva Ngugar gap ma. Mbe fhum mba Sipsiva Nguga shogim, ana rimgi.

⁹ Guma khuarani ki, ana tuituigip kha buni

13:5 VB 11.2; 12.6 **13:5** Dan 7.8; 7.25; 11.36 **13:6** VB 12.12
13:7 Dan 7.21; VB 11.7; 11.18; 12.17; 17.15 **13:8** Kis 32.32; Sng 69.28; Dan 12.1; Fi 4.3; VB 3.5; 5.6; 17.8; 20.12-15; 21.27

mbararari. ¹⁰ Fhe Bakime binan kir sanv guma the farasararga mba guma binan kirga. Ana maan muungip ntari ga mbui kozan shogirim, rimin zav farasarigi guma, mbe ntari ga mbui kozan ana shogirim, ana ringirga. Mba khesharigi tivi nden hirim, nde guigira Zisas kothigi gumgi gu mbigi, nde khañ thigip havhargip, ana kothigi ndikndiga suirav havhargiri.

¹¹ Gu mba buni mbararav, mbaram garim, harigi ruanruangi siga mbe nuiana vhen kegap, higap, ndai. Ana pananjen koma phunini ki. Mba komani sipsiva nguga komani fara muungi. Ana nzuai buni, kuruga bakime nzuai kamthoon fara muungi. ¹² Mba zungum higi ruanruangi sik, ana mba fharigi ruanruangi siga han kav, ana mba fharigi ruanruangi siga han, za ana njkashkagi ndigi. Ana kav, ana za kha nuian gum anan ki gumgi gu mbigi, ana mbe garav mbe mbuim, mbe za mba fharigi ruanruangi siga rotu mbui. Mba ruanruangi sigar pana mbe, ana fhum sumameen shiav, ana za rimin za muungiap, ana sumameen kumgi. ¹³ Mba zungum higi ruanruangi sik, ana mirikori bakivi ga mbui. Ana mbui mirikor mbe khañ muungi. Ana za mba gumgi gu mbigi ringi niman, ana vhava mbuim, vhav Hevenan kegap, nuianan zeri. ¹⁴ Fhe Bakime fhura ana garim, ana mba fharigi ruanruangi siga niman mbarkirga mirikori ga mbui. Ana mba tiva mbuav, ana ne nzuav guigira kha nuianan ki gumgi gu mbigi

13:10 Ais 33.1; Jer 15.2; 43.11; Mt 26.52; VB 14.12 **13:11** VB 11.7 **13:13** Lo 13.1-3; 1 Kin 18.24-39; 2 Kin 1.10-12; Mt 24.24; 2 Te 2.9 **13:14** Lo 13.1; 13.4; 2 Te 2.9-10; VB 12.9; 19.20

guiguigi. Ana khan mba gumgi gu mbigi ga nzuai, “Nde kha ruanruangi siga tuma kargip, ana zi ndi vun kuamkuari. Mba ruanruangi sik, mbe fhum ntari ga mbui kozar ana shogim, ana rimgi fhuvara. Ana mbara muungiap khar ki.” ¹⁵ Fhe Bakime vhirira fhura ana garim, ana bññbiin mba ruanruangi siga tuma kargi bigina nñngim, ana buni nzuai. Maan muungiap, mba ruanruangi siga tuma kargi bigina rotur muun thagi gumgi gu mbigi, mbe mba kargi bigina tum ana suanrim, mbe mbe shogirim, mbe vhezirga ñkasñka ki.

¹⁶ Mba zumgum higi ruanruangi sik khan tiga nzuaim, mbe anan tum o, zi za mba gumgi gu mbigir ñivkirir o, mben guva farve ga rigi. Mba guma gu mbiga the thagi fhuvara. Mbe fhura ki gumgi gu mbigi o, mbe ziri bakivi ki gumgi gu mbigi, o, mbe ñkña vhirve ki gumgi gu mbigi o, mbe bigi sosuagi gumgi gu mbigi o, mbe bikbñgi gumgi gu mbigi o, mbe fhura ñaara khina mbui gumgi gu mbigi, mbe za anan tum o zi mben ñivkiri o mben guva fari kirga. ¹⁷ Guma o mbik mba ruanruangi siga zi ki fhu o, ana tum ki fhu, ana harigi gumgi han mbe bigi ga vhezgirga tuktigi fhuvara. Mbe vhirira harigi gumgi, mben han, mbe bigi ga vhezgirga tuktigi fhuvara. ¹⁸ Guma ndikndigi vhuuin kiv, ana kha bigi nñnge kanjirga. Bigi vhirve kanji guma, ana tuituigip kha ruanruangi sigar tum nñnge kanjirga. Mba tum, ana guma

13:15 Dan 3.4-6; VB 16.2; 19.20; 20.4 **13:16** VB 14.9; 19.20; 20.4

13:17 VB 14.9-11; 15.2; 16.2; 19.20; 20.4 **13:18** VB 15.2; 17.9; 21.17

mhen tum ma. Mba guman tum khare, 666. ^a

14

Mba Sipsiva Ngugar gumgi gu mbigi, mbe ngavar kama mbui.

¹ Gu mbaram garav, gu Sipsiva Nguga garim, ana Saion Mbikshima thigim, 144,000 gumgi gu mbigi ana phorga thivgi. Mba Sipsiva Nguga zi gum ana Ndia zi, mba zini Fhe Bakime nduara fhum mba zinin mbe njvkiri khergi. ² Gu mbe garav, gu khikhima vhuun mbararagim, ana Hevenan kegap hi. Gu mba khikhim mbararagim, ana mbi fombai khikhim bakime fara muungiap, ana vhiru buip phireri khikhim bakime fara muungi. Gu mba khikhim mbararagim, ana musiga fara muungi. Ana mbe gitagi shogim, ana khikhima vhuun hi fara muungi. ³ Mba gumgi gu mbigi, mbe Fhe Bakime ngui vhirve gari guman pan pigi mpirmpiriga nima thivgiap, vhiru mba namki fethigi bigi nima thivgiap, mba gumgir pani niman thivgiap, ngava kama mbe mbui. Mba 144,000

^a **13:18** Mbe fhum Hibriun gu Grikin kaman kherav, mbe mba tugen ruei ziri ki fhu. Mbe mba kheri njkeri bevbevira nta mben ruei ziri ma. Mbe a khergi ana mben fharigi namba ma. Namba b ana mban namba 2 ma. Mbe mbara mbuav vui. Maan muungiap, ndu guma the zi khergirga, ndu mba zi ganiv, ana Pitari ra ganiv, nta ruemiv, mbe mba nzuai namba ndigirga. Mba bigi kanggi gumgi, mbe kha namba 666, mba mbarkirga ndikndigir ana mbui. Mbe bigi kanggi gumgi vhirve, mbe kha ndikndigia mbui. Zon Sisar Nero ga suan za mbui. Ana fhum Rom gangi ngui vhirve gari guman pan kegi. Ana kav, ana tiva mbatigar guigira Zisas kothigi gumgi ga muungi. **14:1** Ese 9.4; VB 3.12; 5.6; 7.3-4; 13.16 **14:2** Ese 1.24; 43.2; VB 1.15; 5.8; 19.6 **14:3** Sng 149.1; Ais 42.10; VB 5.9; 7.4; 15.3

gumgi gu mbigi, Fhe Bakime kha nuianan ki gumgi gu mbigi rigar mbera vhezgi. Maan muunjiap, mbe nduarira mba ngava kangirga. ⁴ Mba gumgi, mbe ruarir gumgi gu mbigi wari kii tivi ga mbuav, mbe vhira harigi tivi mbatigi ga muunji fhuvara. Mbe guigira Fhe Bakime niman ngaravra ki. Mbe guigira Fhe Bakime niman ngarigi. Mbe mba Sipsiva Nguk vui nani, mba gumgi gu mbigi mbe za ana phorga mba nanin vui. Fhe Bakime mba gumgi gu mbigi, ana mbe vhezgim, mbe mba gumgi gu mbigi kharav, fharigi gumgi gu mbigi ma. Mbe ana gumgi gu mbigi kiv, vhira mba Sipsiva Ngugar gumgi gu mbigi kirga, mbe mba minan fharigi mban baari fara muunji, mbe nta ndigap, fharav Fhe Bakime ndii.^a ⁵ Mbe guiguigi buna thuen suangi fhu. Zakira fhuvara! Mbe bigin thuen nzuav simtik ki fhuvara.

*Fhe Bakime enser phuni khegene, ana buna vhu-
uen bun nzuai.*

⁶ Gu mbaram harigi enser mbe garim, ana gegap, vhu guarara rigira kha buiva shaara khingia vui. Ana zazera mbara muunjiap ki buna vhuuen ki. Ana mba buna vhuuen bun kha nuianan ki gumgi gu mbigi ga nzuai. Ana mba buna vhuuen bun za kha nuianan ki gumgi gu mbigi ga nzuav, za kha nuianan ki ngui bakivir ki

14:4 2 Ko 11.2; Ef 5.27; Ze 1.18; VB 3.4; 5.9 **a 14:4** Mbe Grikar kaman khan nzuai, mbe mbigi riga kuigi fhuvara. Mbe bigi kanji gumgi vharve, mbe kha ndikndiga mbui. Ana tuituigiap Fhe Bakime vuzvugi tivi zin vugi gumgi gu mbigi vhunama sav suangi. Mba gumgi gu mbigi, mbe mbarkirga tivi mbatigi ga muunji fhuvara. **14:5** Sng 32.2; Sef 3.13; Ef 5.27 **14:6** Ef 3.9-11; VB 8.13; 13.7

gumgi gu mbigi ga nzuav, vhirira za kha nuianan ki fhavi ga nzuav, za kha nuianan ki kaa ga nzuav, za kha nuianan ki n̄guir ki gumgi gu mbigi ga nzuai. ⁷ Ana khiriv kaav, khañ nzuai, “Fhe Bakime za kha nuianan ki gumgi gu mbigi muun̄gi t̄ivi mbatigi ga suan̄v mbe suanga tuk h̄igi. Maan̄ muun̄giap, nde ana riviv, ana zi ndiv, vun kuamkuari. Nde kha Heven gu nuiana mbuav, mbasiga mbuav, kha nuianan ki mimiri ga muun̄gi Fhe Bakime, nde anan rotur muun̄ri.”

⁸ Gu garim, harigi enser mba fharigi enser zin zi. Mba fharigi enser zin zi enser, ana khañ nzuai, “Babiron n̄gu bakime za mbatigi. Ahan̄, ana mbatigi! Kha n̄gu bakime Babiron, ana za kha gumgi gu mbigi ga muun̄gim, mbe khañ tiga havhargiap, anan t̄ivi mbatigi zin vui. Mbe ana ruarir mbigi gu gumgi wari k̄iv, wari ndi t̄ivi mbatigi zin vui. Ana waina havharar mbe nd̄ii, mbe ana pi fara muun̄gi.” b

⁹⁻¹⁰ Gu garavra kim, harigi enser mbe mba fha-

14:7 Neh 9.6; Sng 124.8; FG 17.24; VB 10.6; 15.4 **14:8** Ais 21.9; Jer 51.8; VB 17.2; 18.2-3; 18.21; 19.2 **b 14:8** Zon kha gava khergi tugen, Babiron n̄gu bakime, ana fhum mbatigiap ki. Maan̄ muun̄giap, bigi kan̄gi gumgi vhirve kha ndikndiga mbui. Ana Babiron guara nzuai fhuvara. Mbe kha ndikndiga mbui, ana mbe Babironi fhum muun̄gi t̄ivi mbatigi, ana nta nzuav, mba harigi fhain̄ n̄gu mbatigi, ana t̄ivi mbatigi ga mbuav, kir Fhe Bakime segi. Ana mba n̄gu bakime vhunama si. Mbe mbari kha ndikndiga mbui, ana Rom fhain̄ ki n̄gui bakivi ga nzuai. Ndu 1 Pita 5.13 ki buni gani. Mbe mbari kha ndikndiga mbui. Kha zi Babiron, ana mba za panan Kraiss gum ana sios ga kegi gumgi gu mbigi ga nzuai kamen̄ ma.

14:9-10 VB 13.12-17 **14:9-10** Stt 19.24; Sng 11.6; 75.8; Ais 51.17; Jer 25.15; Ese 38.22; VB 15.7; 16.19; 18.6; 19.20; 20.10; 21.8

rigi enserni zin zi. Mba mani zin zi enser khiriv, kaav, khan nzuai, “Maan muungip, guma gu mbiga the kha ruanruangi siga rotur muunv, ana tuma kargi bigina rotur muunga, anan tum ana njivkirar kirga o, anan farver kirga, mba khesharigi guma o mbik, ana guigira Fhe Bakimen ndav shiri bakime ki wainan mbegirga. Fhe Bakime mba wain, ana mbin, ana tin tigirga fhu. Zakira Fhuvara! Ana guigira won ndav shiri bakime siv, mba thama suarga. Ana mba mbe muungi tivi mbatigi ngarkar sanv maan muungirga, mba gumgi gu mbigi ana mbegirga. Mba Fhe Bakime enseri gum mba Sipsiva Nguga niman, mba gumgi gu mbigi, mbe sarfa kiman vhavar, mbe zaa mbatiga guarara ndirga. ¹¹ Mba vhava thuur zaar mben ninv, vun mbar naanv, zazera mbara muungip kirga. Mba gumgi gu mbigi, mbe mba ruanruangi sik gum mbe ana tuma kargi bigin, mbe mani rotu mbui. Mbe vhira ana zin tuma ndigi. Mbe ra gu maan vhuksuegirga tuktigi fhuvara.”

¹² Mba khesharigi tivi khuen nza khivi, nza guigira Zisas khotigi gumgi gu mbigi, nza thigi havhargip kiri. Nza mba gumgi gu mbigi, nza Fhe Bakimen tivi zin vov, nza guigira Zisas khotigi ndikndik, nza ana suirigi.

¹³ Gu mbaram guma mbe kamthoon mbararagim, ana Hevenan kav kaav, khan nzuai, “Nde khan muungip kha buni khergiri, ‘Ntige gum zumgum mba guigira Guma Bakime khotigap vhezgi gumgi gu mbigi, mbe zazera

14:11 Ais 34.10; VB 13.12-17; 19.3 **14:12** VB 12.17; 13.10

14:13 1 Ko 15.23; 15.58; 1 Te 4.16; 2 Te 1.7; Hi 4.10; VB 20.6

mbara muungip, ndikndigiri.’ ” Fhe Bakimen Njina Njaar vhira ne nzuai, “Mbe guigira ndikndigiri. Ne khan muungu, mbe mba mbui njara mbatik, mbe ana thav, mbe vhuksuri. Mbe fhura ngirga fhuvava. Zakira fhuvava! Mbe mba muungu tivir vhuuin, nta vhira mbe phorgip ngirga.”

Kha nuianan ki mba tegim, nta ndirga tuk ma.

¹⁴ Gu mbaram garav, gu buiva hura mbige garim, kha nuianan ki gumgi nza fara muungu guma mbe ninge perigi. Ana gorar muungu ngui vhirve gari guman pana khorshigar fagi. Ana farver ana guigira birgi kos suirigi. ^C ¹⁵ Gu garavra kim, harigi enser mbe, ana Fhe Bakime Phenavhen kegap, kirar higi. Ana hikap, khirip, mba buiva hura perigi guman kaav, khan nzuai, “Ndu won kos ndigi ngip, won mba gori. Kha nuianan ki mba za givigi. Maan muungiap, ntigem mba mba gorirga tuk ma.” ¹⁶ Ana maan nzuaim, mba buiva hurige perigi guma, ana won kos suirav, ngiav, verav, nuianan mba givigi mba, ana nta gori.

¹⁷ Gu mbaram garav, harigi enser mbe, ana Hevenan Fhe Bakime Phenavhen kegap, kirar hi. Ana vhira birtik mbatiga muungu kos, ana ana suirigi. ¹⁸ Gu mbaram garav, harigi enser mbe, ana Fhe Bakime nzuav ofari mbui artar han kega zi. Mba enser, ana vhava gari njara ki. Ana khirip, mba guigira birgi kos suirigi enser kaav, khan ana nzuai, “Kha nuianan ki wain vhigi za givigi, ndu maan muungiap mba won kos birtiga ndigip, kha

14:14 Ese 1.26; Dan 7.13; VB 6.2 **C** **14:14** Ndu Dan 7.13 ganiri.

14:15 Jer 51.33; Jol 3.13; VB 14.18; 16.17 **14:18** Jol 3.13; VB 16.8

nuianan ki wain vhiḡi goriv, nta ndi phogar vho.”
 19 Ana ne nzuaim, mba enser won kos ndigap, ṅgiav, vergap mbu nuianan wain vhiḡi gorav, nta ndi phoga vhui. Ana nta ndi phoga hvov, nta fov, mba wain vhiḡi thiphogap, nta nduui kiman muuṅgi tenk bakime vhee sui. Mbe nta thiphogip, nta numin zav, maan nta mbui. Mba tiv, mbe guigira Fhe Bakimen ndav shiri panpana vhui tiv ma. 20 Mbe mba ṅgu bakime kirar, mba tenk, mbe anan mba wain vhiḡi, mbe nta thiphogap, nta mbikmbigim, vizin mba tenkan ka hav, mpi fara muuṅgi, za mba nuiana kharav, ana vov 300 kiromitar vugi. Ntan vizin vhuuṅgia nda vov, guma pana shiḡḡ kharigi fara muuṅgi. d

15

Harathigi enseri, mbe harathigi bigi mbatigi guarira suigi.

1 Gu mbaram garav, gu harigi khesharigi bigina guarara garim, ana Hevenan higim, gu guigira ṅgava mbatiga muuṅgi. Gu garav, harathigi enseri garim, mbe kha nuianan ki gumgi gu mbigir farfarga harathigi bigi mbatigi guarira, mbe nta suigi. Mba bigi mbatigi, nta za vhiḡigirga, wom harigi bigina mbatik the higirga fhu. Mba harathigi

14:19 VB 19.15 **14:20** Ais 63.3; Kra 1.15; Hi 13.12; VB 11.8; 19.14-15 d **14:20** Bigi kanḡi gumgi vhiḡve kha ndikndiga mbui. Mba ṅgu bakime, ana Zerusarem ma. Mbe Grikar kaman mbe “1,600 stadia” khergi. Nza ntige wari wo nzuai thiḡḡ mbugum, nza khan nzuai, 300 kiromita. Nza vhira tuituigiap kanḡi fhuvara. Zon, ana guigira 300 kiromita nzuai o, ana mba 1,600 ana harigi bigen ga nzuav ne khergi. Nza kanḡi fhuvara. **15:1** Wkp 26.21; VB 12.1-3; 14.10; 15.6-7; 21.9

bigi mbatigi hegi, guigira Fhe Bakime ndav shiri
vhizgira.

² Gu mbaram garav, gu mbasiga mbe garim, ana
gras gu vhava fara muungi. Gu vhira garim, mba
ntara mbuav, mba ruanruangi siga phorga shogav,
ana mbevav, vhira ana tuma kargi bigina mbevav,
vhira ana tum gu zi mbeviggi gumgi gu mbigi,
mbe mba grasa fara muungi mbasiga taan thivgia
ki. Mbe thivgiap, Fhe Bakime mbe niingi gitagi
suigiap, thivgiap ki. ^a ³ Mbe kav, Fhe Bakimen
njaara guma Moses gum Sipsiva Nguk muungi ngava
mbui. Mba ngav kha muungi,

“Guma Bakime, ndu Za Nkasjka Ki Fhe Bakime ma.
Ndu mbarkira njari nta njkasjka ki.

Ndu guigira njari bakivi, ndu nta mbui.

Nza mba njari garav, nza guigira ngava mbatiga
mbui.

Ndu za kha nuianan ki ngui bakivir ki gumgi gu
mbigi gari, ngui vhirve gari guman pan ma.

Ndu mbui tivi, nta za nzerigi.

⁴ Guma Bakime, ndu nduara, ndu za ngaravra ki.

Maan muungiap, kha gumgi gu mbigi, mbe za
ndun riviri.

Mbe ndun riviv, ndu zi ndiv vun kuamkuari.

15:2 VB 4.6; 5.8; 13.15-17; 14.2; 21.18 ^a **15:2** Kha saptan buni
vhirve, nta Moses nengegi buni fara muungi. Moses Idzivin farfar
zav bigi mbatigi ga mbuim, nta hegi. Mba Isrerin, mbe Idzip thav,
vov, mbasik sharav, muen higap, mbe mbasik taanra thivgiap kav,
Moses Isrerin kov, mbe Fhe Bakimen ngava mbui. Ndu Taagia Ndigi
o, Kisim Bek 15 ganiri. **15:3** Kis 15.1; Lo 31.30; Sng 92.5; 111.2;
139.14; 145.17; VB 11.17; 14.3; 16.7 **15:4** Sng 86.9; Ais 66.23; Jer
10.7

Kha nuianan ki gumgi gu mbigi za ziv, ndun rotur muunri.
Ne khan muunji, ndun tivir vhuun za kirar higi.”

⁵ Kha bigi higim, gu nta zi mbugum Fhe Bakime Sher Phen garim, mba Guigi Guarara Ngarigi Rum, ana fhogi. Mba Fhe Bakime Sher Phen, ana guigira buni guari ndi hian tigi. ⁶ Gu garav, gu harathigi enseri garim, mbe guigira kha nuianan ki gumgi gu mbigir farfarga, harathigi bigi mbatigi guarira suigiap, Fhe Bakime Sher Phenan kegap kirar hi. Mbe rinenan muunji shagi vhuunji guarira, nta guigira ngara garav, guigira vhekvhegi, mbe nta shargi. Mbe nta shargiap, mbe gorar muunji reri mparavi bakivi rigi, nta mbe fheenphugi vhagi. ⁷ Mba fethigi njamki bigina, mbe harathigi gorar muunji thuuri, ana nta ndiga zav, mba harathigi enseri ga ndii. Mba thuuri zazera mbara muunjiap ki Fhe Bakimen ndav shiri baki guar mba thuurir ki. ⁸ Fhe Bakimen vhava njarar thuur, ana njaska Guigi Guarara Ngarigi Ruman givav ki. Guma the ana phenan vhen ngirgira tuktigi fhuvara. Zakira fhuvara! Mbe mba harathigi enseri, mba harathigi bigi mbatigir, mbe ntan ngarigi thugirim, mbe za mba Fhe Bakime Phen vhen ngirgira.

16

Mbe mba harathigi thuuri, nta Fhe Bakimen ndav shiri bakime ki, mbe mba ndav shiri bakime sia

15:5 Kis 38.21 **15:6** VB 15.1 **15:7** 2 Te 1.9; VB 4.6; 4.9; 10.6; 14.10 **15:8** Kis 40.34; 1 Kin 8.10-11; 2 Sto 5.13-14; Ais 6.4; Ese 44.4; 2 Te 1.9

sui.

¹ Gu mbara mbararagim, guma mbe kamthoon Fhe Bakime Phena vhen ka nzuai. Ana nzuav khiriv, mba harathigi enserir kaav, khan nzuai, “Nde mba harathigi thuuri Fhe Bakimen ndav shiri bakime ntan ki, nde nta siv, kha nuiana suri.”

² Ana maan nzuaim, mba fharigi enser vov, won thuun siav, nuiana suagi. Ana ana sia suagim, nzuur meei, nta mba ruanruangi sigar tum kav, vhira anan tuma kargi bigina rotu mbui gumgi gum mbigir hegap shim, mbe ntan zaagi ndi.

³ Mba fharigi enser thigi enser won thuun siav mbasiga suagi. Ana ana siav, mbasiga suagim, mbasik mbi gangan guma ringim, ana vizin gimgi fara muungi. Mbasik mba khesharav vizina gegi. Mba mbasigar namki bigi, nta za vhezgi.

⁴ Mba fharigi enserni thigi enser, ana won thuun siav, phara bakivi ga suav, phara ntogi ga suav, vhira mimir kav hi mbogi phara suagi. Mba phara gu mbogi phara za vizina gegi. ⁵ Gu mbararagim, mba phara gari enser khan nzuai,

“Fhe Bakime, ndu ntige khar ki, ndu fhum guarara ki.

Ndun tivi, nta guigira nzerav, guigira ngarigi.

Ndu kha gumgi gu mbigi ndu mben tivi, ndu za nta gangiap, ndu mben hirga bigi mbatigi, ndu nta nzuaim, nta mben hi.

Ndu nzuai buni, nta guigira za nzerigi.

16:1 Sng 69.24; Ais 66.6; Jer 10.25; Ese 22.31; Sef 3.8; VB 14.10; 15.1; 15.7; 16.17 **16:2** Kis 9.10; Lo 28.35; VB 8.7; 13.12-17 **16:3** Kis 7.17-21; VB 8.8-9 **16:4** Kis 7.17-21; Sng 78.44; VB 8.10 **16:5** Sng 119.137; VB 1.4; 1.8; 11.17; 15.3

⁶ Mba gumgi gu mbigi, mbe ndun kamthoon gumgi, mbe mbe shogim, mbe vhezim, mbe vhira ndun gumgi gu mbigi shogim, mbe vhezgi.

Mbe mbe shogim, mbe vizi sia suegi.

Maan muungiap, ndu vizinan mba gumgi gu mbigi mbatigir nhezim, mbe anan mbiri.

Ne guigira, mbe muungi tivi mbatigi ngarkarav nzerera maan mbe mbui.”

⁷ Gu wom mbararagim, mba ndiga vhuun hi ruina mpooi artarar guma mbe kamthoon khan nzuai,

“Guma Bakime, ndu Guigira Nkasnka Ki Fhe Bakime ma.

Ndu kha nuianan ki gumgi gu mbigi mbui tivi ga nzuav mbe nzuai guma ma.

Khuen vhira, ndu guigi guara, ndun tivi garav, mbe nzuav nzuai buni, nta guigi guarara, nta vhira za nzerigi.”

⁸ Mba fethigi enser, ana wo thuun siav ra suagim, Fhe Bakime fhura ra garim, ana shiri guigira shigap, mba gumgi gu mbigi, ana guigira mbe tui. ⁹ Mba ran vhava bakime, ana guigira shiri mbatiga muungiap, guigira tu mbatigar mba gumgi gu mbigi ga mbui. Mbe Fhe Bakime zi zitav, ana nziv, buni mbatigir ana nzuai. Mba Fhe Bakime, ana mben hi bigi mbatigi gari nkasnka ki. Ana maan mbe mbuim, mbe ndavi domdorav

16:6 Sng 79.3; Ais 49.26; Mt 23.34-35; VB 11.18; 13.15; 18.20 **16:7**
 Sng 19.9; VB 13.10; 15.3; 16.14; 19.2 **16:8** VB 8.12; 14.18 **16:9**
 Dan 5.22-23; VB 9.20-21; 11.13; 14.7; 16.21

ana zi ndi vun kuamkuagi fhu. ¹⁰ Mba meen^hthigi enser, ana won thuun^h siav, mba ruan^hruangi sigar ngui vhirve gari guman pan pigi mpirmpiriga suagi. Ana ana sia suagim, gingin bakime mba ruan^hruangi sigar ^hkas^hkar piin ki ngun ki gumgi gu mbigi vharigi. Mbe guigira zaa mbatiga guarara ndi. Mbe maan^h mbuav, mbe wari won zeri ga biav, nta gori. ¹¹ Mbe mba ndi zaagi ga ndikndigap, mbe v^hira mbe fhavir ki nzuu, mbe nta ndikndigap, mbe Hevenan ki Fhe Bakime, mbe ana nz^hiv, buni mbatigir ana nzuai.

¹² Mba mporathigi enser won thuun^h siav, Ufretis mbi bakime suagi. Ana ana siav, ana suagim, mba mbi za mbaagiap, shaa rigi. Ana shaa rigap, mbu ra ndai fhain ki ngui vhirve gari gumgir pani ga nzuav tuav ga muungi. ¹³ Gu mbara garav, gu ^hina mbatiga phuni khegene garim, nta khivi gangana mbuav hegi. Nta hegap, mbevi mba kuruga bakime kamthoon kim, mbevi mba ruan^hruangi siga kamthoon kim, mbevi mba Fhe Bakimen kamthoon^h guman wo shikshigip fhura gumgi gu mbigi guiguigi guman kamthoon ki. ^a ¹⁴ Mba ^hniningi mbatigi guarira, nta mbarkirga mirikori ga mbuav, za kha ngui bakivir za kha

16:10 Kis 10.21-22; Ais 8.22; VB 9.2; 9.20-21; 11.10; 13.2; 16.21

16:12 Ais 11.15; 41.2; 41.25; Jer 50.38; VB 9.14 **16:13** 1 Zo 4.1-3; VB 12.3; 12.9; 19.20; 20.10 ^a **16:13** Mba bigi guiguigi kamthoon guma, ana mba fharigi ruan^hruangi sigira thigi ruan^hruangi sik ma. Ana mba fharigi ruan^hruangi sigar kamthoon^h guma ma. Ana mba fharigi ruan^hruangi sigar tuma kargi bigina rotur muun zav mba gumgi gu mbigi ga suangi. Ndu Vhagi Buni 13.11 kegip, gani ngip, 16 thigiri. **16:14** 2 Te 2.9; 1 T 4.1; Ze 3.15; VB 16.7; 17.14; 19.6; 19.15; 19.19-20

nuianan mba ŋgui vhirve gari gumgir panin haa ruav, mbe mbui. Mbe mben muunrim, mbe wari won ntari ga mbui giiŋivi fukfugip, mbe bevahirga, mbe ntara khavirga. Mbe za kha ŋkasŋkagi ki Fhe Bakime, za kha nuianan ki gumgi gu mbigi muunŋi tiŋi gangiap, mbe suanga tuga bakimen, mbe ana phorŋi shogirga.

¹⁵ Guma Bakime khaŋ nzuai, “Nde mbarara! Gu vhemkora kii guma kimin za zi farar muunŋip nden higirga. Maan muunŋiap, guma ana kui fhu, ana wo shagi ndi won hara suegap ki ana ndikndigiri. Ne khaŋ muunŋi, ana fhura mbugumra ŋgigirim, kha gumgi gu mbigi ana fhava ndera gangirga, ana nen mberirga tuktiŋi fhuvara.”^b

¹⁶ Mba ŋiniŋi mbatigi mba ŋgui vhirve gari gumgir panin kov zav, mba ŋanen zegap, mbe wari fugi. Mbe mba wari fugi ŋaneŋ, mbe Hibruin kaman kha zitir mba ŋaneŋ ga mbui, Armagedon.
c

¹⁷ Mba harathigi enser wo thuun siav, buiva

16:15 Mt 24.43-44; Ru 12.39-40; 2 Ko 5.3; 1 Te 5.2; 2 Pi 3.10; VB 3.3; 3.18 **b** **16:15** Mba ves 15 ki kameŋ, ne Zisas Kraiŋ nduara suanŋi kameŋ ma. **16:16** Het 5.19; Sek 12.11; VB 19.19 **c** **16:16** Kha zi Armagedon, ana khaŋ muunŋi, “Megido Mbikshim ma.” Fhum Isrerir pana gumgi, mbe phorga shogap, mbe ŋgui vhirve gari guman pan Zosaia mbe Megido ŋgu bakime han ana shogim ana ringi. Ndu 2 King 23.29 kegip gani ŋgip 30 thigiri. Ndu vhiru 2 Stori 35.20 kegip gani ŋgip 24 thigiri. Maan muunŋiap, bigi kanŋi gumgi mbari kha ndikndiga mbui. Kha zi ana guigira Megido nzuai fhuvara. Mbe kha ndikndiga mbui. Ana bigin muen vhunama sav Megido ŋgu vhunama dagi. Mba ntari ga mbui giiŋivi, mbe mba ŋgun ŋgip, mba za mbatigip za fhiri regirga. **16:17** VB 16.1

suagi. Ana ana sia suagim, Hevenan Fhe Bakime Phenan n̄gui v̄h̄irve gari guman pana pigi mpirm-pirigar guma kamthoon mbe kh̄iriv kaav khañ nzuai, “Mba bigi v̄h̄izgi.” ¹⁸ Ana maan̄ nzuaim, mba buip v̄hekvh̄egap, fhura sh̄iksh̄iga ndogi, kh̄ikh̄ii bak̄ivi him, buip ph̄irerim, kh̄imkh̄ik bak̄ime kha nuianan mbui. Mba kh̄imkh̄ik, ana guigira kivgi. Fhe Bakime fhara guarara kha nuiana muun̄gi tugen kegap zav ntige khar ki tugen ki, gumgi gu mbigi, mbe maan̄ muun̄gi kh̄imkh̄iga the garim, ana muun̄gi fhuvara. ¹⁹ Mba kh̄imkh̄ik mbuim, Babiron n̄gu bak̄ime rigira sh̄igeregap, figa mpuani khegene ga gegi. Kha nuianan ki n̄gui bak̄ivi za mbatigi. Fhe Bakime mba Babiron n̄gu bak̄ime muun̄gi tivi ga ndirgap, ana Babiron n̄gu bak̄ime muun̄gim, ana won wain mbi thama pi. Mba wain mbin̄ tham, ana guigira Fhe Bakimen̄ ndav sh̄iri bak̄i guar ma. ²⁰ Mba kh̄imkh̄ik mbuim, mba rigik̄irivige, nta za mbar vegi. Mb̄iksh̄ii, nta v̄hira wom ki fhu. ²¹ Ais bak̄ime mbok fara muun̄giap zeri. Mba aisan simtik 50 kirogram fara muun̄gi. Mba ais zerav mba gumgi gu mbigi, ana guigira mben farfagi. Maan̄ muun̄giap, mbe mba ais mben farfagi ne nzuav, Fhe Bakime nz̄iii buni mbatigir Fhe Bakime suangi.

17

Ruarir gumgi gu mbigi wari k̄ii tiva mbui mbiga bak̄ime vheza mbatiga ndi.

16:18 Dan 12.1; VB 4.5; 8.5; 11.13; 11.19 **16:19** Ais 51.17; Jer 25.15-16; VB 14.8-10; 17.18; 18.5 **16:20** VB 6.14 **16:21** Kis 9.23-24; VB 11.19; 16.9-11

¹ Mba harathigi enseri harathigi thuuri suigi, mben rigar enser mbe, ana zerav khan na nzuai, “Ndu zi. Mba ruarir gumgi kiiiv, mbe ndi mbik, ana ngu baki mbe ma. Mba ngu bakime, ana phara vhirve gaar ki. Ana won vheza mbatiga ndirga. Gu ana ndirga vhezar ndu khivirga. ² Kha nuianan ngui vhirve gari gumgir pani, mbe kha mbiga phorgap, ruarir mbigi gu gumgi wari kiiiv, wari ndi tivir vhirve ga muungi. Kha nuianan ki gumgi gu mbigi, mbe za mba tiva muungiap, mbe kivgiap, wain mbegi fara muungiap, guigira njanngangi fara muungi.” a

³ Mba enser maan na nzuaim, Fhe Bakime Nina Njaar na rugim, gu garim, mba enser nan kov, gumgi ki fhuv njanen vugi. Ana nan kov, mba njanen vugim, gu garim, mbiga mbe ruanruangi sigar hiva mbe ti perav ki. Mba ruanruangi sik ziri vhirve guarira ana kharigar ki. Mba ziri, nta mbarkirga buni, mbe Fhe Bakime nziiv, mbe ana nzuai buni mbatigi ma. Mba ruanruangi sik, ana harathigi pani kav, phikthigi koo anan pana mben ki. ⁴ Mba mbik, ana hiv, gu nkariin ki shaa sharigi. Ana vhira mbarkirga sin vhuun mbe gorar nta muungi, ana

17:1 Jer 51.12-13; VB 16.19; 17.15; 18.16; 21.9 **17:2** Ais 23.17; Jer 51.7; VB 14.8; 18.3 **a** **17:2** Mba ruarir gumgi gu mbigi wari kiiiv wari ndi ne nzuai kamej, ne khan muungi tivi ga nzuai. Kha gumgi gu mbigi, mbe Fhe Bakime thav, mbe gumgi nduarira wari won farir kargiap, mbarivi gu tori kav, rotu mbui bigi zin vov, mba harigi tivi mbatigi zin vui. Fhe Bakime mba khesharigi tiva garim, mba tiv, ana niman, khan muungi. Guma won muun thav, vov, ruan harigi mbigi kiiiv, mbe ndiav ki. **17:3** VB 12.3; 12.6; 12.14; 13.1; 17.9; 17.12 **17:4** Jer 51.7; Ese 28.13-16; Dan 11.38; VB 14.8; 18.6; 18.12; 18.16

ntan wo siingi. Mbe vhira nkha vhuuin muungi siing ana nta nziiv, vhira guigira vhez vun ndagi karigi, nta zi peer, ana vhira nta siingi. Ana nta siingiap, gorar muungi mbi pi thama suirigi. Ana mba suirigi thama vhen, mbarkirga tivi mbatigi, nta guigira Fhe Bakime niman khurigi, nta ana vhen ki. Mba tivi gum mba mbigar tivi, ana ruarir gumgi gu mbigi wari ndi tivi mbatigi, nta mba thama givigi. ⁵ Mbe mba mbiga njvkarar zi mbe khergi. Mba zi ana bigina muenj vhunama si zi ma. Mba zi khan nzuai,

“GU BABIRON, GU ZI BAKIME GUM NKASNKA KI NGU BAKIME MA. GU KHA BIGINA PHUNIN NIAMUUN MA. GU RUARIR GUMGI KHV MBE NDI MBIGIR NIAMUUN GUM GU VHIRA ZA KHA NUIANAN KI TIVI MBATIGI GUARIRA NHIGE” ma.

⁶ Gu garim, mbe za kha Fhe Bakimen gumgi gu mbigi shogim, mbe vhezgi. Mba gumgi gu mbigi, mbe guigira Zisas kothigap, guigira ana zin vui ntiri ma. Gu mba mbiga garim, ana mbe vizi pav, ana phara njannani mbegi guma fara muungiap njannani. Gu mba tiva gangiap, gu ngava mbatiga muungiap, gu ndikndigi vhirve ga mbui.

⁷ Gu ngava mbatiga mbuim, mba enser khan na nzuai, “Ndu than nzuav ngava mbatiga mbui? Mba mbik, mba ruanruangi sik, ana mba mbiga ndia rui. Mba ruanruangi sik, ana harathigi pani kav, phikthigi koo ki. Mani mba bigir ntuu ma.

Mba vhunama si bigen ne zorga ki. Gu nen ndu khivarga. ⁸ Ndu kha gangi ruanruangi sik, ana fhum kegi. Ana ntige wom ki fhuvara. Ana mba khin ki kakagi mbogar kegap, naan za mbui. Ana naanga, Krai za anan farfagirga. Kha nuianan ki gumgi gu mbigi, Fhe Bakime zumgum kha nuiana muungi, ana fhum ne kanji. Mba nuianara ki gumgi gu mbigi, mbe ziri mba zazera mbara muungiap ki biñbiñ ndi gumgi gu mbigi ziri ki gavar ki fhu, mbe mba ruanruangi siga ganiv, ngava mbatigar muunga. Ne khan muungi, ana fhum kegi, ana ntige ki fhu, ana zumgum wom higirga.

⁹ “Guma ndikndik vhuuan mbui, ana tuituigip kha bigen kangirga. Mba harathigi pani, nta mba harathigi mbikshii fara muungi. Mba mbik mba harathigi mbikshii ga perigi. **b** ¹⁰ Mba harathigi pani, nta vhira mba harathigi ngui vhirve gari gumgir pani ma. Mba meenthigi ntiri, nta vhezim, bavira ntige mbur ki. Mbe the ngui vhirve gari guman pan higi fhuvara. Ana higirga, ana tuga tivanenra kegirga. ¹¹ Mba fhum kegi ruanruangi sik, ana ntige ki fhu, ana mba sigarathigi ngui vhirve gari guman pana fara muungi. Ana mba harathigi ngui vhirve gari gumgir pani, ana mba mbe ma. Ana vhira za fhigirigirga.

¹² “Mba phikthigi koo, ndu nta garim, nta mba ruanruangi sigar panan ki, nta phikthigi ngui vhirve gari gumgir pani ma. Mbe nti-

17:8 Sng 69.28; Dan 7.7; 12.1; VB 11.7; 13.1-3; 13.8-10 **17:9** VB 13.1; 13.18 **b** **17:9** Kha gumgi, mbe Rom ngu bakime nde harathigi mbikshii tin ana muungi. **17:12** Dan 7.24; Sek 1.18-21; VB 13.1

gar ŋgui vhirve gari gumgir pani kirga. Mbe ŋkasŋka ndigip, mbe aua bavira mba ruanruangi siga phorgip ŋgui vhirve gari gumgir pani kegirga. ¹³ Mba ŋgui vhirve gari gumgir pani, mbe za wari tigip ndikndiga bavira kirga. Mbe wari wo ziri bakivi gu wari won ŋkasŋkagir za ruanruangi sigar niinga. ¹⁴ Mbe za wari tigip, Sipsiva Nguga shogirga. Sipsiva Nguk, ana guigira mbe kambarav mbe mbevarga. Ne khan muongi, ana Za Ŋkasŋka Ki Ŋgui Vhirve Gari Guman Pan gum Za Kha Gumgi Bakivi Gari Guma Bakime Ma. Mba za ana han ki gumgi gu mbigi, ana mben kamgiap, mben wora mbuigi. Mbe vhira guigira ana buni zin vui. Mba gumgi gu mbigi, mbe mba Sipsiva Nguga phorgip, mba ntarar muonv, mbe mba ntara kambararga.”

¹⁵ Mba enser vhira khan na nzuai, “Ndu mba phara vhirve mba ruarir gumgi kiv, mbe ndi mbik nta ti perigim, ndu nta gari, nta za kha nuianan ki ŋguir ki gumgi gu mbigi, mbarkirga gumgi gu mbigi, kha nuianan ki ŋgui bakivir ki gumgi gu mbigi, za kha nuianan ki kaa. ¹⁶ Ndu mba gangi phikthigi koo, nta mba ruanruangi siga phorgip, mbe panan mba ruarir gumgi kiv, mbe ndiav ki mbiga kegirga. Mbe guigira za ana bigi ndigip, za ana shagi zoriv, suegirga, ana mbugumra kirga. Mbe vhira ana fhavar sigar mbegirga. Mbe vhira za ana tuv ana girgirga. ¹⁷ Fhe Bakime nduara ndikndigar mba ŋgui vhirve gari gumgir pani ga niingim, mbe mba khesharigi tivir muunga. Mba

17:14 Jer 50.44-45; 1 T 6.15; VB 16.14; 19.19 **17:15** Ais 8.7; Jer 47.2; VB 13.7 **17:16** Jer 50.41-42; Ese 16.37; VB 18.8; 18.16
17:17 2 Te 2.11; VB 10.7

bigi Fhe Bakime fhum suanḡi, mba khesharigi bigi hegirga. Mbe za ndikndik bavira kiv, mbe mba ndigi ḡkasḡka, mbe za wari tigip, ḡgui vhirve gari gumgir pani kirga. Mbe mba ḡkasḡkar za mba ruanḡruanḡi sigar niḡḡgirga. Mbe mba tivar muunḡv, ḡḡip kirim, Fhe Bakime mba muun za suanḡi bigi, ana za nta tugira tigip za ntan muunḡgirga. ¹⁸ Ndu mba gangi mbik, ana kha nuianan ki ḡgui vhirve gari gumgir pani, ana za mbe gari ḡgu bakime ma.”

18

Babiron, ana za mbatigi.

¹ Mba bigi hega thugim, gu garim, harigi enser mbe, ana Heven thav, zeri. Ana guigira ḡkasḡka bakime ki. Anan siḡḡ kha nuiana muunḡim, ana fhura guigira ḡgara gari. ²⁻³ Ana guigira kama bakimera rugap, kaav, khanḡ nzuai, “Babiron ḡgu bakime, ana za mbatigi! Ana za mbatigi! Ana ntigem mba ḡniniḡi mbatigir ḡgu gum mba tivi mbatigi guarira mbui ḡniniḡi gum bizbigi gum simniḡḡ, nta ntigem mba ḡnanen ḡgu thugap, anan ki. Kha nuianan ki ḡguir ki gumḡi gu mbigi, mbe wari kiv, mbe guigira mba tiva vuzvugiap, mbe mba tiv, mbe ana wain havhara mbegap, ḡnanḡangi fara muunḡi. Kha nuianan ki ḡgui vhirve gari gumgir pani, mbe vhirra ana phorgap, mbe ruarir wari kiv, wari ndi tivi ga muunḡi. Kha nuianan kav shiga mbui gumḡi, mbe guigira anan tivi mbatigi

17:18 VB 12.4; 16.19 **18:1** Ese 43.2; VB 17.1 **18:2-3** Ais 13.21; 14.23; 21.9; 34.11; Jer 50.39; 51.8; VB 14.8 **18:2-3** Ais 23.17; 47.15; Jer 51.7; VB 14.8; 17.2; 18.11; 18.15

vuzvugi vuzvuga bakime zin vov, mbarkirga tivi mbatigir panan shiga mbuav, nkiaa vhirve ndi.”

⁴ Gu mbara harigi guma mbe kamthoon mbararagim, ana Hevenan kav khan nzuai, “Nde na gumgi gu mbigi, nde mba ngu thav, kirar hiri. Nde khurkhum ana khuuav, ana mbui tivi mbatigi, nde ntan muun thari. Nde vhira muunv kiv, khurkhum ana khuuav, ana won tivi mbatigir vheza ndirim, nde ana phorgip, nta ndigi rivgi.

⁵ Ana won tivi mbatigi, ana ntan phoga vhuav, nda vov, Heven pherigi. Fhe Bakime guigira ana muunji tivi mbatigi, ana za nta ndikndik suirigi.

⁶ Nde mba ruarir gumgi kiv, mbe ndi mbik mbui tivi, nde nta ndikndigiri. Nde nta ndikndigip, ana mba gumgi ga mbui tivi mbatigi, tugira tigip vheza mbatigar anan niri. Nde mba tivara anan muunv, nde phenatigip anan tivi mbatigir vheza mbatigar anan niri. Ana pan nanjani mbin havhara guarara, ana ana ndi thama tigap ana mbi muunjiap nde nigi. Nde mba pan nanjani mbi, nde wom phenatigip ana ndi tigip ana mbin muunjiap, anan nirim, ana anan mbegiri. ⁷ Ana nduara wo zi ndiv vun kuamkuav, mbarkirga ruarir gumgi kiv, mbe ndi tivi mbatigi, ana nta mbuav, ana vhira mbarkirga bigir vhirve guarira ndigi. Maan muunjiap, nde zaagi vhirver ana niri, ana mba muunji tivi mbatigi tugira tigiv zaar anan niri. Ne khan muunji, ana khan nzuai, ‘Gu kuin kav, gu kuin pigi mpiripiriga perigi. Gu mana rimgi nim ki fara muunjiap ki fhuvara. Mba

18:4 Ais 48.20; Jer 50.8; 51.6; 51.45; 2 Ko 6.17 **18:5** Stt 18.20-21; Jer 51.9; VB 16.19 **18:6** Sng 137.8; Jer 50.15; 50.29; 51.24; 51.49; 2 Te 1.6; VB 14.10; 16.19 **18:7** Ais 47.7-9

simtigi nan higirim, gu nzigirga tuktiigi fhuvara. Zakira fhuvara!’ ⁸ Maan muungiap, mbarkirga simtigi mbatigi guarira mba ra bavira ana hegirga. Rimrii mbatigi vhirve, nta anan vhen ki gumgi vhirver hirga, mbe nzi mbatigar muunga, vhira thi mbatigi hav, thir vhizi tuga mbatik vhira anan vhen ki gumgi gu mbigir hirga. Babiron ngu bakime vhav ana higip, za ana shigirga. Ne khan muungi, anan tivi mbatigi ga nzuav, ana garav, ana nzuai Guma Bakime, ana Fhe Bakime ma, ana guigira nkasjka bakime ki.

⁹ “Kha nuianan ngui vhirve gari gumgir pani, mbe ana phorgap mbarkirga tivi mbatigi, mbe ruarir mbigi kiv, mbe ndi tivi mbatigi, mbe ana phorgap nta muungi. Maan muungiap, mbe mba ana shi vhav thuura gangip, mbe ana korar muunjv nziv, guigira ndavi simgirga. ¹⁰ Mbe, ana mba ndi zaa mbatik, mbe ana gangiap, mbe ana phorgap mba zaa ndir zav, guigira rivgi. Mbe ana thav, samra thivgip, khan suanga, ‘Khue! Khue! O Babiron, ndu guigira havhargi ngu bakime ma! Ndu aua bavira, ndun tivi mbatigir vhez ndun higi!’

¹¹ “Kha nuianan kav shigi ga mbui gumgi, mbe Babiron ga ndikndigirga. Mbe ana ndikndigip, ana korar muunjv, ana suanjv nziv, ana suanjv ndavi simgirga. Ne khan muungi, mben bigi ga vhezirga gumgi ki fhu. ¹² Mben nimndik gum, mben gor gum, sirva, mben nkhir vhuuin gum, mben vhez

18:8 Jer 50.34; VB 11.17; 17.16; 18.10 **18:9** Jer 50.46; Ese 27.30-35; VB 17.2; 18.3; 18.18; 19.3 **18:9** Ese 26.16-17 **18:10** Ais 21.9; Dan 4.30; VB 14.8; 18.17-19 **18:11** Ese 27.31; 27.36 **18:12** VB 17.4 **18:12** Ese 27.12-13; 27.22

vun ndagi karigi gum, mben shagir vhuuṅ mben rinenan nta muuṅgi, ntan vhez vun ndagi, mben shagir ṅkarṅṅ, ntan vhez vḥira vun ndagi, mben shagi mbe sirkar nta muuṅgi, ntan vhez vḥira vun ndagi, mbe vḥira shagir ḥivi ki, ntan vhez vḥira vun ndagi. Mbe vḥira, mben mbarkirga ndigar vhuuṅ hi khirar vhuuṅ gum, mben erefanan tarir muuṅgi bigi gum, mbe khirar ṅguigi bigi gum, mben brasi gum aini gum, mben ṅkera vhuuṅ muuṅgi ṅkḥa, kha bigir vhez guigira vun ndagi. ¹³ Mbe vḥira harigi nimndigi phorgap ki. Mbe sinamon gu rigi gum, ndiga vhuuṅ hi thuura ndi mbai ruin gum, mbarkirga ndiga vhuuṅ hi ver gum, mporiṅ vhuuṅ gum, wain gum, mba tui mporiṅ gum, vikntuu tui parawa vhuuṅ gu wit. Mbe vḥira borombaga gum, sipsivi gum, hozi gum, hozi ṅgi karisi gum, fhura mben ṅgari ṅaari gumgi gum, thuu kegi gumgi. Mba bigi zam wom nta vhezirga gumgi ki fhu. ¹⁴ Mba shigi ga mbui gumgi, mbe khaṅ suanga, ‘Ndu mba gor khavav ndir zav mbui bigi, nta ndu thav, samra ki. Ndun bigir vhuuṅ, ntan vhez guigira vun ndagi, ndun siṅ vhuuṅ, nta fhura mbararegi. Ndu wom nta gangirga tukṭigi fhuvara.’

¹⁵ “Mba ṅgu bakimen kav, mba bigir shiga mbuav, ntan panan ṅkḥa vḥirve ndi gumgi, mbe mba ṅgu bakime ndi zaa mbatiga gangip, mbe ana phorgap mba zaa ndir zav guigira rivgirga. Mbe rivgip, samra thivgip, ana korar muuṅv, wari nziv, nanaman suirav, ana suuṅv ndavi simgirga. ¹⁶ Mbe khaṅ suanga, ‘Khue! Khue, bigina mbatiga

guarenra mbu ngu bakimen higi! Ana fhum won sin vhuuan mbuav, won rinen shagi huri sharav, won shagir nkariin gum shagir hivi shargi. Ana nta sharav, sin vhuun wo fhava mbuav, gorar won fhava nziav, nkir vhuuin wo nziav, vhira guigira vhez vun ndagi karigir wo sinji. ¹⁷ Ana ntigem aua bavira, ana bigir vhuuin vhirve gum ana sin vhuun, nta fhura mbararegi.'

"Mba nkee bakivir shir suigi gumgi gum, mba nkee ga ruav harigi fhain ngui bakivi ga rui gumgi gum, mba nkeen ngari gumgi gum, mba nkeen mbasiga ruav shiga mbui gumgi, mbe zam, mbe vhira Babiron thav samra thivgi. ¹⁸ Mbe thivgip, ana shi vhava thuura ganinga. Mbe ana ganiv, kamiv khan suanga, 'Maangi ngu bakime kiv, kha ngu bakime farar muungirie?' ¹⁹ Mbe maan suangiap, vherina ndigip, wari wo pani ga purpurgi. Mbe anan wari wo pani ga purpurgiap, ana kora mbuav wari nziav, nanaman suirav guigira ndavi simgiap wari ki. Mbe kav kaav, khan nzuai, 'Khue! Khue, bigina mbatiga guarenra mbu ngu bakimen higi! Kha nkee bakivi namnga, mbe kha nkee ga ruav, mbasigi rigar shiga mbuav, mbe mbu ngu bakime nkhar panan, mbe guigira nka vhirve ki gumgi ki. Ana aua bavira, ana za mbatigi!'

²⁰ "Ndu Heven gum Fhe Bakimen gumgi gu mbigi, nde Zisas farasegi naara gumgi, nde Fhe Bakimen kamthoon gumgi, nde ntigem mbu ngu bakimen higi bigen, nde ne ga suanv ndikndigiri. Fhe Bakime, ana muungi tivi mbatigi gangiap,

ntan tugira tigi vheza mbatigar ana niingi. Ana mba tiva mbui, ne khaŋ muunji. Ana mba ngu bakime nde muunji tivi mbatigi, ana ntan ngariga muunji.”

²¹ Mba buni vhezgim, Fhe Bakime enser ŋkasŋka mbe, ana wit mbigi kima baki fara muunji kima baki mbe ndigi. Ana mba kima ndigap, mba kima suirav, ana fegap mbasik khingi. Ana ana fega mbasik khingiap, khaŋ nzuai, “Mbe kha tivara muunji, mbe Babiron ngu bakime suirav, mbe khirip guarara ana fekhingirga, kha gumgi wom ana gangirga tuktigi fhuvara. ²² Maan muunjiap, Babiron ngu bakime, mbe gitagi shogi khikhii gum, gumgi kaathoori khikhii gum, sifiri khikhii gu, mbarivi bi khikhim gu, mbarkirga bigir khikhir vhuuij, nta wom ndun binan vhen kegip kirar hirga fhu. Mba mbarkirga bigir vhuuij guarira muunga ndikndigi ki gumgi, mbe wom ndun kirga fhu. Mba wit mbigi kima khikhim, ana wom ndun vhen kegip hirga fhu. ²³ Raar ŋaari, nta wom ndun vhen kirga fhu. Mba mani gu muuij warir rigirga buni wom ndun vhen kegip hirga fhu. Fhum ndun vhen ki gumgi, mbe shiga mbuav, mbe kha nuianan ki gumgi gu mbigi niman, mbe guigira zi ki gumgi kegi. Ndu vhira mbarkirga kugi gu tori ga mbuav, ndu za kha harigi fhain ŋguir ki gumgi, ndu mbe guiguigagagi.”

²⁴ Fhe Bakime mba ngu bakime garim, ana anan kamthoon gumgi shogi mbe vhezgim, ana vhira

18:21 Jer 51.63-64; Ese 26.21; VB 12.8; 16.20 **18:22** Ais 24.8; Jer 25.10; Ese 26.13 **18:22** Jer 7.34; 25.10 **18:23** Ais 23.8; 47.9; Jer 16.9; 33.11; Nah 3.4; VB 17.2; 17.5 **18:24** Jer 51.49; Mt 23.35; VB 17.6

ana gumgi gu mbigi shogim, mbe vhezgi. Kha nuianan ki gumgi mben pana gumgi zav, mbe shogim, mbe vhezgi, mba simtik vhir Babironra ki. Fhe Bakime ne nzuav zaa mbatigar ana nningi.

19

Kha gumgi gu mbigi, mbe Babiron ngu bakime za mbatigi ne nzuav ndikndigi.

¹ Mba bigi za hegem, gu nta zumbugum, gu khikhim mbe mbararagim, ana gumgi gu mbigi vhirve Hevenan kav kaai fara muungu. Mbe kaav, kha nzuai,

“Nza Fhe Bakime zi ndiv vun kuamkuarga!
Nza Fhe Bakime, ana nduara taagia nza ndigi!
Ana guigira zi bakime kav, ana guigira nkasnka
bakime ki. ^a

² Fhe Bakime za kha gumgi gu mbigi mbui tivi garav, nta nzuav mbe nzuai.

Ana nza nzuav nzuai ne guigi guarara, ne guigira za nzerigi.

Kha ruarir gumgi gu mbigi wari kiv, wari ndi tiva mbatiga mbui mbik, ana za kha nuianan ki gumgi gu mbigi, ana won ruarir gumgi gu mbigi wari kiv, wari ndi tivar panan za kha gumgi gu mbigir farfagi.

Maan muungiap, Fhe Bakime ne nzuav, ana tiva mbatiga ngarkarav, ana muungu.

^a **19:1** Zon kha gap ana Grikin kaman ana khergi. Kha ves gum ves 3 gum 4, gum ves 6 vhir, ana kha kamen khergi. “Nza Fhe Bakime zi ndiv vun kuamkuarga.” Mbe Hibruin kaman ne khergi. Mba Hibruin kamen kha nzuai, “Hareruia.” **19:2** Lo 32.43; 2 Kin 9.7; VB 6.10; 15.3; 16.7; 18.20

Mba mbik, ana Fhe Bakimen gumgi gu mbigi shogim, mbe vhezgi, ne nzuav simtik ki. Maan muunjiap, Fhe Bakime nen simtiga ngarkarav, ana muunji.”

³ Mbe wom kaav, khan nzuai, “Nza Fhe Bakime zi ndiv vun kuamkuarga! Mba ngu bakime shigi vhava thuur, ana vun ndav, zazera mbara muunjiap ndai!” ⁴ Mba phik phuni fethigi gumgir pani gum mba fethigi namki bigi, mbe thivi phira fav, Fhe Bakime rotu mbui. Ana won ngui vhirve gari mpirmpiriga perav ki. Mbe ana rotu mbuav khan nzuai,

“Ne guigi guarara!
Nza Fhe Bakime zi ndiv vun kuamkuarga!”

⁵ Gu mbara mbararagim, Fhe Bakimen ngui vhirve gari guman pan pigi mpirmpirigar han guma mbe kamthoon kaav, khan nzuai, “Nde Fhe Bakimen njaara gumgi, nde Fhe Bakimen rivav, ana piin ki ntiri ma, nde mba ziri ki fhuv gumgi gum, ziri ki gumgi, nde zam Fhe Bakime zi ndiv vun kuamkuari!”

Sipsiva Nguk muuan rigim, shama bakime khavgi.

⁶ Gu mbara mbararagim, khikhim mbe gumgi gu mbigi vhirve wari fugap kaav, nzuai fara muunji. Mba khikhim mbi bakime fombai

19:3 Ais 34.10; VB 14.11; 18.9; 18.18 **19:4** Neh 8.6; VB 4.2-6; 4.10; 5.14 **19:5** Sng 22.23; 115.13; 134.1; 135.1; VB 11.18; 20.12
19:6 Sng 93.1; 97.1; 99.1; Ese 1.24; VB 11.15-17; 14.2; 15.3; 21.2

khikhim fara muunji. Ana vhira buip phirerav guigira khikhim bakime hi fara muunji. Mbe kaav, khan nzuai,

“Nza Fhe Bakime zi ndiv vun kuamkuarga.

Ana Guma Bakime ma!

Ana za kha nkashkagi ki Fhe Bakime ma!

Ana ngui vhirve gari guman pan ma.

⁷ Nza ntigem nzan ndavi guigira nzerav, nza guigira anan ndikndigip, ana zi ndiv vun kuamkuarga.

Ne khan muunji, Sipsiva Nguk muun rigirga tuk ntige higi, anan muun wo bevahegap, mbur ki. b

⁸ Fhe Bakime rinenan muunji shaa hura vhuunra mba mbiga ninji.

Mba shaa, ana nzanzan anan ki fhu, ana vhira guigira ngara garav vhekvhegi.”

Mba rinenan muunji shaar hurar vhuunra, ana Fhe Bakimen gumgi gu mbigi mbui tivir vhuuinj ga nzuai.

⁹ Mba enser khan na nzuai, “Ndu khan muunji kamej khergiri, ‘Mba Fhe Bakime kamgi gumgi gu mbigi, mbe mba Sipsiva Nguk muun rigir zav mbuim, mbe ana shama bakimen zi, mbe

19:7 Mt 22.2; 25.10; Ef 5.32; VB 21.2; 21.9 **b 19:7** Mba muun rigir za mbui sipsivar nguk, ana Kraisra. Mba Krais rigir zav mbui mbik, ana Kraisan sios ma. Krai taagip ziv, won sios ndirga, ne khan muunji, mani wani ga rigi. Ana mba siosan vhen ki gumgi gu mbigi, ana mbe ndigip, won ngun vhuun ngigirga. Mbe zazera nzerara Krai phorgiv kiv, zazera mbara muunqip kirga. **19:8** Sng 45.13-14; Ais 61.10; Ese 16.10 **19:9** Mt 22.2-3; Ru 14.15-16; VB 21.5

ndikndigiri.’ ” Ana wom khaᅇ na nzuai, “Kha kameᅇ, ne guigira Fhe Bakimen kama guareᅇ ma.” ¹⁰ Gu mbara wo thipanani phirgiap, mba enser niman fav, gu ana rotur muun za mbui. Ana mbara khaᅇ na nzuai, “Ndu maanᅇ muunᅇ thari! Gu ndu phorgap guigira Zisas kothigi gumgi gu mbigi, gu vhira nde phorga Fhe Bakimen ᅇgari guma mbe ma. Nde Zisas nzuai buni guari, nde guigira nta kothigi ntiri ma. Nde Fhe Bakimera rotur muunri. Nza kaᅇgi, Zisas nzuai buni guari, ntara gumgi ndavi vheri khavav, ᅇkasᅇka mbe niᅇᅇgim, mbe Fhe Bakime buni bun nzuai.” C

Zon guma mbe garim, ana hoza hura perigi.

¹¹ Gu Heven garim, ana fhogim, hos hura mbe ki. Mba hosa perigi guma, ana zi khare, mba “Guigira Fhe Bakime Vuzvuga Zin Vov, Ana Njaara Mbui Guma” ma. Ana mba gumgi gu mbigi muunᅇgi tivi mbatigi ga nzuav mbe nzuav, ana won pana gumgi phorga shogav, ana tivir vhuunra zin vov, mba tivanianᅇ mbui. ¹² Anan rimani vhava za fara muunᅇgi. Ana ᅇgui vhirve gari guman pan fi khorshigi vhirver fegi. Mbe zi mben ana khariga khergi. Mba zi, ana nduara mba zi kaᅇgi. Harigi

19:10 FG 10.25-26; 1 Zo 5.10; VB 22.6-9 C **19:10** Kham, mbe Grikar kaman suanᅇgi kameᅇ tuituigiap higi fhuvara. Mbe gumgi mbari mba kameᅇ dorgap, khaᅇ nzuai, “Gu vhira ndu won fegi gu ᅇgugir kov, gu nde phorga ᅇgari guma mbe ma. Nde mba guigira Zisas kothigap, ana zi bun nzuai ntiri ma. Nde Fhe Bakimera rotur muunri. Nza kaᅇgi, Fhe Bakime Njina Njaara, ana Fhe Bakime bunin vhuunᅇ bun nzuai. Ana gumgir kurkurigim, mbe Zisas zi bun nzuai.” **19:11** Sng 96.13; Ais 11.4; Ese 1.1; VB 1.5; 3.14; 6.2; 15.5 **19:12** Dan 10.6; VB 1.14; 2.17-18; 19.16

gumgi mba zi kanḡi fhuvara. ¹³ Ana mba sharigi shaa mpeenmpeen, vizin nduara ana muunḡi. Mbe kha zin anan kaai, “Fhe Bakimen Kameḡ.” ¹⁴ Mba Hevenan ntari ga mbui giitivi, hozi huri ga pigiap, ana zin vui. Mbe nzanzan ki fhu rinenan muunḡi shagi huri vhuunḡi guarira shargi. ¹⁵ Mbe niman fharigi guma, guigira birgi ntari ga mbui kos ana kamthoon higim, ana ana ngiav, mbe niman fharigi. Ana mba ntari ga mbui kozan, ana kha nuianan ki ngui bakivir ki gumgi gu mbigi mbevarga. Ana ainan muunḡi mpiinsiga suirav, za kha nuianan ki gumgi gu mbigi ganiv, mben kora muunḡirga fhu. Ana mba wainan vhiḡi, ana kiman muunḡi tenk bakimen nta thiphogip, nta mbikmbigip, wainan muunḡirga. Ne khan muunḡi, mba wain, ana guigira za kha nkashkagi ki Fhe Bakimen ndav shiri baki guara panpana vhu. ¹⁶ Ana sharigi shaa mpeen gum anan ruun, mbe khan muunḡi zi khergi,

“ZA NKASHKA KI NGUI VHIRVE GARI GUMAN PAN
GUM ZA KHA GUMGI BAKIVI GARI GUMA
BAKIME” ma.

¹⁷ Gu mbaram enser mbe garim, ana ran ti thiḡi. Ana kama bakimen khiriv, mba buiva shigap, ga rui korgir kaav, khan mbe nzuai, “Nde ziv, Fhe Bakime shama bakime suanv khan phogar vhuigi. ¹⁸ Nde ziv, kha ngui vhirve gari gumgir panin nkkuar mbiv, mba ntari ga mbui giitivi gari gumgir

19:13 Ais 63.1-3; Zo 1.1; 1.14; 1 Zo 5.7-8 **19:14** Mt 28.3; VB 4.4; 7.9 **19:15** Sng 2.9; Ais 63.3; Jol 3.13; 2 Te 2.8; VB 1.16; 2.27; 4.8; 12.5; 14.19-20 **19:16** 1 T 6.15; VB 17.14; 19.12 **19:17** Ese 39.17-20

panin, mba hozir nkuuar mbiv, mbe piga ruigi gumgir nkuua, nde vhira ntan mbirga. Nde vhira za mba gumgir nkuuar sigi tonin mbirga. Mba gumgi, mbe bikbigi gumgi gum, mbe fhura njaara khina mbui gumgi, mba ziri ki fhuv gumgi gum ziri ki gumgi, nde za mben sigi tonin mbirga.”

¹⁹ Gu mbara mba ruanruangi siga garav, mba ngui vhirve gari gumgir pani garav, mben ntari ga mbui gitiivi garim, mbe zav phoga vhuigi. Mbe mba hos ga perigi guma gum ana ntari ga mbui gumgi phorgiv shogir za mbui. ²⁰ Mba hos ga perigi guma, ana mba ruanruangi sik gum anan guiguigi kamthoon guma, ana mani suirap, mani kegi. Mba Fhe Bakimen kamthoon guman wo shikshigi guma, ana fhum kha gumgi gu mbigi niman mbe guiguigap, mirikori ga muungi. Ana mba ruanruangi siga niman, ana mirikori vhirve ga muungi. Ana maan mbuav, mba ruanruangi sigar tum ndigi gumgi gu mbigi guiguigim, mbe ana tuma kargi bigina rotu mbui. Mba ruanruangi sik gum mba guiguigi kamthoon guma, mani namra kim, mbe mani ndi, mba sarfa kiman vhav mbi fara muungiap givigi mbok bakime, mbe mani ndi ana khingim, mani shiav ki. ²¹ Mba hos ga perigi guma, ana mba won kamthoon ngigi kozan, ana manin ntari ga mbui gitiivi, ana mbe shogim, mbe vhezgi. Ana mbe shogim, mbe vhezgim, mba korgi hegap, mben nkuua mbegap mben ndavi guigira givigi.

19:19 Sng 2.2; VB 16.16; 17.13-14 **19:20** Ais 30.33; Dan 7.11; VB 13.1-18; 14.10; 16.13-14; 20.10; 20.15 **19:21** VB 17.16; 19.15-18

20

Enser Satan keḡirim, ana kırım, 1,000 mpari vhiḡirga.

¹ Gu mbaram enser mbe garim, ana Heven thay, zeri. Ana zerim, gu ana farver garim, ana mba khin ki kakagi mbok thima fhiri kii suirigi. Ana vhira shen baki mbe phorga suirigi. ² Ana zerav mba kuruga bakime suirigi. Mba kuruk, ana fhum guarara ki kuruk ma. Ana Satan ma. Satan, ana “Bunin Za Kha Nuianan Ki Gumgi Gu Mbigi Ga Si Guma” ma. Mba enser ana suirav, mba shen bakimen ana keḡirga, ana mbara muuḡip kırım, 1,000 mpari vhiḡirga. ³ Mba enser ana keḡap, ana feḡa mba khin ki kakagi mbok khingi. Ana ana ndi khingiap, mba mbok thima puigap, rogar ana ntorgim, ana havhargi. Ana maan muuḡirga, Satan wom za kha gumgi gu mbigi guiguigirga tukḡigi fhuvara. Ana mbara kiv kırım, mba 1,000 mpari vhiḡirga, mbe zumgum wom tuga tivaneḡra ana fhirḡirga.

⁴ Gu mbaram garav, gu ḡui vhirve gari gumgir pani piigi mpirpirigi mbari garim, nta Hevenan ki. Gu gumgir ntuu mbari garim, mbe nta piigiap ki. Mba gumgi, mbe vhira guigira Zisas khotigap ana nzuai buni guari bun nzuav, khaḡ tigap havhargiap, Fhe Bakime buni vhuuiḡ bun nzuaim, mben pana gumgi ne nzuav mbe fhiri gorgim, mbe vhiḡi gumgi gu mbigi ma. Mbe vhira mba ruanḡuanḡi siḡa rotu muuḡi fhu. Mbe vhira

20:1 VB 1.18; 9.1 **20:2** Stt 3.1; Dan 6.17; 2 Pi 2.4; Zu 1.6; VB 12.9; 16.14-16; 20.8 **20:4** Dan 7.9; 7.22; 7.27; 1 Ko 6.2; 2 T 2.12; VB 6.9; 13.12-17

anan tuma kargi bigina rotu muunji fhu. Mbe vhira anan tum gum anan zi mben njvkiri gu farir ki fhuv gumgi gu mbigi ma. Mbe taagia khavgiap, zazera mbara muunjiap ki bihbihi ndigi. Fhe Bakime kha nuianan ki gumgi gu mbigi muunji tivi mbatigi ga suany mbe suanga nkasnka gum njaarak mbe niingim, mbe mba njara mbui. Mbe vhira Krai phorgip ngui vhirve gari gumgir pani kiv kirim, mba 1,000 mpari vhezgira. ⁵ Mba harigi gumgi gu mbigi, mbe vhezgi, mbe mba tugen, mbe taagia khavgi zazera mbara muunjiap ki bihbihi ndigi fhuvara. Mbe mba 1,000 mparir rargi kirim, nta za vhezgira. Mba tugen mba fhara vhezgi gumgi taagia khavi tuk ma. ⁶ Mba tugen, mba vhezgi gumgi gu mbigi fhara guarara khavi. Mba gumgi gu mbigi, Fhe Bakime mbe farasarav, mben wora mbuigi, mba gumgi gu mbigi, mbe ndikndigiri. Mba wom phenatitigip vhezgira nkasnka, ana mbe mbevara nkasnka ki fhuvara. Zakira fhuvara! Mbe Fhe Bakimen rotu gari gumgi kiv, vhira Krai ntiri kirga. Mbe vhira Krai phorgip mba 1,000 mparir, mbe vhira kha nuianan ki gumgi gu mbigi gari gumgir pani kirga.

Satan guigira mbatigi.

⁷ Mba 1,000 mpari vhezgira, mbe mba khin ki kakagi mbok, mbe ana thima fhirgira, Satan mba mbok thav, kirar higira. ⁸ Ana kirar higip, ana za kha harigi fhain nguir ki gumgi gu mbigi, ana mbe guiguigira. Mbe kha zin rigi ntiri, Gok gu Magok. Satan mbe fugip, ntara khavgira. Mben

20:5 1 Pi 2.9; VB 1.6; 2.11; 20.4 **20:8** Ese 7.2; 38.2; 38.9; 38.15; VB 16.14; 20.10

ntari ga mbui g̃t̃ivi, mben ṽh̃irve khañ mũñgi, mbe m̃basik taan ki kh̃ĩñj̃ fara mũñgi. ⁹ Mbe za kha nuiana vegav, Fhe Bakimen gumgi gu mbigi ki ñgu behuigi. Mba ñgu, ana ṽh̃ira Fhe Bakime guigira vuzvugi ñgu ma. Mbe maañ mbuim, ṽhav Hevenan kegap, zergav, guigira mba ntari ga mbui g̃t̃ivi shigi. ¹⁰ Satan, ana mbe guigi. Mbe maañ mũñgiap, ana feg̃ip, mba mbok bakime kh̃ingi. Mba mbok, ana sarfa k̃iman ṽhav m̃biñ fara mũñgiap ana givigi. Mba ruañruañgi sik gum, mba guiguigi kamthooñ guma, mani mba mbogar ki. Mbe phuni khegene, mbe ra gu maan, mbe mba mbogar k̃iv, zazera mbara mũñgiap ki zaa ndirga.

Kha nuianan ki gumgi gu mbigi ga suañv suañv, mbe heenga tuga bakime h̃igi.

¹¹ Gu mbaram, ñgui ṽh̃irve gari guman pan pigi mp̃ir̃mp̃ir̃iga hura gari, ana ki. Gu mba mp̃ir̃mp̃ir̃iga pigi guma gari, ana ṽh̃ira ki. Gu gari, buip gu nuian ana thav, ra vugap, ni wom ki fhu. ¹² Gu mba ṽh̃izgi gumgi gu mbigi garim, mbe mbari z̃iri ki, mbe mbari z̃iri ki fhu. Gu mbe garim, mbe mba ñgui ṽh̃irve gari guman pan pigi mp̃ir̃mp̃ir̃iga ñiman thivgi. Fhe Bakime enseri mba gumgi gu mbigi mũñgi t̃ivi ki gavi fhoms̃igi. Mbe nta fhoms̃igiap, mbe ṽh̃ira harigi gava fhogi. Mba gap, ana zazera mbara mũñgiap ki b̃ĩñb̃ĩñj̃ ndi nd̃ĩĩ gumgi gu mbigi z̃iri ki gap ma. Mbe nta fhoms̃igim,

20:9 2 Kin 1.10; Ese 38.9; 38.16; 39.6 **20:10** Stt 19.24; Sng 11.6;
 VB 14.10-11; 19.20; 20.8; 21.8 **20:11** Dan 2.35; 2 Pi 3.7; 3.10-11
20:11 Dan 7.9-10 **20:12** Dan 12.1; Mt 16.27; 25.31-46; FG 17.31;
 Ro 2.6; 2 Ko 5.10; Fi 4.3; VB 13.8; 19.5

mba ηgui vhirve gari guman pan pigi mpirmpiriga perigi guma mba gavir ki buni garav, mba vhezgi gumgi muungi tivi garav, mbe phorga nzuav, mbe heei. ¹³ Mbasik, anan kav ringi gumgi, ana mbe ndi mbarigim, mbe vui. Vhizi tiv gum Vhezgi Gumgi Ki Ngu, manin ki vhezgi gumgi, mani mbe sarigim, mbe vui. Mba ηgui vhirve gari guman pan pigi mpirmpiriga perigi guma, ana mbe bevbevira muungi tivi, ana nta gangi. Ana maan muungiap, ana mbe nzuav nzuai. ¹⁴ Ana maan muungiap, ana zungum vhizi tiv gum, vhizi gumgi gu mbigi ki ηgu, Hedis, ana mani fegap mba vhava bakime mbi fara muungiap givigi mbok, ana mani ndim ana khingi. Mba vhav ki mbok bakime, ana wom phenatigap vhizi vhezgi ma. ¹⁵ Mba gumgi gu mbigi, mbe ziri zazera mbara muungiap ki biiηbiiη ndi ndii gavar ki fhu. Mbe mbe fup, mba vhava bakime mbi fara muungiap givigi mbok bakime suegirga.

Fhe Bakime Za Kha Bigi Vhezgirim, Bigir Nkaara Hegirga.

21

Nuiana kam gum buivar kam higi.

¹ Gu mbaram garav, gu buivar kama garav, nuiana kama garim, mani ki. Gu mba fharigi buip gu nuiana garim, mani vov, za vhezgi. Gu gari, mbasik wom ki fhu. ² Gu mbara Fhe Bakimen

20:13 Ro 2.6; 1 Pi 1.17; VB 2.23; 6.8; 20.12; 22.12 **20:14** 1 Ko 15.26; 15.54-55; VB 20.6; 21.8 **20:15** VB 13.8; 19.20 **21:1** Ais 65.17; 66.22; 2 Pi 3.13; VB 20.11 **21:2** Ais 52.1; 61.10; Ga 4.26; Hi 11.10; 11.16; 12.22; VB 3.12; 21.10

ngu bakime gari. Ana Zerusareman kam ma. Gu ana garim, ana Fhe Bakime phorga kegap, Heven thav zeri. Ana guigira siin vhuun ki. Ana mbik won manan rigir zav wo thithim tigap siin vhuuan muunji siin fara muunji. ³ Gu ngui vhirve gari guman pan pigi mpirmpirigar han, gu mbararagim, guma mbe kamthoon khirip kaav, khan nzuai, “Gani, ntigem Fhe Bakimen Phen gumgi gu mbigi phorga ki. Ana mben rigar kirga, mbe anan gumgi gu mbigi kirga. Ahan, Fhe Bakime, ana nduara mbe phorgi kiv, ana nduara mben Fhe Bakime kirga. ⁴ Ana nduara ziv, wo farvenin mbe thee phara mbirgirga. Mba gumgi gu mbigi mbe wom vhezirga fhu. Mbe wom siminga fhu. Mbe wom nzirga fhu. Mbe vhira wom zaahirga fhu. Mba fhum mben hi bigi, nta za vhezgi.”

⁵ Mba ngui vhirve gari guman pan pigi mpirmpiriga perigi guma khan nzuai, “Gani! Gu za bigir nkaara mbui.” Ana vhira wom khan nzuai, “Ndu kha buni khergiri, nta guigi guarara buni guari ma. Kha gumgi gu mbigi za kha kameñ khotigirga, ne guigi guarara.” ⁶ Ana mbara khan na nzuai, “Mba bigi za hegi. Gu nduara, gu Guigira Fharav Ki, gu vhira Guigira Zin Ki. Gu Za Kha Bigir Niinge ma. Gu wo muunji naari, gu nduara nta vhezgi. Guma the maan muunjiap fhir khigirim, gu mba zazera mbara muunjiap mimir kav hi ki mbok mbi, ana zazera mbara muunjiap ki biinbiin

21:3 Wkp 26.11-12; 2 Sto 6.18; Ese 37.27; 43.7; Sek 2.10; 2 Ko 6.16; VB 7.15-17 **21:4** Ais 25.8; 35.10; 61.3; 65.19; 1 Ko 15.26; 15.54; VB 7.17; 20.14 **21:5** Ais 43.19; 2 Ko 5.17; VB 4.2; 4.9-10; 19.9; 20.11
21:6 Ais 55.1; Jer 2.13; Zo 4.10; 4.14; 7.37; VB 1.8; 1.17; 16.17; 22.13; 22.17

ndi ndii, gu mba mimir kav hi mbok mbin anan niingirga. Gu anan anan niingirim, ana fhura mba bigina vhuun ndi farar muungip ana ndirga. Ana ana vhezgirga tuktiigi fhuvara. ⁷ Guma maan muungip ntarar muunv, ana nkasnkagip, mba ntara kambararga, gu mba bigir ana niingip, gu ana Fhe Bakime kirim, ana nan kam kirga.

⁸ “Mba rivgiap taagia khimtin zi gumgi gum, na kothigi thagi gumgi gum, tivi mbatigi guarira mbui gumgi gum, gumgi shogi mbe vhezgi gumgi gum, ruarir gumgi gu mbigi kiv, mbe ndi tivi ga mbui gumgi gum, kugi ga mbuav mba harigi tori gu bigi ga mbui gumgi gum, mbarivi gu tori rotu mbui gumgi gum, mba bigi guiguigi gumgi, mbe zam, mbe wari won ngu ngirirga. Mben ngu, ana mba sarfa vhava bakime shiav mbi fara muungiap givigi. Mbe anan ngirirga. Ana mbe phenatigap vhizi vhezgen ma.”

Zon Zerusarem kama gangi.

⁹ Enser mbe mbaram nan han zi. Ana mba harathigi enseri phorgap, mbe mba harathigi thuri mba bigi mbatigi ntan ki, mbe nta suigi. Mba bigi mbatigi, nta mba gumgi gu mbigir farfarga bigi ma. Mba enser mbe nan han zi. Mba enser nan han zav, khañ na nzuai, “Ndu zi. Gu Sipsivar Ngugar muun ndu khivirga. Ana ntige anan rigirga.” ¹⁰ Ana maan na nzuaim, Fhe Bakime Njina Naar na rugim, gu garim, mba enser nan ko vov, guigira vun ndagi mbikshiman ndagi. Ana anan

21:7 2 Sml 7.14; Sng 89.26-27; Sek 8.8; Hi 8.10 **21:8** Mt 25.41; Ef 5.5; 1 T 1.9; Hi 12.14; VB 19.20; 20.14-15; 21.27; 22.15 **21:9** VB 15.1; 15.6-7; 19.7-9 **21:10** Ese 40.2; VB 1.10; 17.3; 21.2

ndav, Zerusareman na khivi. Ana Fhe Bakimen ngu bakime ma. Ana Fhe Bakime han Hevenan kegap, ana Heven thav, zeri. ¹¹ Fhe Bakimen vhava njaara bakime, ana mba ngu bakime sharigi. Ana vhava njaar, ana guigira harigi khesharigi. Ana kiman vhuuṅ guigira vhez vun ndagi, ana ana fara muuṅgi. Ana zaspā kim nḡarigi fara muuṅgiap nḡarigi. Ana guigira nḡarav, grāsa fara muuṅgiap nḡarigi. ¹² Mba ngu bakime, anan bin guigira kivgiap vun mbar ndagi. Anan bin, ana 12 thigi thirkaa kim, 12 thigi enseri, mbe bevbevira mba thirkaa gari. Mba 12 thigi Isrerin nziḡi, mbe bevbevira mben ziri kherḡim, nta mba thirkaar ki. ¹³ Mba binan ra ndai fhain mbarav, mba nderen ana thimkam phuni khegene ki. Mba not fhain mbarav, thimkam phuni khegene ki. Mba saut fhain mbarav, mba binan, ana vaira thimkam phuni khegene ki. Mba binan ra veri fhain mbarav, ana vaira thimkam phuni khegene ki. ¹⁴ Mba ngu bakime bin, ana 12 thigi nkii bakivi mba bina suirigim, ana havhargi. Mba Sipsivar Nḡugar faraseḡi 12 thigi njaara gumgi, mbe bevbevira, mben ziri mba 12 thigi nkii, mbe nta kherḡi. ¹⁵ Mba na phorga nzuai enser, ana gorar muuṅgi panpana suirigi. Ana mba panpanan, ana mba ngu bakimen paniv, ana binan paniv, ana thirkaar paninga. ¹⁶ Mba ngu bakimen fethigi nderiven, nta mba panpana bavira. Ana mpeenmpen gum, ana roktik, mani tuk bavira vugi. Mba enser mba won panpanan mba ngu

21:11 Ais 60.1-2; 60.19; VB 21.23; 22.5

21:12 Ese 48.30-35

21:14 Mt 16.18; Ga 2.9; Ef 2.20; Hi 11.10

21:15 Ese 40.3; Sek

2.1; VB 11.1

bakimen mparim, mba ngun bakime khan muungi 2,200 kiromita thigi. Mba ngu bakime, anan mpeenmpeen gum ana roktik, ana pana shi, nta za tuk bavira vugi. ^a ¹⁷ Ana mba ngu bakime bin, ana vhira ana mparigi. Ana mba bina vun ndagi panpan, ana 66 mita thigi. Mba panpan, ana mba gumgi ana bigir mpari panpanara fara muungi. Mba enser mba panpanara ndigap mba bina mparigi.^b

¹⁸ Mba ngu bakime bin, Fhe Bakime zaspakimara ana muungi. Ana mba ngu bakime, ana gorar ana muungim, mba ngu bakime guigira ngara garav gras fara muungi. ¹⁹ Mba ngu bakime bina niij mbugum, Fhe Bakime mbarkirga nkair vhuuij guarira, ntan vhez guigira vun ndagi, ana mba nkair ana siijgi. Mba fharigi kiman vhuun, ana mba bina khina ndarigi, ana zi khare, zaspakim. Ara thigi kim, ana kima nkariij ma, ana zi khare, sapaia. Mba kima phunini thigi kima khegene, ana zi khare, aget. Mba fethigi kim, ana kima nkariij ma. Ana zi khare, emerar. ²⁰ Mba meenthigi kim, ana zi khare, sadonikis. Ana kiman hiv ma, ana vhira hurgi. Mba mporathigi kim, ana kiman hiv ma. Ana zi khare, konirian. Mba harathigi kim, ana kiman nguriij ma. Ana zi khare,

^a **21:16** Mbe Grikin kaman mbe khan muungiap, “12,000 stadia khergi.” Ne khan nzuai, 2,200 kiromita, nza maanj muungia tiga nzuai. Nza vhira kanji fhuvara. Zon guigira 2,200 kiromita nzuai o, kha namba 12,000 ana ana khergi, ana harigi bigen nzuav ana khergi thi? Nza tuituigiap kanji fhuvara. ^b **21:17** Mbe gumgi mbari mba buni domdorov khan nzuai, “Vhen veri bin mbe khan nzuai, ‘Vun ndagi bin.’ Mba 144 mita.” Nza wo ne mbugum khan nzuai, 65 mita. **21:18** Ais 54.11-12

krisorait. Mba sigarathigi kim, ana harigi khesharigi kiman nkariin ma. Ana zi khare, berir. Mba sigarathigi kima thigi kim, ana harigi khesharigi kiman nguriin ma. Ana zi khare, topas. Mba phikthigi kim, ana harigi khesharigi kima nkariin, ana zi khare, krisopres. Mba phikthigi kimara thigi kim, ana harigi khesharigi kima nkariin hiva taavuar, ana zi khare, haiasin. Mba 12 thigi kim, ana vhira harigi khesharigi kima nkariin hiva taavuar, ana zi khare, ametis. ²¹ Mba 12 thigi thirkaa, nta 12 thigi peer ma, nta mba karigi huri fara muungi, nta vhez guigira vun ndagi. Mba thirkaa bevbevira, mbe peer baki bevbevira nta muungi. Mba ngu bakimen tuavi, mbe gorar nta muungi. Mba gor, ana guigira ngara garav, gras fara muungi. ^c

²² Gu Fhe Bakime rotu mbui phena the garim, ana mba ngu bakimen ki fhuvara. Gu Guma Bakime, ana Za Nkasnka Ki Fhe Bakime gum anan Sipsiva Nguk, gu mani garim, manira mba rotu mbui phena nana ndigap ki. ²³ Mba ngu bakime, ana ra gu kini naarar ana ndii fhuvara. Zakira fhuvara! Fhe Bakimen vhava naara bakime, ana nduara vhava naarar mba ngu bakime ndii. Mba Sipsiva Nguk, ana mba ngu bakimen rama fara

21:21 VB 21.12; 21.18 **C 21:21** Kha bigin “peer”, ana bigina hurar havhar ma. Ana kargir fara muungi, nta khinan vhen ki. Gumgi vharve kargir fara muungiap nta bizav nta nzii. Kha bigin peer anan nkia guigira vun ndagi. Anan nkia guigira kargir nkia kambarigi. Fhe Bakime anan mba ngun bina muungi, ana kargi fara muungiap behuigi fhuvara, ana mparavgiav, bakime fara muungiap, mba harigi peer kambarav guigi guarara kivi.

21:22 Zo 4.23; VB 15.3 **21:23** Ais 60.19-20; VB 21.11; 22.5

muunġi. ²⁴ Kha nuianan ki gumgi gu mbigi zam mba ŋgu bakimen vhava ŋaarar kirga. Kha nuianan ki ŋgui vhirve gari gumgir pani, mbe za wari won bigir vhuuŋ ndiv mba ŋgun vhen ŋgirirga. ²⁵ Mbe rar mba ŋgu bakimen bina thirkaa puigirga fhuvara. Mba thirkaa zazera fhirgi kirga. Ne khaŋ muunġi, maan mba ŋgu bakimen ġingirga tuktiġi fhuvara. ²⁶ Kha nuianan ki gumgi, mbe za wari won siin vhuuŋ gum wari won ŋkiiia gu bigi ndiv mba ŋgu bakimen vhen ŋgirirga. ²⁷ Mbe mba bigi mbatigi gum, tivi mbatigi gum, mba mbarkirga tivi mbatigi ga mbui gumgi gum, bigi guiguigi gumgi, mbe mba ŋgu bakime vhen ŋgirirga tuktiġi fhuvara. Zakira fhuvara! Mba gumgi gu mbigi, mbe ziri zazera mbara muunġiap ki biiŋbiiŋ ndi gumgi gu mbigi ziri ki gavar ki. Mba gap, ana Sipsiva Ŋgugar gap ma. Mbe ziri mba gavar ki, mbera mba ŋgu bakimen vhen ŋgirirga.

22

Zon zazera mbara muunġiap ki biiŋbiiŋ ndi ndii mbi garav, kha gangi.

¹ Mba enser mbi baki mben na khivigi. Mba mbi zazera mbara muunġiap ki biiŋbiiŋ ndi ndii. Ana guigira ŋgara garav, gras fara muunġi. Mba mbi, ana Fhe Bakime gum ana Sipsiva Ŋguk, ana manin ŋgui vhirve gari guman pan pigi mpirmpirigar piin kegap hi. ² Ana zerav, khuafuav vov, mba ŋgu

21:24 Ais 60.3-5; 66.12 **21:25** Sek 14.7; VB 22.5 **21:25** Ais 60.11 **21:26** Ais 66.12; VB 21.24 **21:27** Ais 35.8; 52.1; 60.21; Ese 44.9; Jol 3.17; 1 Ko 6.9-10; Fi 4.3; VB 13.8; 20.12; 21.8; 22.14-15
22:1 Ese 47.1; Sek 14.8 **22:2** Stt 2.9; Ese 47.12; Jol 3.18; Sek 14.8; VB 2.7; 21.24; 22.14; 22.19

bakimen tuav, ana rigira ana sharav veri. Mba mbi gaar muen nderen, gu khuen nderen mba zazera mbara muungiap ki biiñbiñ ndi ndii khira ki. Mba khira mpari tugira tigap, mbe 12 thigi kini tugira tigap vhiigi mbai. Mba khirar fari, kha nuianan ki gumgi nta farir wari wo rimrii gum nzuua mbuim, nta vhiizi. ³ Fhe Bakime mba ana buni daasui gumgi gu tivi mbatigi, ana nta thivigi, nta mba ngu bakimen kegirga tukitigi fhuvara.

Fhe Bakime gum Sipsiva Nguk, mani ngui vhirve gari guman pan pigi mpirmpirik ana nduara mba ngu bakimen kirga. Fhe Bakimen ñaari gumgi ana rotur muunga. ⁴ Mbe ana rotur muunv ana khoma ganinga. Ana wo zin mbe ñivkirir kherirga. ⁵ Maan wom gininga fhuvara. Raa gum ran ñaar wom ñaar ki fhu. Zakira fhuvara! Guma Bakime, ana Fhe Bakime ma, ana nduara vhava ñaarar gumgi gu mbigir ñinga. Mbe ngui vhirve gari gumgir pani kiv, mbe zazera mbara muungip kirga.

Zisas vhemkora zirirga.

⁶ Mba enser khan na nzuai, “Kha bunai, nai guigi guarara. Kha nuianan ki gumgi gu mbigi, za ne khotigirga, ne nzerara. Fhe Bakime, ana Guma Bakime ma. Ana nduara won Njina Naar ana won kamthoon gumgir ga ndiv, ana won enser ga sarigim, ana ziv, za mba vhemkora higirga bigi ana ñaari gumgi khivirga.” ⁷ Zisas khan nzuai,

22:3 Stt 3.17; Ese 48.35; Sek 14.11; VB 7.15 **22:4** Sng 42.2; Mt 5.8; 1 Ko 13.12; 1 Zo 3.2; VB 3.12; 14.1 **22:5** Ais 60.19; Dan 7.18; 7.27; 2 T 2.12; VB 5.10; 20.6; 21.23-25 **22:6** VB 1.1; 19.9; 21.5 **22:7** VB 1.3; 3.11; 22.10-12; 22.20

“Mbarara! Gu vhemkora nden han zirirga.”

Kha Fhe Bakime suanji buni, ana kamthoon guma nta bun suanji, nta kha gavar ki.

Mba buni zin vui gumgi gu mbigi, mbe ndikndigiri.

⁸ Gu Zon, gu mba buni mbararav, gu mba bigi gangi. Gu mba buni mbararav, mba bigi gangiap, gu mbara wo thipanani phirgiap, mba bigir na khivigi enser nkarveni niman fav, ana rotur muun za mbui. ⁹ Ana mbara khañ na nzuai, “Ndu maan muun thari! Gu ndu phorgap vhira harigi Fhe Bakime kamthoon gumgi, gu nde phorga ngari njaara guma mbe ma. Gu vhira kha gavar ki buni zin vui gumgi gu mbigi phorga ngari njaara guma mbe ma. Ndu Fhe Bakimera rotur muunri.”

¹⁰ Ana maan na nzuav, wom khañ nzuai, “Kha Fhe Bakimen kamthoon guma suanji bunen kha gavar ki, ndu ne vhaa thari. Zakira fhuvara! Ne khañ muunji. Fhe Bakime mba bigir muunga tuk za han mbarigi. ¹¹ Mba tugar, mba gumgi gu mbigir farfagi tivi mbatigi ga mbui gumgi gu mbigi, mbe mbar mba tivir mbatigir muun. Mba mberi tivi guarira mbui gumgi gu mbigi, mbe mbar mba tivir mbatigir muun. Mba tivir vhuuiañ mbui gumgi gu mbigi, mbe mba tivir vhuuin muunv kiri. Mba Fhe Bakime wora mbuigi gumgi gu mbigi, mbe vhira ngaravra kiri.”

¹² Zisas khañ nzuai, “Mbarara! Gu vhemkora

zi!” Maanji guma, ana fhir khigi, ana zi. Guma fhir khigip, mbir mbir sanv ana ziv, ana zazera mbarara muungiap ki biinjbiinj ndi ndii mbi, ana anan mbiri. Fhe Bakime fhura ana ndi ndii.

Zon kama havharar kha gavar ki buni mbararagi gumgi gu mbigi ga nzuai.

¹⁸ Fhe Bakime zumgum hirga bigi bun nzuaim, nta kha gavar kim, nde nta mbararagi gumgi gu mbigi, gu kama havharar nde nzuai. Maanj muungip, guma the harigi kama thuen Fhe Bakime kamthoonj guma kha gavar suanj bunenj ga phevarga, Fhe Bakime kha gavar mba hir za suanj bigi mbatigi, Fhe Bakime mba bigi mbatigir mba guman hirga bigir mbatigi ga phevarga.

¹⁹ Guma the maanj muungip kha gavar Fhe Bakime zumgum hirga bigi bun nzuai buni thari, ana nta vharav nta thugirga, Fhe Bakime vhira mba guma zi thugip ana vhararga. Ana vhira Fhe Bakimen ngu kha gap ana bun nzuai, ana mba ngu bakimen kegirga tuktigi fhuvara.

²⁰ Mba guma ana za mba bigi bun nzuav, ana kha nzuai,
 “Guigi guarara, gu vhemkora zirirga.”
 Ne guigira, Guma Bakime Zisas, ndu ziri.

²¹ Guma Bakime Zisas, ana fhura kora mbui korar muumbar Fhe Bakime za kha gumgi gu mbigi phorgi kiri.

Fhe Bakimen Kaman Kamen Kire New Testament

copyright © 2001 Pioneer Bible Translators

Language: Kire

Translation by: Pioneer Bible Translators

Fhe Bakimen Kaman Kamen in the Kire Language

This translation was produced by Pioneer Bible Translators, and was published in 2001 by the Bible Society of Papua New Guinea.

If you are interested in obtaining a printed copy, please contact the Pioneer Bible Translators at www.pioneerbible.org

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-06-21

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022

bfb792d-a7df-5425-8e30-1e4968f04468